

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

Конобас Максим Петрович

УДК 338.46:242

ДИСЕРТАЦІЯ

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Спеціальність 051 – Економіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело:

_____Конобас М.П.

Науковий керівник: Єрохін Сергій Аркадійович, доктор економічних наук, професор.

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Конобас М.П. Стратегія розвитку «зеленої» економіки в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 051 – Економіка. – ВНЗ «Національна академія управління», Київ, 2026.

У дисертаційній роботі здійснено узагальнення теоретичних засад та практичних рекомендацій щодо стратегії розвитку «зеленої» економіки в Україні. На підставі обґрунтування теоретико-методичних положень, науково-методичних підходів до оцінювання рівня розвитку «зеленої» економіки та її стратегічного потенціалу сформовано рекомендації щодо стратегічних пріоритетів та механізмів реалізації державної політики розвитку «зеленої» економіки.

У роботі науково обґрунтовано необхідність переходу до моделі «зеленої» економіки як ключової складової забезпечення сталого розвитку України в умовах глобальних екологічних, економічних та соціальних викликів. Узагальнено теоретичні засади формування та розвитку «зеленої» економіки, визначено її місце в системі сталого розвитку, розкрито економічний зміст, принципи, функції та ключові характеристики. На основі систематизації сучасних наукових концепцій і міжнародного досвіду уточнено сутність поняття «зелена» економіка.

Досліджено еколого-економічні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки, визначено основні фактори, принципи та механізми її реалізації. Обґрунтовано, що ефективна стратегія розвитку «зеленої» економіки має базуватися на інтеграції екологічних, економічних та соціальних пріоритетів, забезпеченні ресурсної ефективності, розвитку екологічних інновацій, впровадженні принципів циркулярної економіки, вдосконаленні інституційного середовища тощо.

Отримали подальший розвиток методичні підходи до оцінювання розвитку «зеленої» економіки. Запропоновано комплексний підхід до оцінювання рівня розвитку «зеленої» економіки та еколого-економічного потенціалу України, який передбачає використання системи взаємопов'язаних показників, що характеризують економічну, екологічну, енергетичну, ресурсну, інноваційну та соціальну складові розвитку. Це дозволяє здійснювати комплексний моніторинг рівня розвитку «зеленої» економіки, визначати сильні та слабкі сторони її функціонування, оцінити стратегічний потенціал і формувати обґрунтовані управлінські рішення.

У роботі розроблено науково-методичний підхід до формування системи показників оцінювання розвитку «зеленої» економіки, який забезпечує можливість комплексної оцінки стану її розвитку та порівняння отриманих результатів у динаміці. Проведено оцінювання сучасного рівня розвитку «зеленої» економіки та еколого-економічного потенціалу України, що дозволило виявити основні тенденції, проблеми та перспективи її розвитку, а також визначити ключові напрями підвищення ефективності державної екологічної та економічної політики.

Особливу увагу приділено формуванню інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки. Обґрунтовано необхідність створення сучасної інформаційно-аналітичної системи підтримки стратегічного управління, яка забезпечує збір, систематизацію, аналіз та моніторинг показників розвитку «зеленої» економіки, сприяє підвищенню обґрунтованості управлінських рішень, своєчасному виявленню ризиків та коригуванню стратегічних пріоритетів відповідно до змін внутрішнього і зовнішнього середовища.

Отримали подальший розвиток науково-методичні підходи до стратегічного управління розвитком «зеленої» економіки шляхом визначення концептуальних засад її формування, що ґрунтується на принципах сталого розвитку, ресурсоефективності, екологічної безпеки, низьковуглецевої трансформації, інноваційності, циркулярності та інституційної узгодженості.

Обґрунтовано, що стратегія розвитку «зеленої» економіки повинна розглядатися як інтегрована система довгострокових цілей, стратегічних пріоритетів, механізмів реалізації та інструментів державного регулювання, спрямованих на забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку країни при збереженні природного капіталу та підвищенні якості життя населення.

Розроблено концептуальні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки в Україні, які охоплюють взаємопов'язані теоретико-методологічний, науково-методичний та прикладний рівні. Теоретико-методологічний рівень базується на узагальненні сучасних концепцій сталого розвитку, «зеленої» економіки, циркулярної економіки, екологічного менеджменту та економіки знань. Науково-методичний рівень передбачає використання удосконаленого інструментарію оцінювання рівня розвитку «зеленої» економіки, її стратегічного потенціалу та моніторингу системи показників. Прикладний рівень орієнтований на впровадження результатів оцінювання у процеси стратегічного планування, державного управління та формування програм соціально-економічного розвитку на національному й регіональному рівнях.

Обґрунтовано стратегічні пріоритети розвитку «зеленої» економіки України, серед яких визначено підвищення енергоефективності, розвиток відновлюваної енергетики, декарбонізацію виробництва, впровадження принципів циркулярної економіки, екологізацію промисловості та аграрного сектору, розвиток екологічного підприємництва, стимулювання «зелених» інновацій, удосконалення системи управління природними ресурсами, розвиток «зелених фінансів» та забезпечення екологічності територій. Доведено, що реалізація зазначених пріоритетів потребує комплексної державної політики, яка поєднує економічні, організаційні, правові, фінансові та інформаційні механізми підтримки.

Запропоновано комплексний механізм реалізації державної політики розвитку «зеленої» економіки, який включає удосконалення нормативно-правового забезпечення, економічне стимулювання суб'єктів підприємництва, розвиток системи екологічного оподаткування, застосування фінансових

інструментів підтримки «зелених» проєктів, розвиток механізмів державно-приватного партнерства, впровадження екологічних стандартів та екологічних цифрових технологій. Обґрунтовано необхідність інтеграції екологічних критеріїв у систему державного стратегічного планування, бюджетної політики та механізмів оцінювання ефективності державного управління.

Розроблено організаційно-економічний механізм реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки, основу якого становить скоординована взаємодія органів державної влади, місцевого самоврядування, бізнесу, науково-освітнього середовища, громадських організацій та міжнародних партнерів. Визначено, що ефективність реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки забезпечується поєднанням інституційного, фінансово-економічного, інформаційно-аналітичного, інноваційного та організаційного забезпечення, що сприяє підвищенню результативності екологічної модернізації економіки в умовах повоєнного відновлення та досягненню цілей сталого розвитку.

Отримали подальший розвиток підходи до формування системи міжнародного партнерства у сфері розвитку «зеленої» економіки. Доведено, що інтеграція України до європейського «зеленого» простору потребує гармонізації екологічного законодавства з нормами Європейського Союзу, активізації міжнародного науково-технічного співробітництва, розширення участі у міжнародних програмах фінансування екологічних проєктів, розвитку транскордонного співробітництва та впровадження кращих світових практик «зеленого» розвитку. Обґрунтовано, що міжнародне партнерство є важливим чинником підвищення інвестиційної привабливості, прискорення технологічної модернізації та зміцнення конкурентоспроможності національної економіки.

Практична реалізація запропонованих концептуальних положень, стратегічних пріоритетів та організаційно-економічних механізмів сприятиме формуванню ефективної моделі державного управління розвитком «зеленої» економіки, підвищенню рівня екологічної безпеки, конкурентоспроможності економіки, ефективності використання природних ресурсів, активізації інноваційної діяльності та забезпеченню досягнення національних і

міжнародних цілей сталого розвитку. Запропоновані рекомендації можуть бути використані при розробленні державної стратегії розвитку «зеленої» економіки, регіональних програм екологічної трансформації, планів післявоєнного відновлення України та механізмів інтеграції до Європейського зеленого курсу.

Ключові слова: «зелена» економіка; сталий розвиток; стратегія; стратегічний потенціал; еколого-економічні відносини; державна політика; циркулярна економіка; екологічна безпека; екологічні та економічні фактори; екологічні інновації; інноваційна екосистема, організаційно-економічний механізм; екологічна система, трансформація.

ABSTRACT

Konobas M.P. Strategy for the Development of the «Green» Economy in Ukraine. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for scientific degree of Doctor of Philosophy (PhD) on specialty 051 – Economy. – National Academy of Management, Kyiv, 2026.

The dissertation generalizes the theoretical foundations and practical recommendations concerning the strategy for the development of the «green» economy in Ukraine. Based on the substantiation of theoretical and methodological provisions, scientific and methodological approaches to assessing the level of «green» economy development and its strategic potential, recommendations have been developed regarding the strategic priorities and mechanisms for implementing the state policy of «green» economy development.

The study scientifically substantiates the necessity of transitioning to a «green» economy model as a key component of ensuring the sustainable development of Ukraine under global environmental, economic, and social challenges. The theoretical foundations of the formation and development of the «green» economy are generalized, its place within the system of sustainable development is determined, and its economic essence, principles, functions, and key characteristics are revealed. Based on the systematization of contemporary scientific concepts and international experience, the essence of the concept of the "green economy" has been further clarified.

The environmental and economic foundations of the strategy for «green» economy development are investigated, and the principal factors, principles, and mechanisms of its implementation are identified. It is substantiated that an effective «green» economy development strategy should be based on the integration of environmental, economic, and social priorities, ensuring resource efficiency, promoting eco-innovation, implementing the principles of the circular economy, improving the institutional environment, and other related measures.

Methodological approaches to assessing the development of the «green» economy have been further developed. A comprehensive approach to evaluating the level of «green» economy development and the environmental and economic potential of Ukraine is proposed. This approach is based on a system of interconnected indicators characterizing the economic, environmental, energy, resource, innovation, and social dimensions of development. It enables comprehensive monitoring of the green

economy, identification of its strengths and weaknesses, assessment of its strategic potential, and formulation of well-grounded managerial decisions.

The dissertation develops a scientific and methodological approach to forming a system of indicators for assessing «green» economy development, enabling a comprehensive evaluation of its current state and comparison of results over time. The current level of «green» economy development and the environmental and economic potential of Ukraine have been assessed, making it possible to identify the major trends, problems, and prospects of its development, as well as the key directions for improving the effectiveness of state environmental and economic policy.

Particular attention is devoted to the development of information and analytical support for implementing the «green» economy development strategy. The necessity of creating a modern information and analytical system to support strategic management is substantiated. Such a system provides for the collection, systematization, analysis, and monitoring of «green» economy development indicators, contributes to improving the validity of managerial decisions, facilitates the timely identification of risks, and enables the adjustment of strategic priorities in response to changes in the internal and external environment.

Scientific and methodological approaches to the strategic management of «green» economy development have been further developed through the definition of conceptual principles based on sustainable development, resource efficiency, environmental security, low-carbon transformation, innovation, circularity, and institutional coherence. It is substantiated that the strategy for «green» economy development should be considered an integrated system of long-term objectives, strategic priorities, implementation mechanisms, and state regulation instruments aimed at ensuring balanced socio-economic development while preserving natural capital and improving the quality of life.

The conceptual framework for the strategy of «green» economy development in Ukraine has been developed, encompassing interconnected theoretical and methodological, scientific and methodological, and applied levels. The theoretical and methodological level is based on the generalization of contemporary concepts of sustainable development, the green economy, the circular economy, environmental management, and the knowledge economy. The scientific and methodological level involves the use of improved tools for assessing the level of «green» economy development, its strategic potential, and monitoring the system of indicators. The applied level focuses on incorporating assessment results into strategic planning, public

administration, and the development of socio-economic development programmes at both national and regional levels.

The strategic priorities for the development of Ukraine's «green» economy have been substantiated. These include improving energy efficiency, developing renewable energy, decarbonizing production, implementing circular economy principles, greening industry and agriculture, promoting green entrepreneurship, stimulating green innovations, improving natural resource management, developing green finance, and ensuring the environmental sustainability of territories. It is demonstrated that the implementation of these priorities requires a comprehensive state policy integrating economic, organizational, legal, financial, and information support mechanisms.

A comprehensive mechanism for implementing the state policy of «green» economy development is proposed. It includes improving the regulatory framework, providing economic incentives for business entities, developing environmental taxation, applying financial instruments to support green projects, expanding public-private partnership mechanisms, introducing environmental standards and green digital technologies, and integrating environmental criteria into the system of state strategic planning, budgetary policy, and public administration performance evaluation.

An organizational and economic mechanism for implementing the «green» economy development strategy has been developed. It is based on coordinated interaction among public authorities, local self-government bodies, businesses, the scientific and educational community, civil society organizations, and international partners. It is determined that the effectiveness of implementing the «green» economy development strategy depends on the integration of institutional, financial and economic, information and analytical, innovation, and organizational support, contributing to environmental modernization of the economy during the post-war recovery period and facilitating the achievement of the Sustainable Development Goals.

Approaches to establishing a system of international partnership in the field of «green» economy development have been further developed. It is demonstrated that Ukraine's integration into the European green area requires harmonization of environmental legislation with the legal framework of the European Union, intensification of international scientific and technological cooperation, expansion of participation in international environmental financing programmes, development of cross-border cooperation, and implementation of international best practices in green development. International partnership is substantiated as an important factor in

increasing investment attractiveness, accelerating technological modernization, and strengthening the competitiveness of the national economy.

The practical implementation of the proposed conceptual provisions, strategic priorities, and organizational and economic mechanisms will contribute to the formation of an effective model of public administration for «green» economy development, enhancement of environmental security, economic competitiveness, efficient use of natural resources, stimulation of innovation activities, and achievement of national and international Sustainable Development Goals. The proposed recommendations may be applied in developing the national strategy for «green» economy development, regional environmental transformation programmes, post-war recovery plans for Ukraine, and mechanisms for integration into the European Green Deal.

Keywords: green economy; sustainable development; strategy; strategic potential; environmental and economic relations; state policy; circular economy; environmental security; environmental and economic factors; eco-innovation; innovation ecosystem; organizational and economic mechanism; ecological system; transformation.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України та виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз

1. Єрохін С.А., Соколова Н.М., Конобас М.П. Інноваційний розвиток та «зелена» економіка як ключові чинники конкурентоспроможності будівельної галузі України // Актуальні проблеми економіки. – 2023. - №3 (261). – с.87-94 https://eco-science.net/wp-content/uploads/2023/03/3.23. topic_Seghii-A.-Ierokhin-Nataliia-M.-Sokolova-Maksym-P.-Konobas-87-94.pdf

Особистий внесок: обґрунтовано стратегічні напрями інтеграції принципів «зеленої» економіки та інноваційного розвитку для підвищення конкурентоспроможності будівельної галузі України.

2. Конобас М.П. Моделі управління в мовах розвитку «зеленої» економіки: еколого-економічний аспект // Актуальні проблеми економіки. – 2023. - №12. Том 2. (270/2). – с.288-294 https://eco-science.net/wp-content/uploads/2023/12/12-2.23. topic_Maxym-Konobas-288-294.pdf

3. Овечкіна О.А., Конобас М.П. Еко-синергетична модель управління трудовим потенціалом підприємства в умовах непередбачуваних змін зовнішнього середовища // Актуальні проблеми економіки. - 2025.- № 5 (287). – с.456-467 https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/05/5.25. topic_Olena-Ovechkina-Maxym-Konobas-456-467.pdf

Особистий внесок: обґрунтовано концептуальні засади застосування еко-синергетичного підходу до управління трудовим потенціалом як складової реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

4. Конобас М.П. Моделі інноваційного розвитку як основа забезпечення сталого соціально-економічного та еколого-економічного розвитку// Актуальні проблеми економіки. - 2026.- № 1 (295). – с.799-806 https://eco-science.net/wp-content/uploads/2026/01/1.26. topic_Maxym-Konobas-799-806.pdf

Публікації у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та семінарів

1. Єрохін С.А., Конобас М.П. На шляху пошуку ефективної моделі інноваційного розвитку України // Проблеми економічного і духовного життя України в умовах російської агресії та означення головних шляхів їх вирішення. – К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2023.–с. 70-72

2. Конобас М.П. Формування зеленої економіки як основи сталого соціально-економічного розвитку// Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці: матеріали XIX-ої Міжнародної наукової Інтернет-конференції (Ukraine- Slovenska republika, 22-23 лютого 2024 року) / ВНЗ «Національна академія управління». – Київ: НАУ. – 2024. – 76 с.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЇ	2
ВСТУП.....	13
 РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ.....	 22
1.1. Теоретичні основи розвитку «зеленої» економіки в системі сталого розвитку.....	22
1.2. Еколого-економічні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки.....	35
1.3. Концептуальні підходи та міжнародний досвід стратегічного розвитку «зеленої» економіки.....	49
Висновки до розділу 1.....	62
 РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПЕРЕДУМОВ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ.....	 67
2.1. Методичні засади оцінювання рівня розвитку «зеленої» економіки та її стратегічного потенціалу.....	67
2.2. Комплексне оцінювання сучасного стану розвитку «зеленої» економіки України.....	80
2.3. Інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління розвитком «зеленої» економіки.....	94
Висновки до розділу 2.....	106
 РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ.....	 110
3.1. Концептуальні засади та стратегічні пріоритети розвитку «зеленої» економіки України.....	110
3.2. Організаційно-економічний механізм реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки.....	119
3.3. Удосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства задля розвитку «зеленої» економіки.....	132
Висновки до розділу 3.....	148
 ВИСНОВКИ.....	 152
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	159
ДОДАТКИ.....	170

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується посиленням глобальних екологічних, економічних і соціальних викликів, зумовлених зміною клімату, виснаженням природних ресурсів, зростанням антропогенного навантаження на довкілля, енергетичною нестабільністю та необхідністю забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку. За цих умов Концепція «зеленої» економіки набула статусу одного з ключових напрямів трансформації національних економічних систем, оскільки передбачає поєднання економічного зростання із забезпеченням екологічної безпеки, ресурсної ефективності, соціальної справедливості та підвищенням якості життя населення. Реалізація положень Європейського зеленого курсу, міжнародних кліматичних угод та принципів циркулярної економіки визначає необхідність формування довгострокових стратегій екологічно орієнтованого розвитку, що набуває особливого значення для України в контексті євроінтеграційних процесів.

Для України актуальність переходу до моделі «зеленої» економіки істотно посилюється наслідками повномасштабної війни, які супроводжуються значними екологічними втратами, руйнуванням виробничої та енергетичної інфраструктури, погіршенням стану природних екосистем і необхідністю післявоєнного відновлення на принципах сталого розвитку. Відбудова економіки потребує впровадження сучасних ресурсощадних технологій, розвитку відновлюваної енергетики, декарбонізації виробництва, екологізації промисловості та аграрного сектору, стимулювання екологічного підприємництва, розвитку «зелених» фінансів і широкого застосування інноваційних рішень. У зв'язку з цим формування ефективної стратегії розвитку «зеленої» економіки є важливою передумовою забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, зміцнення екологічної безпеки та інтеграції України до європейського економічного простору.

Теоретичні основи «зеленої» економіки, еколого-економічні засади її формування та концептуальні підходи до її впровадження знайшли відображення у працях вітчизняних і зарубіжних учених, що створює наукове підґрунтя для подальшого вдосконалення державної економічної політики у цій сфері. Теоретичні основи «зеленої» економіки, еколого-економічні засади її формування та концептуальні підходи до її впровадження знайшли відображення у працях вітчизняних і зарубіжних учених, що створює наукове підґрунтя для подальшого вдосконалення державної економічної політики у цій сфері. Серед вітчизняних науковців вагомий внесок у дослідження сутності, принципів і перспектив розвитку «зеленої» економіки в Україні, її взаємозв'язку зі сталим розвитком, ресурсоефективністю та екологізацією економічної діяльності здійснили К. Артюшок, Ю. Боровик, В. Бугайчук, І. Грабчук, Ю. Єлагін, І. Морозова, Н. Небаба, О. Полякова, К. Сич, С. Цимбалюк та ін.

Незважаючи на наявний науковий доробок вітчизняних і зарубіжних учених у сфері сталого розвитку, екологічної економіки, державної екологічної політики та циркулярної економіки, недостатньо розробленими залишаються питання комплексного стратегічного управління розвитком «зеленої» економіки в Україні. Подальшого наукового обґрунтування потребують теоретико-методологічні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки, удосконалення методичних підходів до оцінювання рівня її розвитку та стратегічного потенціалу, формування сучасного інформаційно-аналітичного забезпечення стратегічного управління, визначення стратегічних пріоритетів і розроблення дієвих організаційно-економічних механізмів реалізації державної політики з урахуванням вимог повоєнного відновлення та європейської інтеграції.

Актуальність зазначених проблем, їх вагоме теоретичне та практичне значення для забезпечення сталого розвитку України, підвищення ефективності державного управління, прискорення зеленої трансформації національної економіки та досягнення національних і міжнародних екологічних цілей

зумовили вибір теми дисертаційної роботи, визначили її мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації відповідає тематичним напрямам науково-дослідних робіт ВНЗ «Національна академія управління». Результати наукового дослідження (теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації) виконані в межах реалізації науково-дослідної роботи: «Зелене» зростання та циркулярна економіка: українські перспективи післявоєнного відновлення (державний реєстраційний номер 0122U202055, термін 12.2022-11.2024), де автором обґрунтовано стратегічні пріоритети розвитку «зеленої» економіки України, які передбачають підвищення енергоефективності, розвиток відновлюваної енергетики, декарбонізацію виробництва, впровадження принципів циркулярної економіки, екологізацію промисловості й аграрного сектору, розвиток екологічного підприємництва, стимулювання «зелених» інновацій, удосконалення системи управління природними ресурсами, розвиток «зелених» фінансів та забезпечення екологічної сталості територій.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методологічних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо формування і реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки як основи трансформації національної економічної системи на засадах сталого розвитку.

Для досягнення поставленої мети та відповідно до логіки дослідження у роботі визначено та вирішено такі **завдання**:

- обґрунтувати теоретичні основи розвитку «зеленої» економіки в системі сталого розвитку;
- розкрити еколого-економічні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки;
- дослідити концептуальні підходи та міжнародний досвід стратегічного розвитку «зеленої» економіки;
- розробити методичні засади оцінювання рівня розвитку «зеленої» економіки та її стратегічного потенціалу;

- здійснити комплексне оцінювання сучасного стану розвитку «зеленої» економіки України;
- визначити інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління розвитком «зеленої» економіки;
- сформулювати концептуальні засади та стратегічні пріоритети розвитку «зеленої» економіки України;
- розробити організаційно-економічний механізм реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки;
- запропонувати удосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства задля розвитку «зеленої» економіки.

Об'єкт дослідження – суспільно-економічні процеси трансформації національної економічної системи на засадах «зеленої» економіки та принципів сталого розвитку.

Предметом дослідження є стратегія розвитку «зеленої» економіки в Україні.

Методи дослідження. В основу методології дисертаційної роботи покладено системний підхід, у межах якого застосовано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема: *індукції та дедукції, порівняння і систематизації* – для дослідження сутнісних характеристик, еволюції та теоретичних засад формування і розвитку «зеленої» економіки; *морфологічного аналізу* – для уточнення понятійно-категоріального апарату та авторського трактування поняття «зелена» економіка; *аналізу та синтезу* – для узагальнення концептуальних підходів, еколого-економічних засад і методичного інструментарію оцінювання розвитку «зеленої» економіки; *порівняльного аналізу* – для дослідження міжнародного досвіду стратегічного розвитку «зеленої» економіки та визначення можливостей його адаптації в Україні; *статистичного та динамічного аналізу* – для оцінювання сучасного стану, тенденцій і структурних характеристик розвитку «зеленої» економіки України; *індексного методу* – для аналізу позицій України за міжнародними індексами та показниками, що характеризують екологічну, енергетичну,

ресурсну та низьковуглецеву складові розвитку; *структурно-логічного методу* – для формування системи показників оцінювання, визначення стратегічних пріоритетів та побудови організаційно-економічного механізму реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки; *графічного методу* – для наочного представлення теоретичних положень, результатів аналітичного оцінювання, концептуальних моделей і механізмів; *абстрактно-логічного методу* – для теоретичних узагальнень, формування наукових положень, висновків і практичних рекомендацій.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, вітчизняна і зарубіжна наукова література, аналітичні дані Державної служби статистики України, Світового банку, оглядові матеріали Програми Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища (UNEP), ресурси мережі Інтернет, , а також результати особистих досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів. Найбільш суттєвими положеннями, що визначають наукову новизну дисертаційної роботи, є наступні:
удосконалено:

- концептуальні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки, з визначенням ієрархії взаємопов'язаних рівнів – теоретико-методологічного (що є результатом систематизації сучасних концепцій розвитку та понятійно-категоріального апарату), науково-методичного (структурні елементи якого включають методичні засади оцінювання розвитку «зеленої» економіки, оцінювання сучасного стану розвитку «зеленої» економіки, інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління розвитком «зеленої» економіки), прикладного (стратегічне планування, державне управління, Стратегії (програми, плани) соціально-економічного розвитку), реалізація яких формують взаємопов'язану систему стратегічних орієнтирів, яка може бути використана як основа для планування повоєнної відбудови України та її подальшого економічного розвитку відповідно до європейських екологічних стандартів;

- суть та зміст терміну «зелена» економіка, яку доцільно розглядати як систему соціально-економічних відносин, що охоплює процеси виробництва, розподілу, обміну та споживання і ґрунтується на принципах екологічної відповідальності, спрямована на відновлення природного капіталу, формування замкнених матеріально-енергетичних циклів, створення довгострокової екологічної та економічної цінності, забезпечення гомеостазису соціо-еколого-економічної системи шляхом підтримання динамічної рівноваги між господарською діяльністю, природним середовищем і суспільними потребами, а також підвищення її стійкості до глобальних екологічних, економічних і технологічних викликів;

- концептуальні підходи до використання міжнародного досвіду стратегічного розвитку «зеленої» економіки через здійснення порівняльного аналізу зарубіжних моделей переходу окремих країн (Німеччина, Італія, Велика Британія, Франція, Португалія, Румунія, Польща, Словаччина, Японія), що дозволило комплексно формалізувати напрями державної політики, інструменти підтримки та фінансові механізми забезпечення еколого-економічної ефективності даного процесу;

- теоретико-прикладні засади державної політики у сфері міжнародного партнерства задля розвитку «зеленої» економіки, що, на відміну від існуючих, виступають підґрунтям для визначення чітких напрямів консолідації бізнесу, науково-дослідних установ, державних органів та міжнародних інституцій; це дало змогу обґрунтувати механізми розбудови трансферно-технологічної інфраструктури наукоємного екологічного підприємництва в Україні на засадах міжнародного трансферу знань та «зелених» інновацій;

набули подальшого розвитку:

- еколого-економічні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки, що передбачають системне поєднання ресурсоефективності, технологічної модернізації, «зеленого» інвестування, екологізації державної політики, розвитку циркулярного виробництва, стимулювання інновацій, відновлення та екологічної реконструкції. Їх реалізація створює передумови для

переходу від ресурсоемної моделі господарювання до еколого-економічно збалансованої, у якій економічне зростання забезпечується з урахуванням відновленого природного капіталу та з урахуванням довгострокових цілей сталого розвитку;

- методичні засади оцінювання розвитку «зеленої» економіки на основі систематизації підходів на глобальному та національному рівнях, які було структуровано за п'ятьма взаємопов'язаними блоками, що дало змогу сформулювати єдину методичну основу вимірювання окремих вимірів екологізації економіки через систему показників, спрямованих на визначення результативності переходу до ресурсоефективної, низьковуглецевої, екологічно безпечної та соціально інклюзивної моделі розвитку «зеленої» економіки;

- інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління розвитком «зеленої» економіки, яке, на відміну від існуючих, розглянуто як цілісний механізм проактивного управління (а не лише як інструмент пасивного моніторингу); це дозволило системно поєднати процеси отримання, оцінювання та інтерпретації економічних, екологічних і соціальних даних для своєчасного виявлення зовнішніх загрози, ідентифікації ризиків та обґрунтування доцільності «зелених» інвестицій і регуляторних заходів;

- організаційно-економічний механізм реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки, який, на відміну від існуючих, передбачає формування співпраці на базі громадської платформи як ключового елемента інноваційної інфраструктури; це дозволило формалізувати комунікаційні зв'язки між владою, наукою та бізнесом на засадах екосистемного підходу і смарт-спеціалізації та забезпечити ефективну трансформацію екологічних знань у зелені інноваційні продукти з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації та інші результати наукових досліджень, представлені в дисертаційній роботі впроваджено в діяльність установ та закладів освіти, що підтверджується офіційними довідками про впровадження, а саме:

- Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки при удосконаленні інформаційно-аналітичного забезпечення процесів формування та реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки, розширення можливості застосування сучасних цифрових технологій у процесах стратегічного планування та моніторингу, підвищення ефективності інформаційної взаємодії між основними учасниками реалізації державної економічної політики, а також зміцнення методичного підґрунтя для прийняття управлінських рішень, спрямованих на забезпечення екологічно збалансованого та сталого розвитку України (довідка № 30/05.01-Д-2 від 20.02.2026 р.);

- ВНЗ «Національна академія управління», в якому наукові висновки та пропозиції використовуються в освітньому процесі під час викладання навчальних дисциплін «Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації» та «Основи сталого розвитку» (акт впровадження від 15.04.2026 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, у якій викладено авторські науково-методичні підходи та практичні рекомендації щодо стратегічних пріоритетів та механізмів державної політики розвитку «зеленої» економіки в Україні. Наукові положення, висновки та рекомендації, які виносяться на відображають особистий внесок здобувача у вирішення поставлених наукових завдань. Внесок у публікаціях, виконаних у співавторстві, відображено у списку праць.

Апробація результатів дисертації. Теоретичні та практичні результати і висновки дослідження доповідались й обговорювались на міжнародних конференціях та круглих столах, зокрема: XIX Міжнародна наукова Інтернет-конференції «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці» (м. Київ, 22-23 лютого 2024 року), Суспільно-науковий проєкт «Духовні цінності українського суспільства у світлі співпраці суспільствознавства і богослов'я» (2001-2023): XX Науково-практична конференція «Проблеми економічного і духовного життя України в умовах російської агресії та означення головних шляхів їх вирішення» (м. Київ, 30 березня 2023 року).

Публікації. За результатами проведеного дослідження опубліковано 6 наукових праць, в яких знайшли відображення основні висновки, зокрема: 4 статті у наукових фахових виданнях категорії «Б» (з них 2 одноосібні статті та 2 статті у співавторстві), 2 публікації у збірниках матеріалів і тез доповідей міжнародних наукових конференцій, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Відомості про особистий внесок автора у публікаціях, виконаних у співавторстві, наведено у списку наукових праць.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 177 сторінок друкованого тексту. Робота містить 17 таблиць і 20 рисунків, 3 додатка. Список використаних джерел нараховує 116 найменувань.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ

1.1. Теоретичні основи «зеленої» економіки в системі сталого розвитку

Протягом останніх тридцяти років світова спільнота досягла доволі значних результатів у зростанні рівня матеріального добробуту. Проте ці досягнення супроводжувалися значним антропогенним навантаженням на довкілля та погіршенням стану навколишнього природного середовища. Подальше господарювання за традиційною економічною моделлю розвитку неминуче посилюватиме екологічні ризики й створюватиме суттєві перешкоди для забезпечення сталого розвитку. Саме тому науковці усього світу з економіки, соціології, екології, державного управління та бізнес-середовища замислились над докорінною трансформацією економічних моделей господарювання та активізували пошук нових його варіантів, здатних поєднати економічне зростання із відновленням природного середовища та підвищенням якості життя населення. Результатом стало формування концепції «зеленої» економіки, яка завдяки підтримці міжнародних організацій і національних урядів набула широкого поширення.

Поняття «зелена» економіка вперше було використано у 1989 році в доповіді щодо забезпечення та оцінювання сталого розвитку [85], яка була підготовлена командою економістів-екологів для уряду Великої Британії. У подальшому ці ж дослідники у 1990 та 1994 роках опублікували документи «План 2: Екологізація економіки світу» [83] і «План 3: Вимір сталого розвитку» [84]. За цей період їхні наукові підходи суттєво змінилися. Якщо перша доповідь була зосереджена переважно на інтеграції екологічної політики в економічну систему, то наступні праці акцентували увагу на глобальних екологічних викликах, серед яких зміна клімату, руйнування озонового шару, масштабна вирубка тропічних лісів і виснаження природних ресурсів у країнах, що розвиваються. Це зумовило висновок про необхідність перегляду традиційних засад економічного розвитку [36].

Рис. 1.1. Хронологія етапів становлення концепції «зеленої» економіки

Джерело: укладено автором 83, 84, 85.

Важливим етапом становлення концепції «зеленої» економіки стала Конференція ООН з навколишнього середовища та розвитку, яка відбулася у 1992 році в Ріо-де-Жанейро. За її результатами було ухвалено програмний документ «Порядок денний на XXI століття» [34], у якому визначено необхідність упровадження екологічно орієнтованих заходів економічної політики в межах реалізації стратегії сталого розвитку. Крім того, підписання Рамкової конвенції ООН про зміну клімату [58] започаткувало тривалу міжнародну дискусію щодо шляхів мінімізації кліматичних змін через впровадження низьковуглецевих моделей розвитку. У результаті саме низьковуглецеві стратегії були визнані одним із ключових інструментів досягнення глобальних цілей сталого розвитку [36].

У Плані виконання рішень [87] було підкреслено необхідність трансформації існуючих моделей виробництва та споживання, а також запропоновано розробити десятирічну рамкову програму, спрямовану на реалізацію цих змін. Під час міжнародних експертних зустрічей: першої (Марракеш, 16–19 червня 2003 р.) та другої (Сан-Хосе, 5–8 вересня 2005 р.) особливу увагу приділено забезпеченню соціально-економічного розвитку без завдання шкоди довкіллю. Для досягнення цієї мети було запропоновано підвищити ефективність використання природних ресурсів і виробничих процесів, забезпечити їхню сталість, мінімізувати темпи виснаження ресурсної бази, скоротити рівень екологічного забруднення та зменшити обсяги утворення відходів.

Нового поширення концепція «зеленої» економіки набула у 2008 році, коли її почали активно розглядати як інструмент подолання наслідків світової фінансової кризи. В умовах загрози глобальної рецесії Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) виступила з ініціативою впровадження «зеленого» стимулювання економіки, акцентуючи увагу на тих секторах, де масштабні державні інвестиції могли стати основою формування екологічно орієнтованої моделі розвитку [38]. Такий підхід став підґрунтям для впровадження цілою низкою держав спеціальних пакетів «зелених» стимулів у

межах програм економічного відновлення. У жовтні 2008 року Програма Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища (UNEP) започаткувала міжнародну ініціативу, спрямовану на дослідження перспектив розвитку «зеленої» економіки, підтримку інвестицій у пріоритетні галузі та екологічну модернізацію секторів із високим рівнем негативного впливу на довкілля. У межах зазначеної ініціативи одним з розробників концепції «зеленої» економіки у березні 2009 року було оприлюднено аналітичну доповідь [60]. У аналітичній доповіді було запропоновано комплекс політичних заходів, покликаних забезпечити економічне відновлення та підвищити екологічну стійкість світової економіки. Особливий акцент автором аналітичної доповіді було зроблено на необхідності активного використання державами фінансових механізмів підтримки «зелених» секторів економіки. А також комплекс рекомендацій щодо реалізації програм «зеленого» стимулювання та механізмів підтримки внутрішньої і зовнішньої державної політики. Водночас визначено три ключові стратегічні пріоритети: стимулювання економічного зростання, подолання бідності та скорочення викидів парникових газів у поєднанні із запобіганням деградації природних екосистем. [102].

А далі, в червні 2009 року, Організація Об'єднаних Націй (ООН) оприлюднила офіційну заяву, у якій концепцію «зеленої» економіки було визначено одним із ключових інструментів подолання сучасних глобальних соціально-економічних і екологічних викликів [63]. У заяві наголошувалося, що перехід до глобальної «зеленої» економіки здатний забезпечити ефективне економічне відновлення та стати основою консолідованої міжнародної відповіді на найважливіші проблеми розвитку людства.

Подальший розвиток концепції «зеленої» економіки отримав підтвердження у лютому 2010 року під час Глобального форуму (Нуса-Дуа, Балі, Індонезія), де представники UNEP і урядів багатьох держав підтвердили значний потенціал «зеленої» економіки для вирішення актуальних світових проблем. Було відзначено, що її впровадження відкриває нові можливості для

економічного розвитку, підвищення добробуту населення та забезпечення довгострокових переваг для всіх країн світу [80].

Того ж року, у березні Генеральною Асамблеєю ООН було прийнято резолюцію 64/236, відповідно до якої питання розвитку «зеленої» економіки в контексті забезпечення сталого розвитку та подолання бідності визначено однією з двох центральних тем Саміту «Ріо+20» [68]. Прийняття цього документа сприяло активізації міжнародного інтересу до концепції «зеленої» економіки, її практичних механізмів та інструментів реалізації, що, своєю чергою, зумовило істотне зростання кількості наукових досліджень і прикладних розробок у цій сфері. Важливим етапом подальшого розвитку концепції стала доповідь UNEP «Ініціатива зеленої економіки», оприлюднена у листопаді 2011 року, у якій було запропоновано першопочаткове визначення поняття «зелена» економіка. Саме це трактування сьогодні є одним із найбільш поширених і широко використовується в сучасній науковій літературі [64].

Подальший розвиток концепції «зеленої» економіки знайшов відображення у звіті «На шляху до збалансованої і всеохоплюючої „зеленої” економіки», підготовленому Групою ООН з раціонального природокористування, який був оприлюднений у грудні 2011 року [102]. Напрацювання цього документа були враховані UNEP у процесі подальшого вдосконалення відповідних міжнародних ініціатив. Вагомий внесок у формування теоретичних і практичних засад концепції «зеленої» економіки здійснили також інші дослідження ООН, зокрема UNEP, Департамент ООН з економічних і соціальних питань (ЮНДЕСА), Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) і Конференція ООН зі сталого розвитку (ЮНКСД). У їхніх публікаціях висвітлено ключові принципи функціонування «зеленої» економіки, її переваги, потенційні ризики, а також узагальнено міжнародний досвід реалізації відповідної політики.

Водночас популяризації концепції «зеленої» економіки активно сприяють і численні міжнародні неурядові організації, які здійснюють науково-аналітичну, інформаційну та консультативну діяльність у цій сфері. Проте, незважаючи на більш ніж три десятиліття розвитку концепції «зеленої» економіки, вона й надалі

перебуває на етапі наукового осмислення. Підтвердженням цьому є відсутність у дослідників єдиного підходу до визначення сутності поняття «зелена» економіка.

Більшість існуючих понять «зелена» економіка ґрунтується на поєднанні трьох ключових вимірів соціальний, економічний, екологічний (рис.1.2.).

Рис. 1.2. Виміри поняття «зелена» економіка

Джерело: побудовано автором за 64, 68.

Сукупність цих вимірів визначає забезпечення соціальної справедливості, мінімізації негативного впливу господарської діяльності на довкілля та раціонального використання природних ресурсів.

Поняття «зелена» економіка трактують по-різному, виходячи з направленості досліджень, однак слід виокремлювати поняття, які наводяться в аналітичних документах міжнародних установ та організацій, а також ті, які є авторськими трактуваннями науковців, які займаються дослідженням цього питання (табл.1.1.).

Поняття «зелена» економіка в документах міжнародних установ та організацій
та економічних інституцій

№	Джерело трактування поняття	Трактування
1	UNEP	„зеленою” є така економіка, яка призводить до підвищення добробуту людей та зміцнення соціальної справедливості при одночасному істотному зниженні ризиків для навколишнього середовища та дефіциту екологічних ресурсів.
2	Форум міністрів навколишнього середовища Латинської Америки та Карибського басейну	„зелена” економіка – це система економічної діяльності, пов’язана з виробництвом, розподілом і споживанням товарів і послуг, які призводять до підвищення добробуту людини впродовж тривалого часу, при цьому не піддаючи майбутні покоління значним екологічним ризикам або екологічному дефіциту.
3	ЮНДЕСА	„зелена” економіка – це економіка, яка призводить до поліпшення добробуту людини і скорочення нерівності, при цьому не піддаючи майбутні покоління значним екологічним ризикам та екологічному дефіциту.
4	Міжнародна торгова палата	„зелена” економіку – така економіка, де економічне зростання та екологічна відповідальність взаємодоповнюють одне одного, підтримуючи прогрес у соціальному розвитку.
5	Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment	„зелена” економіка розглядається як «лінзи» для фокусування на можливостях для просування економічних та екологічних цілей одночасно.

Джерело: 93

Одним із найбільш цитованих є визначення, наведене в офіційних документах UNEP. У цьому трактуванні особлива увага приділяється реалізації моделі економічного розвитку, що базується на ефективному використанню ресурсного потенціалу та врахуванню соціальних аспектів економічного зростання. Згідно з позицією UNEP, збільшення доходів населення та рівня зайнятості має забезпечуватися як державними, так і приватними інвестиціями,

спрямованими на скорочення викидів парникових газів і забруднення довкілля, підвищення ресурсоефективності, збереження біорізноманіття та розвиток екосистемних послуг [37, 96, 90].

Під час зустрічі міністрів охорони навколишнього природного середовища країн Латинської Америки та Карибського басейну, проведеної за підтримки UNEP, було погоджено інше визначення цього поняття. Учасники визначили, що модель розвитку «зелена» економіка має передбачає здійснення економічної діяльності з врахуванням добробуту майбутніх поколінь [59].

Подібної позиції дотримується й Департамент ООН з економічних і соціальних питань (ЮНДЕСА), який визначає, що модель розвитку «зелена» економіка має забезпечувати довгострокові соціальні переваги завдяки реалізації короткострокових заходів, спрямованих на зниження екологічних ризиків. Тобто у концептуальному розумінні «зелена» економіка розглядається як один із ключових інструментів досягнення цілей сталого розвитку [36].

Міжнародні організації, їхні спеціалізовані установи та окремі держави акцентують увагу на різних аспектах її змісту залежно від власних пріоритетів економічної та екологічної політики.

Порівняльний аналіз наведених трактувань на свідчить, що, незважаючи на відмінності у формулюваннях, усі вони базуються на спільній ідеї інтеграції економічних, соціальних та екологічних цілей розвитку. Наочне зображення спільних та відмінних рис у трактуванні «зелена» економіка міжнародними установами та організаціями, а також економічними інституціями представлено на рис.1.3.

Ідея «зеленої» економіки, яка об'єднує міжнародні неурядові організації та науково-дослідні установи, що підтримують прискорений перехід до еколого-економічної моделі господарювання, характеризує її як «гнучку» економіку, здатну забезпечити високу якість життя населення в межах екологічної місткості планети [40].

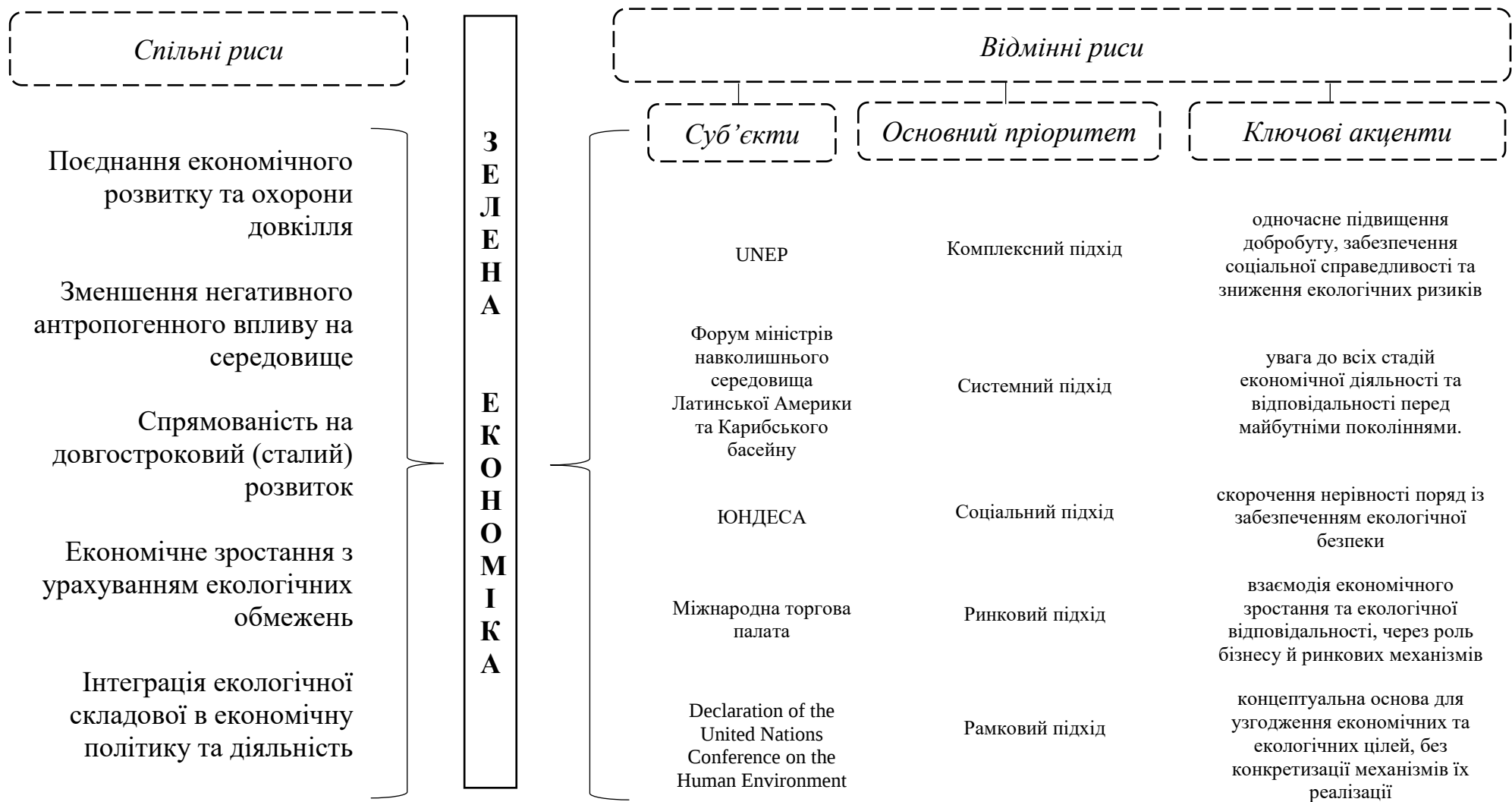

Рис.1.3. Спільні та відмінні риси у трактуванні «зелена» економіка міжнародними установами та організаціями, а також економічними інституціями

Джерело: побудовано автором 36, 37, 59, 90, 93.

Очевидно, що еволюція трактувань поняття «зелена» економіка відображає поступовий перехід від вузького розуміння екологізації економічної діяльності до комплексної концепції, яка інтегрує економічні, соціальні та екологічні цілі розвитку. Якщо міжнародні установи та організації (UNEP, Форум міністрів навколишнього середовища Латинської Америки та Карибського басейну) зосереджують увагу на збереженні природного капіталу та відповідальності поточного покоління заради майбутнього, то економічні інституції (ЮНДЕСА, Міжнародна торгова палата) акцентують увагу на соціальній інклюзивності, економічному зростанні та підвищенні добробуту. Водночас усі представлені підходи трактувань поняття «зелена» економіка об'єднує розуміння того, що довгостроковий розвиток можливий лише за умови гармонізації економічних інтересів суспільства з екологічними можливостями природного середовища.

Свідченням сказаного є те, що під час конференції «Ріо+20» було наголошено, що «зелена» економіка може розглядатися як «лінзи», що фокусують можливості для одночасного просування економічних та екологічних цілей [47].

Сучасні науковці розглядають «зелену» економіку не просто як збереження природи, а як синергію трьох сфер: соціальної, економічної та екологічної, що підтверджує правильність визначеного нами підходу (табл.1.2.)

Таблиця 1.2.

Поняття «зелена» економіка за визначенням сучасних науковців

№	Автор	Трактування
1	Loiseau E., Saikku L., Antikainen R. et al. [73]	«Зелена економіка – це економіка, яка забезпечує підвищення добробуту людей і соціальної справедливості при одночасному істотному зниженні екологічних ризиків та дефіциту природних ресурсів».
2	Merino-Saum A., Clement J., Wyss R., Baldi M.G. [75]	«Зелена економіка є низьковуглецевою, ресурсоефективною та соціально інклюзивною економікою, яка визнає цінність природного капіталу».
3	Miyan M.S., Cheong C.W.H., Sharif A. et al. A Systematic Review of Green Economy Research Over Three Decades: Mapping Evolution, Trends and Future Directions. [76]	«Зелена економіка є стратегічним підходом, який інтегрує екологічну стійкість, соціальну справедливість та економічний розвиток на основі ресурсоефективності й низьковуглецевого зростання».

4	Ю. Т. Боровик, Ю. В. Єлагін, О. М. Полякова (2020) «Зелена економіка»: сутність, принципи, перспективи для України. [33]	«Зелена економіка» - напрям економічного розвитку, що базується на екологізації виробництва, раціональному використанні ресурсів, застосуванні «зелених» технологій та забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку».
5	С. Я. Цимбалюк, І. В. Морозова (2020) Розвиток «зеленої» економіки в умовах глобалізації: проблеми, перспективи. [31]	«Зелена економіка» трактується як економічна система, спрямована на досягнення сталого розвитку шляхом гармонізації економічних, екологічних і соціальних інтересів суспільства та ефективного використання природних ресурсів».
6	К. Сич, В. Бугайчук, І. Грабчук (2021) Тенденції та перспективи розвитку зеленої економіки в Україні. [25]	«Зелена» економіка як економічна модель, що забезпечує економічний розвиток завдяки впровадженню екологічно безпечних технологій, підвищенню ресурсоефективності та скороченню негативного впливу на навколишнє середовище».
7	Старостіна А., Кравченко В. А. Сутність та практичне застосування методики конструювання категоріального апарату економічної науки (на прикладі понять «глобалізація» та «підприємницький ризик») [28]	«Зелена економіка – це економічні відносини між суб'єктами господарської діяльності, які базуються на принципах захисту та збереженні навколишнього середовища, впровадженні новітніх енерго- й ресурсозберігаючих технологій та сприяють поліпшенню якості життя в межах існуючих екосистем».
8	Патон Б. Є. Національна парадигма сталого розвитку України [17]	«Зелена» економіка інтегрує в собі екологію людини та простору в одне системне ціле за допомогою економічних, зокрема ефективних ринкових механізмів, вирішуючи відповідне перспективне завдання сталого розвитку».

Джерело: 17, 25, 28, 31, 33, 73, 75, 76

Наведені у науковій літературі та міжнародних документах визначення засвідчують, що ключовими характеристиками «зеленої» економіки є зменшення негативного антропогенного впливу на навколишнє природне середовище, забезпечення соціальної справедливості та підвищення добробуту населення. Більш детально проаналізувавши наведені визначення, можна побачити, що більшість авторів акцентують увагу на ключових характеристиках «зеленої» економіки представлених на рис. 1.4.

Рис. 1.4. Ключові характеристики «зеленої» економіки за визначенням сучасних науковців

Джерело: побудовано автором 17, 25, 28, 31, 33, 73, 75, 76

Разом із тим аналіз існуючих підходів та визначених ключових характеристик «зеленої» економіки свідчить що наявні трактування не розкривають таких аспектів:

- циркулярність економічних процесів (замкнені матеріальні та енергетичні потоки);
- відновлення природного капіталу, а не лише його збереження;
- формування екологічної цінності на всіх етапах створення вартості;
- інституційні механізми управління та екологічне врядування;
- екосистемна стійкість і адаптивність економіки до глобальних викликів;
- інноваційно-трансформаційний характер «зеленої» економіки (не просто модель, а механізм структурної трансформації).

Таким чином на нашу думку, визначальною ознакою «зеленої» економіки є забезпечення економічного та соціального розвитку на основі екологічно орієнтованої господарської діяльності. Інші характеристики, зокрема підвищення рівня зайнятості, покращення якості життя населення, структурна перебудова економіки чи визначення пріоритетних секторів, хоча й мають важливе значення, однак є похідними від основної мети. Виходячи з цього,

«зелену» економіку доцільно розглядати як систему соціально-економічних відносин, що охоплює процеси виробництва, розподілу, обміну та споживання і ґрунтується на принципах екологічної відповідальності, спрямована на відновлення природного капіталу, формування замкнених матеріально-енергетичних циклів, створення довгострокової екологічної та економічної цінності, забезпечення гомеостазису соціо-еколого-економічної системи шляхом підтримання динамічної рівноваги між господарською діяльністю, природним середовищем і суспільними потребами, а також підвищення її стійкості до глобальних екологічних, економічних і технологічних викликів.

На наш погляд запропоноване визначення поняття «зелена» економіка передбачає порівняно з іншими визначеннями нові концептуальні характеристики, а саме:

- гомеостазис соціо-еколого-економічної системи як здатність підтримувати динамічну рівновагу;
- відновлення природного капіталу, а не лише його збереження;
- замкнені матеріально-енергетичні цикли (циркулярність);
- довгострокову екологічну та економічну цінність;
- резильєнтність до глобальних викликів.

На наш погляд, запропоноване визначення повністю відповідає сучасним концепціям сталого розвитку, резильєнтності (адаптивності) та циркулярної економіки, адже в сучасній економічній науці «зелена» економіка розглядається виключно як модель розвитку, що базується на низьковуглецевому господарюванні, ефективному використанні природних ресурсів та врахуванні суспільних інтересів. При цьому економічна система трактується як невід'ємна складова природного середовища, функціонування якої безпосередньо залежить від стану екосистем.

Реалізація «зеленої» економіки базується на широкому впровадженні енергоефективних технологій, принципів «екологічного виробництва», використанні відновлюваних джерел енергії та інших інноваційних рішень, які сприяють підтриманню гомеостазису соціо-еколого-економічної системи, тобто

її здатності зберігати функціональну рівновагу завдяки безперервній адаптації до внутрішніх і зовнішніх викликів.

Отже, загалом центральним елементом «зеленої» економіки є збереження природної основи життя на Землі, що визначає її фундаментальну цінність. Відповідно пріоритетами «зеленої» економіки виступають підвищення добробуту населення, охорона біологічного різноманіття та забезпечення екологічної рівноваги. Досягнення цих пріоритетів пов'язується зі створенням сприятливих умов для економічного і соціального розвитку через реалізацію комплексу взаємопов'язаних завдань, серед яких: відновлення та розширення площ зелених насаджень; підвищення ресурсної ефективності із переорієнтацією на використання відновлюваних ресурсів; створення нових «зелених» робочих місць; забезпечення зростання доходів населення завдяки розвитку екологічно орієнтованих видів економічної діяльності [23].

1.2. Еколого-економічні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки

Сучасну парадигму економічного розвитку неможливо розглядати поза контекстом реалізації цілей сталого розвитку. Досягнення довгострокового економічного зростання без урахування еколого-економічних засад є неможливим, оскільки збалансованість економічних, соціальних та екологічних процесів забезпечують гармонізацію взаємодії економіки, суспільства та природного середовища й створюють передумови для збереження гомеостазису еколого-економічної системи. За таких умов «зелена» економіка постає як господарська система, функціонування якої ґрунтується на еколого-економічних засадах і спрямована на досягнення цілей сталого розвитку.

Її теоретичною основою є визнання нерозривного взаємозв'язку між економічними процесами та природним середовищем, необхідності забезпечення збалансованого використання природного капіталу, а також узгодження економічних, екологічних і соціальних інтересів суспільства.

Концептуальне підґрунтя формування стратегії розвитку «зеленої» економіки базується на кількох фундаментальних положеннях: взаємозалежності всіх компонентів природного середовища; неможливості безмежного задоволення людських потреб в умовах обмеженості природних ресурсів; неможливості необмеженого розширення господарської діяльності в межах екологічних меж планети; необхідності відтворення природного капіталу та підтримання динамічної рівноваги між економічним розвитком і функціонуванням екосистем (рис. 1.5.)

Сукупність цих засад забезпечує формування високого рівня еколого-економічної ефективності, за якого економічне зростання досягається завдяки раціональному використанню ресурсів, впровадженню екологічно безпечних інновацій, мінімізації антропогенного навантаження на довкілля та збереженню здатності природних систем до самовідродження.

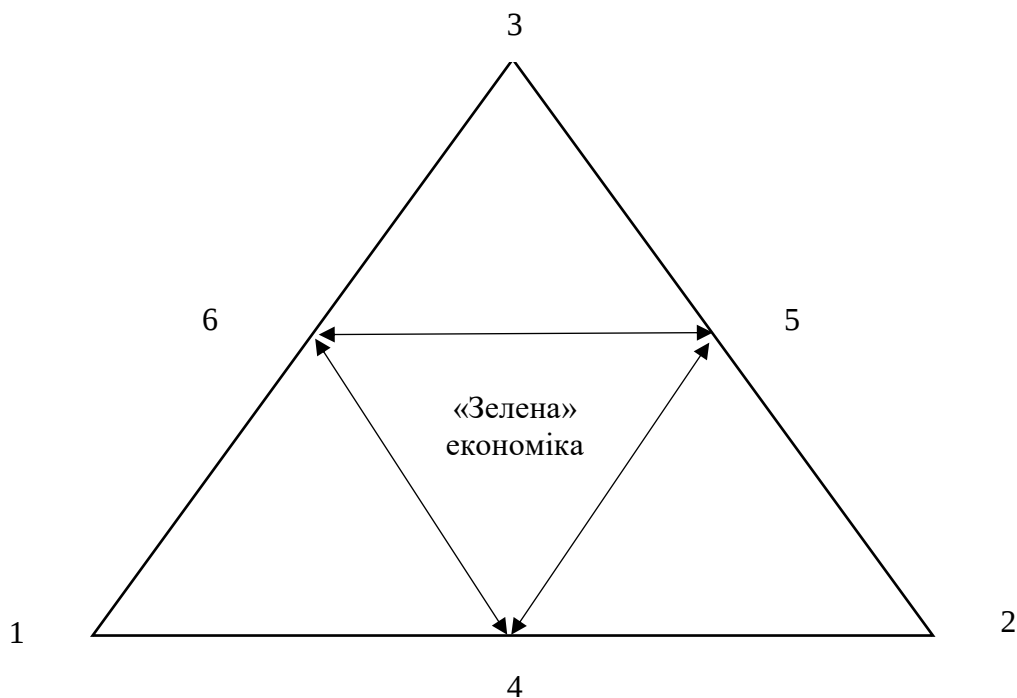

Рис.1.5. Концептуальне підґрунтя формування стратегії розвитку «зеленої» економіки

Примітки: 1 - Обмеженість природних ресурсів, 2 - Межі господарської діяльності, 3 – Економічний розвиток; 4 – Функціонування екосистем; 5 – Динамічна рівновага (гомеостазис); 6 – Відтворення природного капіталу.

Джерело: побудовано автором за 4.

По суті, «зелену» економіку розглядають як одну з основних моделей досягнення цілей сталого розвитку. Її ключове призначення полягає у створенні умов для сталого економічного зростання та соціального поступу за одночасного зменшення антропогенного навантаження на довкілля, раціонального використання природно-ресурсного потенціалу й забезпечення належного рівня життя населення.

Законом України «Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [16] та Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року [24] визначено цілі, спрямовані на екологізацію та розвиток природоохоронної складової галузях економіки. Серед яких основними є: формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва; забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України, забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України, зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення, удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

Реалізація цих стратегічних цілей здійснюється через систему взаємопов'язаних підцілей, до яких нами визначено характеристики та приклади застосування (табл. 1.3.).

Таблиця 1.3.

Структурована матриця стратегічних цілей (підцілей, характеристики та прикладів) спрямованих на екологізацію та розвиток природоохоронної складової галузях економіки

Ціль	Підціль	Характеристика	Приклад
Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Досягнення соціального прогресу через розвиток «зеленого» сектору економіки, створення нових робочих місць, підвищення рівня доходів населення	Зміна поведінкових паттернів громадян і бізнесу, популяризація екологічної відповідальності, підвищення попиту на екопродукцію тощо.	Екологічне маркування товарів, розвиток мереж шерингової економіки та стимулювання підприємств до

	завдяки екологічно орієнтованій зайнятості, а також поліпшення якості товарів і послуг унаслідок розширення виробництва та споживання екологічно безпечної продукції.		створення «зелених» робочих місць.
Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення охорони, відновлення та раціонального використання природних ресурсів, запобігання незворотній втраті біологічного різноманіття шляхом скорочення негативного впливу господарської діяльності на навколишнє середовище, збереження й розширення площ зелених насаджень, підтримання стійкості екосистем та покращення якісного стану природних ресурсів.	Відновлення та захист природного капіталу країни (водних, лісових, земельних ресурсів, біорізноманіття) та відмові від виснажливого природокористування.	Реалізація програм відтворення лісів (насадження нових масивів), створення нових об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ), а також відновлення природного русла річок та занепадаючих водно-болотних угідь.
Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Забезпечення економічного розвитку шляхом структурної модернізації господарства, яка передбачає розширення частки екологічно орієнтованих («зелених») видів економічної діяльності та поступове скорочення забруднюючих секторів.	Передбачення застосування екологічних критеріїв у стратегіях розвитку секторальних ро(енергетику, промисловість, транспорт, сільське господарство) і поступову фазаут-стратегію (виведення з експлуатації) забруднюючих технологій	Надання пільгового кредитування та податкових стимулів бізнесу, що інвестує у ВДЕ (вітрову/сонячну енергетику) чи екотранспорт, та одночасне збільшення податків на вуглецеві викиди для важкої промисловості.
Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на	Підвищення рівня ресурсоефективності завдяки більш продуктивному використанню	Мінімізація технологічних та антропогенних навантажень на довкілля; перехід від	Модернізація промислових підприємств шляхом встановлення

екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	природних ресурсів, скороченню обсягів утворення відходів, впровадженню моделей циркулярного (замкнутого) виробництва, повторному використанню та переробленню ресурсів із поступовим переходом до переважного використання відновлюваних джерел сировини й енергії.	традиційної моделі економіки до циркулярної економіки для зменшення рівня забруднення повітря, води та ґрунтів.	замкнутих систем водопостачання, переробка промислових відходів у будівельні матеріали та відмова від одноразового пластику на користь біорозкладних матеріалів
Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління	Нормативно-правове, інституційне та цифрове забезпечення реалізації всіх вищезазначених напрямів (інтеграція стандартів ЄС, цифровізація довікільного моніторингу, посилення екологічного контролю	Створення прозорих, ефективних і сучасних інструментів державного регулювання, контролю, моніторингу довкілля та імплементація європейського законодавства (Green Deal).	Функціонування єдиної цифрової системи екологічного моніторингу - ЕкоСистема

Джерело: укладено автором 16, 24

Усі зазначені цілі перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємно підсилюють одна одну. Так, структурна перебудова економіки, що супроводжується розширенням «зелених» секторів і скороченням частки екологічно забруднюючих виробництв, сприяє створенню нових «зелених» робочих місць, підвищенню рівня добробуту населення, збільшенню обсягів виробництва й споживання екологічно чистої продукції. У результаті це забезпечує зменшення негативного впливу на довкілля, підвищення ефективності використання природних ресурсів та зміцнення екологічної безпеки. Таким чином, система цілей «зеленої» економіки має комплексний характер і в сукупності забезпечує реалізацію її стратегічного призначення.

Формування та функціонування «зеленої» економіки ґрунтується на певній сукупності принципів. Водночас у науковій літературі, міжнародних документах і нормативно-правових актах різних країн відсутній єдиний підхід до їх

визначення, що зумовлює існування різних концептуальних трактувань системи принципів.

Важливим етапом у становленні міжнародних еколого-економічних засад формування стратегії розвитку «зеленої» економіки стало прийняття Декларації Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем навколишнього середовища [47], ухваленої за результатами конференції, що проходила у Стокгольмі 5–16 червня 1972 року. У цьому документі вперше було сформульовано 26 основоположних принципів подальшого розвитку людства, перелік яких наведено в Додатку А.

Опрацювання цих принципів свідчить, що вони ґрунтуються на необхідності гармонійного поєднання економічного зростання, соціального прогресу та екологічної безпеки. Водночас Декларація акцентує увагу на важливості розвитку міжнародного співробітництва, спільної відповідальності держав за наслідки своєї діяльності, а також формування узгоджених екологічних стандартів, яких мають дотримуватися всі країни.

Подальшу основу еколого-економічних засад формування стратегії розвитку «зеленої» економіки закладалось: «The New Economics Foundation» [101], Європейським агентством з навколишнього середовища та ООН (рис. 1.6.).

Принципи, що формують основу еколого-економічних засад формування стратегії розвитку «зеленої» економіки сформульовані на основі текстів наступних документів:

- Декларація Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем навколишнього середовища (Стокгольм, 1972 р.) [47];
- Доповідь конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку (Ріо де Жанейро, 3 – 4 червня 1992 р.) [90];
- Йоганнесбурзька декларація сталого розвитку (Йоганнесбург, 4 вересня 2002 р.) [71];
- Хартія Землі [48];
- проект групи біорегіонального розвитку „Життя на одній планеті” [82];
- доповідь «Благополуччя та навколишнє середовище» [101].

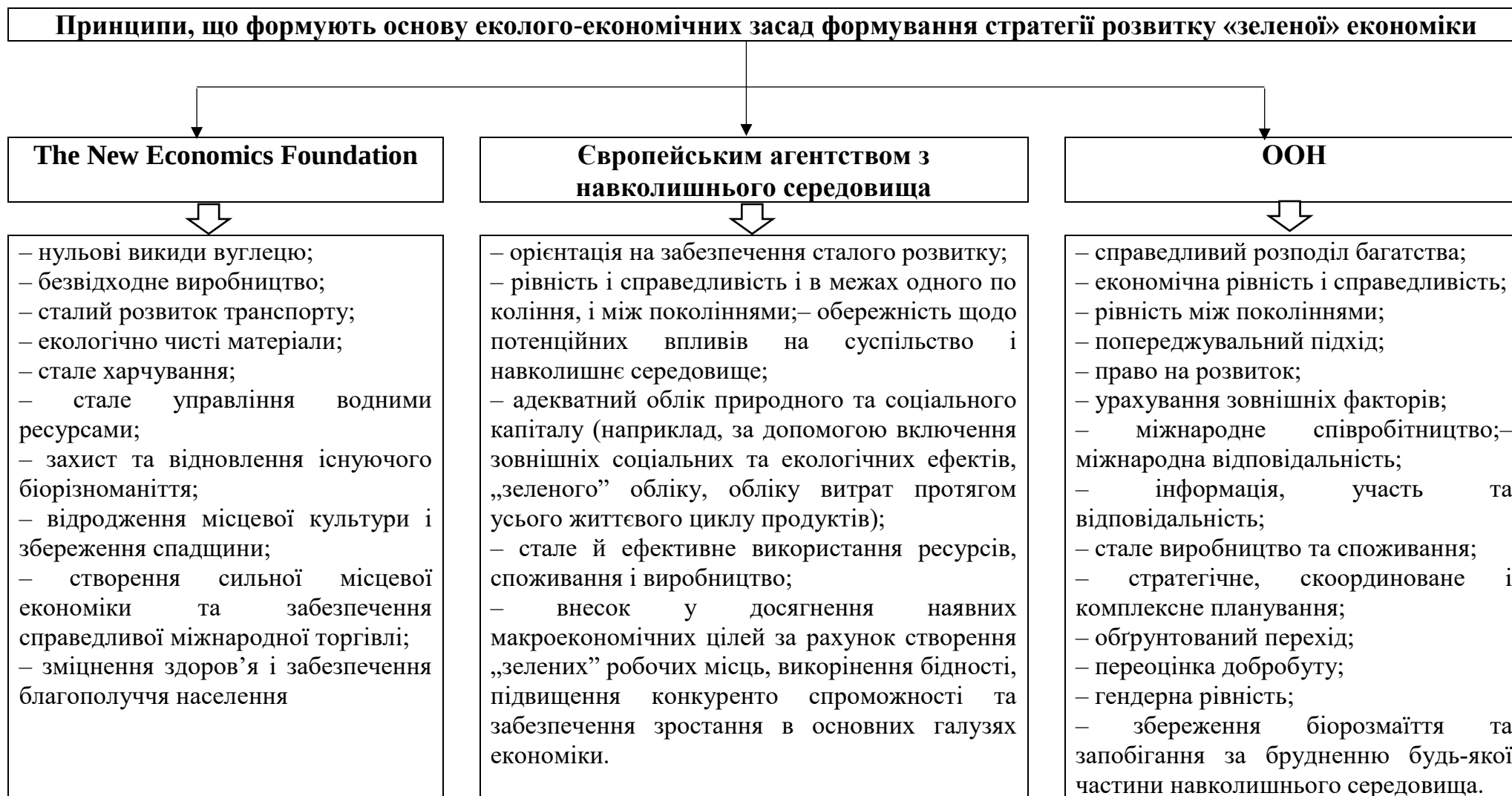

Рис. 1.6. Принципи, що формують основу еколого-економічних засад формування стратегії розвитку «зеленої» економіки

Джерело: [101, 47]

За оцінками експертів, формування стратегії розвитку «зеленої» економіки та здійснення відповідних структурних перетворень на еколого-економічних засадах здатні стати потужним чинником економічного зростання за чотирма основними напрямками [67].

По-перше, еколого-економічні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки передбачають підвищення ефективності використання природних, енергетичних та інших ресурсів, що сприяє збільшенню її ресурсного потенціалу (INPUT EFFECTS) забезпечуючи зростання продуктивності виробництва.

По-друге, еколого-економічні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки передбачають значні інвестиції у стратегічно важливі галузі (енергетику, будівництво, житлово-комунальне господарство та інші базові галузі). Тим самим стимулюється структурна модернізація економіки (EFFICIENCY EFFECT). Такі інвестиції спрямовуються на оновлення виробничих потужностей, підвищення енергоефективності, використання альтернативних джерел енергії та скорочення викидів парникових газів, що забезпечує зростання ефективності як окремих секторів, так і економіки загалом.

По-третє, еколого-економічні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки передбачають розвиток сучасної «зеленої» інфраструктури, включаючи системи водопостачання, водовідведення, громадський транспорт на альтернативних видах палива та інші екологічно орієнтовані об'єкти, що активізує економічну діяльність як через збільшення попиту, так і шляхом розширення пропозиції (STIMULUS EFFECTS). Це, своєю чергою, сприяє створенню нових робочих місць і скороченню рівня безробіття.

По-четверте, еколого-економічні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки визначають перехід, що стимулює інноваційну діяльність, створюючи попит на нові технології, продукти та управлінські рішення (INNOVATION EFFECTS). Ефективність переходу значною мірою залежить від розвитку конкурентного середовища та застосування сучасних інструментів державного регулювання.

Відобразимо напрями економічного впливу еколого-економічних засад на формування стратегії розвитку «зеленої» економіки (рис. 1.7.)

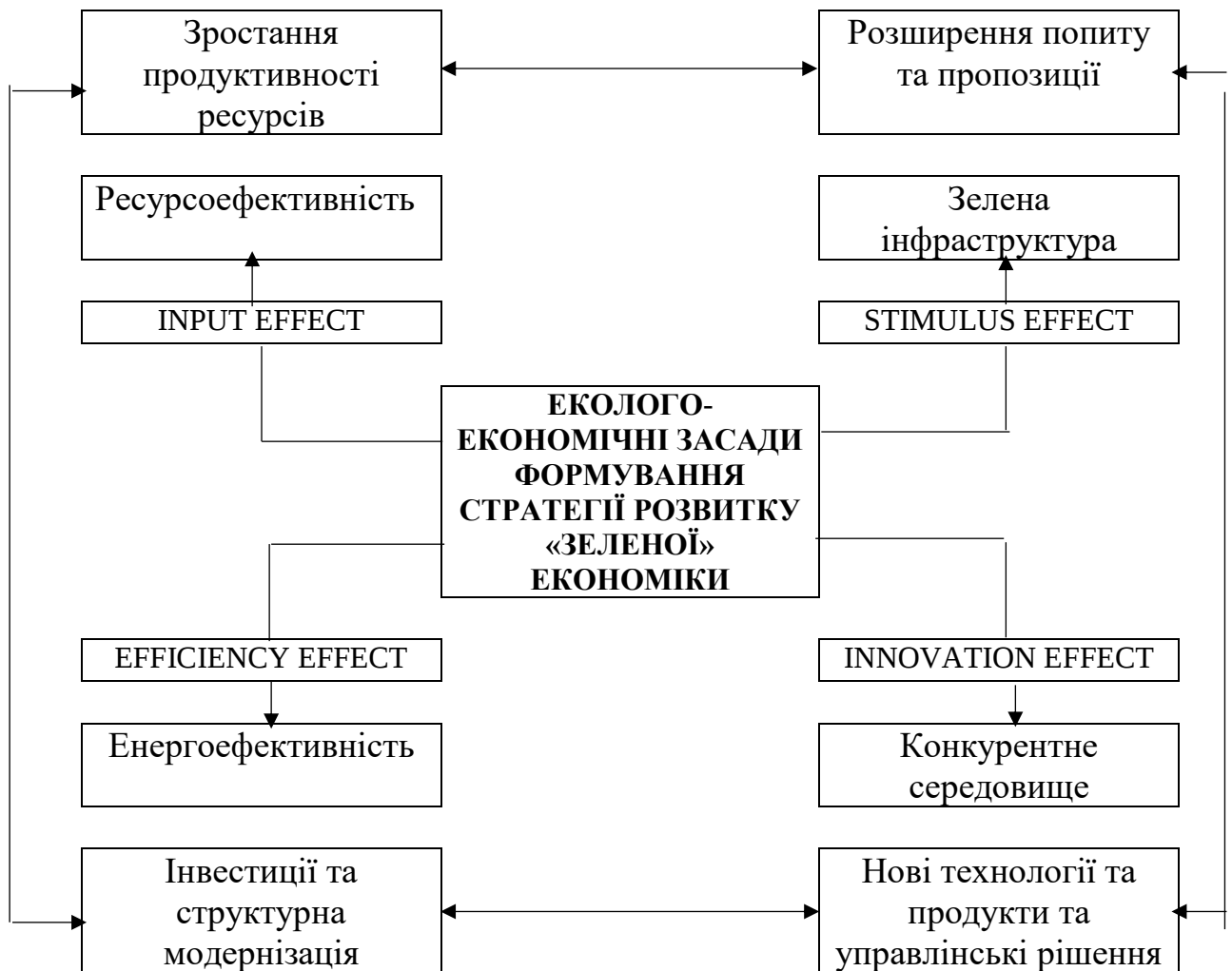

Рис. 1.7. Еколого-економічні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки та напрями її економічного впливу

Джерело: 95

Формування стратегії розвитку «зеленої» економіки має ґрунтуватися на інтеграції екологічних та економічних інтересів, що створює передумови для забезпечення довгострокового сталого розвитку. Еколого-економічні засади такої стратегії передбачають узгодження економічного зростання з екологічними обмеженнями, раціональним використанням природного капіталу, збереженням екосистем та підвищенням ресурсоефективності. Виступаючи важливим напрямом трансформації традиційної моделі господарювання «зелена»

економіка забезпечує системне поєднання економічного зростання, екологічної стійкості і соціального прогресу (рис. 1.8.)

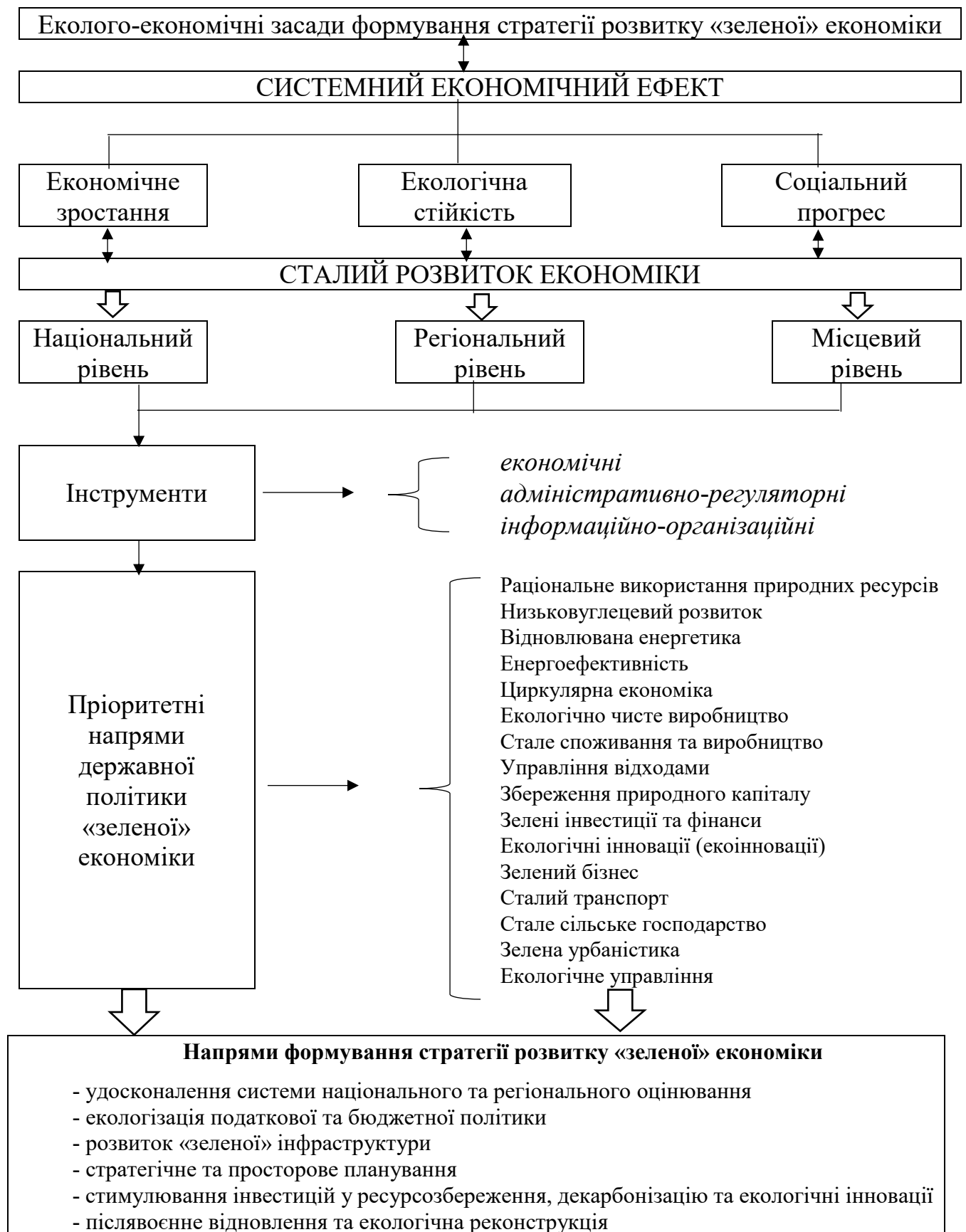

Рис. 1.8. Вплив еколого-економічних засад на забезпечення сталого розвитку економіки. Джерело: 67, 95

Напрями формування відповідної стратегії передбачають створення таких умов, за яких економічна діяльність сприяє підвищенню продуктивності ресурсів, розвитку «зелених» секторів економіки, впровадженню екологічних інновацій та одночасному зниженню антропогенного навантаження на довкілля, що визначається на національному рівні. Особливого значення набувають регіональний та місцевий рівні, оскільки саме області та територіальні громади володіють природно-ресурсним, виробничим, інвестиційним та інноваційним потенціалом, необхідним для практичної реалізації еколого-економічних засад переходу до «зеленої» моделі розвитку.

В той же час формування стратегії розвитку «зеленої» економіки в Україні потребує врахування специфіки окремих територій та визначення їхніх потенційних можливостей щодо екологізації. Такий підхід передбачає не лише адаптацію загальнодержавних пріоритетів до регіональних умов, а й узгодження стратегічних рішень на національному, регіональному та місцевому рівнях. У цьому контексті кожен регіон має розглядатися як складова єдиної соціо-еколого-економічної системи держави, стійкість якої залежить від збалансованості розвитку її окремих компонентів.

Важливою складовою еколого-економічних засад формування стратегії розвитку «зеленої» економіки є інтеграція екологічної та економічної політики, що дає змогу виявляти нові джерела економічного зростання без перевищення екологічних меж і виснаження природного капіталу. Як уже зазначалось в попередньому підпункті стратегія розвитку «зеленої» економіки має орієнтуватися на підвищення ресурсної та енергетичної ефективності, розвиток відновлюваної енергетики, декарбонізацію виробництва, формування циркулярних моделей господарювання, розвиток «зеленої» інфраструктури та стимулювання екологічних інновацій.

Практична реалізація зазначених еколого-економічних засад передбачає застосування комплексу економічних, адміністративно-регуляторних та інформаційно-організаційних інструментів. До економічних інструментів належать екологічні податки, субсидії, фінансові стимули, механізми торгівлі

квотами на викиди та «зелене» інвестування; до регуляторних інструментів — екологічні стандарти, нормативи та вимоги до ресурсоефективності; до інформаційних та організаційних інструментів — екологічне маркування, добровільні ініціативи бізнесу, екологічна освіта, інформаційне забезпечення та залучення зацікавлених сторін до прийняття рішень.

Еколого-економічні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки доцільно розглядати як систему взаємопов'язаних положень та інструментів, спрямованих на узгодження економічного розвитку з екологічними стандартами, ефективне використання та відтворення природного капіталу, стимулювання структурної та технологічної модернізації й забезпечення довгострокової стійкості еколого-економічної системи.

Також однією з ключових передумов формування стратегії розвитку «зеленої» економіки є зниження природоємності національного господарства та підвищення ефективності використання природного капіталу. Сучасна економіка характеризується значним ресурсним навантаженням, що проявляється у високих питомих витратах природних, енергетичних та інших ресурсів на виробництво одиниці продукції порівняно з економіками країн, які активно впроваджують ресурсоефективні технології. Однією з основних причин такої ситуації є технологічна відсталість окремих секторів економіки, недостатній рівень модернізації виробничої бази та низька віддача від використання ресурсів. Тому важливою еколого-економічною засадою стратегічного розвитку має стати підвищення ресурсної та енергетичної ефективності на основі технологічного оновлення виробництва.

Формування та реалізація стратегії розвитку «зеленої» економіки потребують оптимального поєднання ринкових механізмів і державного регулювання. Завдання держави створити інституційні, фінансові та нормативні умови, за яких суб'єкти господарювання та суспільство будуть зацікавлені у переході до екологічно орієнтованої моделі розвитку. Державна політика при цьому повинна бути спрямована не на надмірне адміністративне втручання в економічні процеси, а на усунення екологічних та економічних дисбалансів,

формування стимулів для ресурсоефективного виробництва та забезпечення довгострокової узгодженості економічних і екологічних інтересів.

Таким чином у межах еколого-економічних засад формування стратегії розвитку «зеленої» економіки доцільно виокремити такі пріоритетні напрями державної політики:

1. удосконалення системи національного та регіонального оцінювання результативності розвитку економічних, соціальних і екологічних показників;

2. екологізація податкової та бюджетної політики, зокрема перегляд податкових стимулів, поступова відмова від субсидування екологічно шкідливих видів діяльності, розвиток механізмів «зелених» державних закупівель та підтримка «зелених» секторів економіки;

3. розвиток «зеленої» інфраструктури, включаючи енергоефективні системи житлово-комунального господарства, сучасні системи водопостачання і водовідведення, громадський транспорт та інші об'єкти екологічного призначення;

4. стратегічне та просторове планування на довгострокову перспективу з урахуванням природно-ресурсного потенціалу територій, екологічних обмежень та можливостей їх соціально-економічного розвитку;

5. стимулювання інвестицій у ресурсозбереження, декарбонізацію та екологічні інновації, що забезпечують одночасне отримання економічного та екологічного ефектів;

6. залучення державних і приватних інвестицій до проєктів, спрямованих на підвищення енергоефективності, скорочення викидів і відходів, раціональне використання ресурсів, відновлення природного капіталу та збереження біорізноманіття.

7. зміну характеру взаємодії суспільства з природним середовищем — від переважно споживацького використання природних ресурсів до їх раціонального використання, відновлення та відтворення. Важливим напрямом такої трансформації є замикання виробничих циклів, повторне використання матеріалів, перероблення відходів та розвиток циркулярних моделей

господарювання. Це дозволяє зменшити ресурсну залежність економіки, скоротити негативний вплив на довкілля та підвищити її стійкість до зовнішніх ресурсних і цінових шоків.

8. еколого-економічна спрямованість інновацій передбачає створення та впровадження технологій, які одночасно підвищують продуктивність економічної діяльності та знижують її екологічне навантаження. Наукові установи, бізнес та органи державної влади мають бути орієнтовані на пошук технологічних рішень, здатних заміщувати ресурсо- та енергоємні процеси знаннями, інноваціями та цифровими технологіями.

9. фінансово-економічна політика держави має забезпечувати сприятливе середовище для поширення «зелених» інновацій через систему екологічно орієнтованого ціноутворення, оподаткування, державного фінансування, інвестиційного стимулювання та інших економічних інструментів. У такій системі економічні стимули повинні враховувати не лише безпосередню фінансову результативність діяльності, а й її довгострокові екологічні та соціальні наслідки.

Таким чином, еколого-економічні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки передбачають системне поєднання ресурсоефективності, технологічної модернізації, «зеленого» інвестування, екологізації державної політики, розвитку циркулярного виробництва, стимулювання інновацій та «зеленого» відновлення та екологічної реконструкції. Їх реалізація створює передумови для переходу від ресурсо- та природоємної моделі господарювання до еколого-економічно збалансованої системи, у якій економічне зростання забезпечується з урахуванням відновленого природного капіталу та з урахуванням довгострокових цілей сталого розвитку.

Водночас слід наголосити, що концепція «зеленої» економіки не є альтернативою іншим концепціям розвитку, зокрема концепції сталого розвитку. Навпаки, вона виступає логічним продовженням і практичним механізмом реалізації. Досягнення «зеленого» розвитку можливе лише за умови узгодження економічної та екологічної політики, коли економічне зростання, суспільний

прогрес і підвищення якості життя населення супроводжуються системним зменшенням негативного впливу на навколишнє природне середовище [95].

1.3. Концептуальні підходи та міжнародний досвід стратегічного розвитку «зеленої» економіки

Сучасне розуміння «зеленої» економіки та сталого розвитку дедалі частіше розглядаються зарубіжними науковцями й експертами як найбільш перспективна модель економічної трансформації, яка здатна забезпечити розв'язання ключових соціально-економічних та екологічних викликів сучасності. До таких належать: військова агресія РФ проти України, погіршення стану довкілля та природно-ресурсного потенціалу, посилення глобальних кліматичних змін, залежність від енергетичних ресурсів, обмеженість фінансових ресурсів, низький рівень екологічної культури.

В сучасних умовах концептуальні підходи до розвитку «зеленої» економіки базуються на комплексному подоланні взаємопов'язаних кризових явищ, серед яких політична, фінансово-економічна, продовольча, енергетична, кліматична кризи, а також загроза втрати біологічного різноманіття.

У межах європейського підходу до формування довгострокової траєкторії переходу до «зеленої» економіки до 2050 року така модель розглядається як інтегрована система взаємодії трьох взаємопов'язаних компонентів: природного капіталу, представленого екосистемами; фізичний капітал, що формує економічну основу виробництва; та суспільства як носія соціальних потреб і цінностей (рис.1.9.).

Рис. 1.9. Модель «зеленої» економіки Європейського співтовариства

Джерело: 112

Тривалий час економічне зростання значною мірою забезпечувалося екстенсивним використанням природних ресурсів. При цьому темпи їх споживання часто перевищували можливості природного відновлення, що спричинило поступове виснаження ресурсної бази, деградацію екосистем та скорочення їх природного потенціалу. Така модель розвитку продемонструвала обмеженість і сформувала передумови для переходу до більш ресурсоефективної та екологічно збалансованої економічної системи.

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується одночасним проявом низки взаємопов'язаних криз — кліматичної, екологічної, продовольчої, водної та енергетичної, доповнених фінансовими й економічними потрясіннями. Особливу загрозу становить прискорення кліматичних змін, зумовлене значними обсягами антропогенних викидів, наслідки яких можуть суттєво вплинути на умови життя майбутніх поколінь. Водночас коливання та різке зростання вартості енергоресурсів, зокрема у 2008 році, спричинили підвищення цін на продовольчі та сировинні товари, що продемонструвало структурну вразливість традиційної моделі економічного розвитку та її залежність від ресурсних факторів.

За оцінками Міжнародного енергетичного агентства [69], збереження високої залежності світової економіки від нафти та інших викопних енергоресурсів у поєднанні зі стабільним зростанням попиту на них створює передумови для подальшого підвищення енергетичних витрат. Така ситуація формує додаткові обмеження для глобального економічного відновлення та

актуалізує необхідність переходу до ресурсоефективної, низьковуглецевої й екологічно орієнтованої моделі економічного розвитку.

Жодна держава чи міжнародна організація не спроможна самостійно забезпечити масштабну трансформацію глобальної економічної, екологічної та соціальної системи. Але це можливо за узгоджених дій держав, органів публічної влади, міжнародних інституцій, громадянського суспільства та бізнесу. Саме консолідація зусиль на різних рівнях створює необхідні концептуальні підходи переходу до моделі розвитку, орієнтованої на екологічну безпеку, економічну стійкість і соціальну справедливість, що укладається в «зеленій» економіці.

На рівні міжнародної економіки актуалізовано необхідність удосконалення державної політики щодо переходу до «зеленої» економіки, зокрема через використання економічних регуляторів, ефективних механізмів ціноутворення, податкових стимулів та нормативно-правових інструментів. Важливими підходами щодо стратегічного розвитку «зеленої» економіки є переорієнтація фінансових потоків на «зелені» сектори економіки, стимулювання екологічних інвестицій та підвищення ролі екологічно орієнтованої діяльності у системі державних і міжнародних пріоритетів розвитку.

Країни Європейського Союзу (далі - ЄС) використовують широкий спектр економічних інструментів для стимулювання реалізації «зеленої» економіки, серед яких енергетичне оподаткування, податкові преференції для сектору відновлюваної енергетики, державна підтримка інвестицій у чисті технології та інші механізми. Стратегічні документи ЄС до 2020 року передбачали включення принципів «зеленої економіки» до політики економічного розвитку та зайнятості [32]. Водночас європейська політика у сфері «зеленої економіки» тісно пов'язана з прагненням досягти кліматичної нейтральності до 2050 року – економіки з нульовим рівнем викидів парникових газів [32].

У 2011 році Європейська Комісія запропонувала Дорожню карту для конкурентоспроможної низьковуглецевої Європи до 2050 року. У дорожній карті були представлені можливі дії до 2050 року, які могли б дозволити ЄС досягти скорочення викидів парникових газів відповідно до цільового показника на 80-

95%, узгодженого на міжнародному рівні в контексті необхідних скорочень розвиненими країнами як групою. У дорожній карті були окреслені віхи на шляху до цієї цілі, політичні виклики, інвестиційні потреби та можливості в різних секторах [112].

У 2018 році Європейська Комісія розкрила бачення довгострокової стратегії ЄС щодо скорочення викидів парникових газів. У Стратегії також чітко підкреслюється, що перехід до кліматичної нейтральності не може відбутися без мобілізації важливих політик, що стимулюють та підтримують зростання, таких як конкуренція, ринок праці, розвиток навичок, регіональна згуртованість, оподаткування та інші структурні політики.

У листопаді 2018 року Європейська Комісія представила довгострокове стратегічне бачення щодо скорочення викидів парникових газів, показуючи, як Європа може стати лідером на шляху до кліматичної нейтральності – економіки з нульовим рівнем викидів парникових газів. Стратегія демонструє, як цього можна досягти, розглядаючи всі ключові сектори економіки, включаючи енергетику, транспорт, промисловість та сільське господарство. Був розроблений портфель варіантів та представлено дослідження, що доводить можливість переходу до 2050 року до нульових викидів парникових газів, спираючись на технологічні рішення, розширюючи можливості громадян та узгоджуючи дії в ключових сферах, таких як промислова політика, фінанси чи дослідження, водночас забезпечуючи соціальну справедливість для справедливого переходу [61].

Реалізація визначених ЄС довгострокових кліматичних орієнтирів відбувається через адаптацію відповідних інструментів до національних умов держав-членів, що зумовлює доцільність аналізу досвіду окремих країн у формуванні «зеленої» економіки.

Німеччина реалізує комплексну політику екологізації економіки на шляху до повного переходу на «зелену економіку», одним із ключових елементів якої є екологічна податкова реформа. Її результатом є щорічне надходження до державного бюджету понад 20 млрд. євро від «зелених» податків. Крім того, у

країні реалізуються Національна програма з ефективного використання ресурсів та Національна дослідницька стратегія у сфері біоекономіки. Важливим інструментом скорочення викидів парникових газів є система торгівлі квотами. Завдяки комплексу відповідних заходів у 2008–2012 рр. підприємства, діяльність яких пов'язана з викидами парникових газів, скоротили річний обсяг викидів на 57 млн. т. порівняно з показниками 2005–2007 рр. [26.]. Німеччина витрачає на перехід до «зеленої» економіки через свій спеціальний Кліматичний та трансформаційний фонд (Klima- und Transformationsfonds) у середньому від 40 до 60 мільярдів євро щороку [29].

Італія зосереджує увагу на формуванні розвиненої інституційної бази підтримки «зеленої» економіки, поєднуючи завдання сталого розвитку з впровадженням екологічних інновацій. Значний вплив на цей процес мають як національні механізми, так і загальноєвропейські ініціативи орієнтовані на поступовий перехід до кліматично нейтральної економіки через поєднання фінансових стимулів і нормативно-правових змін. Важливою особливістю італійського підходу є взаємодія державних органів, підприємницького сектору та наукових установ, що створює умови для поширення екологічних технологій у різних галузях. Система державної підтримки охоплює фінансування заходів з підвищення енергоефективності, стимулювання використання відновлюваних джерел енергії та розвиток «зеленої» інфраструктури. Реалізація цих заходів спрямована одночасно на скорочення викидів, раціональніше використання енергетичних ресурсів і підвищення енергоефективності економіки [41; 72; 74]. Італія витрачає на перехід до «зеленої» економіки приблизно 14,4 мільярда євро на рік у межах державного Національного плану відновлення і стійкості (PNRR) [77]. Також уряд Італії періодично розширює фінансування (наприклад, планує спрямувати додаткові 0,6% ВВП на зелену енергетику завдяки бюджетній гнучкості ЄС) та запускає окремі програми держпідтримки відновлюваних джерел енергії на десятки мільярдів євро [109].

Велика Британія належить до провідних європейських ринків екологічно чистої продукції, поступаючись за масштабами Німеччині та Італії. Одним із

важливих інструментів екологічної політики Великобританії стало запровадження податку на захоронення та складування відходів. Отримані від його справляння кошти дали можливість зменшити відрахування до системи обов'язкового соціального страхування. Паралельно держава сформувала курс на розвиток низьковуглецевої економіки та активне впровадження «зелених» технологій. За офіційними прогнозами Комітету зі зміни клімату (CCC) та Бюджетного управління (OBR) Великої Британії, щорічні витрати на перехід до «зеленої економіки» (політики Net Zero) становлять від 15 до 30 мільярдів фунтів стерлінгів на рік [110]. Водночас «зелена» економіка є потужним джерелом поповнення ВВП, за даними досліджень, щорічно до ВВП країни додається понад 105 мільярдів фунтів стерлінгів та підтримує понад 1 мільйон «зелених» робочих місць [111].

Франція належить до країн, які послідовно розвивають інституційні та фінансові механізми підтримки екологоорієнтованої економіки. Щорічно Франція спрямовує на перехід до «зеленої економіки» та захист клімату приблизно 41 млрд євро із державного бюджету [55]. Важливим інструментом реалізації відповідної політики стала програма «Grenelle Environnement», спрямована на формування нового національного підходу до сталого розвитку та розроблення комплексної дорожньої карти у сфері охорони довкілля, сталого розвитку й раціонального використання територій. Вагоме місце в реалізації цієї політики посідають «зелені» інвестиції, частка яких у загальній вартості плану економічного стимулювання становить 18,3 %. За даними Інституту кліматичної економіки, загальні інвестиції всіх секторів економіки у боротьбу зі зміною клімату сягнули 102 млрд. євро. [106]. Основними напрямками державної підтримки визначено: енергетичний сектор, зокрема модернізацію діючих електростанцій, розвиток електромереж та розширення використання відновлюваних джерел енергії (приблизно 21 млрд. євро на рік), енергоефективність будівель та ремонт житла (приблизно 42 млрд. євро на рік), транспорт та інфраструктура (приблизно 42 млрд. євро на рік) [56].

У Португалії інституційна система забезпечення розвитку «зеленої» економіки формується на основі комплексного поєднання державного регулювання, фінансових стимулів та механізмів підтримки екологічно орієнтованих інновацій. Значну роль у реалізації відповідної політики відіграють державні інституції, відповідальні за формування та координацію заходів у сфері скорочення викидів парникових газів, підвищення енергоефективності та розвитку відновлюваної енергетики. Португалія витрачає на перехід до «зеленої» економіки приблизно від 1,5 до 2 мільярдів євро щороку [35]. Загальний бюджет плану на 2021–2026 роки становить 22,2 мільярда євро, при цьому 41,2% цієї суми (близько 9,1 мільярда євро або приблизно 1,5–1,8 мільярда євро на рік) спрямовано саме на кліматичний перехід та декарбонізацію [35]. Водночас держава сприяє залученню інвестицій у «зелені» проекти шляхом використання національних фінансових інструментів і програм Європейського Союзу. Програма «Portugal 2030»: Передбачає загальне фінансування партнерської угоди з ЄС обсягом 23 мільярди євро на період 2021–2027 років, значна частина яких інтегрує цілі сталого розвитку та «зеленого» переходу регіонів [81]. На локальні екологічні проекти та біометамізацію передбачено залучення 35 млн євро до 2031 року в рамках програми «Transição Verde» через механізм «EEA Grants» [35]. Важливою складовою інституційного механізму є налагодження взаємодії між державними органами, підприємницьким сектором, науковими установами та громадськими організаціями, що створює умови для поширення екологічно сталих технологій і практик у промисловості, сільському господарстві та інших секторах економіки [41, 43, 74].

Румунія послідовно інтегрує положення Європейського зеленого курсу у національну політику, зосереджуючи увагу передусім на трансформації енергетичного сектору та нарощуванні використання відновлюваних джерел енергії. Важливим напрямом державної політики є вдосконалення законодавчого та регуляторного середовища, зокрема у питаннях залучення інвестицій до освоєння газових ресурсів Чорного моря, застосування механізмів контрактів на різницю та укладення угод щодо постачання електроенергії за «зеленим»

тарифом. Водночас урядові заходи спрямовані на декарбонізацію енергетичної системи та збільшення частки відновлюваної енергетики, яка має досягти 30,7 %. Румунія витрачає на перехід до «зеленої» економіки приблизно від 1,5 до 3 мільярдів євро щороку [54]. Додатковим фінансовим інструментом реалізації екологічних перетворень є Фонд відновлення та стійкості ЄС, близько 37 % ресурсів якого (що становить понад 12–14 млрд євро загалом) передбачено для фінансування природоохоронних та кліматичних заходів [91]. Серед перспективних напрямів «зеленої» трансформації країни виокремлюються розвиток офшорної вітрової енергетики в акваторії Чорного моря та модернізація газової інфраструктури [3; 41, 74].

Польща здійснює поступову адаптацію національної економічної та енергетичної політики до пріоритетів Європейського зеленого курсу, орієнтуючись на декарбонізацію, підвищення енергоефективності та формування низьковуглецевої моделі розвитку. Важливим кроком у цьому напрямі стала ратифікація Сеймом Польщі 4 травня 2021 року рішення Ради ЄС (Євроатом) щодо системи власних фінансових ресурсів, що створило передумови для функціонування Фонду відновлення та спрямування його ресурсів на економічне відновлення й розвиток «зеленої» енергетики. на реалізацію заходів зеленого переходу у період до 2030 року передбачено спрямувати близько 792 мільярдів злотих (приблизно 200 млрд. євро), що в середньому становить понад 130–160 мільярдів злотих (приблизно 30–40 млрд. євро) щороку [94]. Основні орієнтири енергетичної трансформації визначені Національним планом з енергетики та клімату на 2021–2030 роки, підготовленим відповідно до європейських вимог та поданим Європейській Комісії у 2019 році. Документ передбачає скорочення викидів парникових газів, підвищення енергоефективності та розширення використання відновлюваних джерел енергії. Водночас Енергетична політика Польщі до 2040 року, затверджена Радою Міністрів у лютому 2021 року, визначає стратегічні орієнтири поступового скорочення залежності від вугілля, розвитку низько- та беземісійного транспорту, а також упровадження інноваційних технологій у сфері

відновлюваної енергетики. Окремим напрямом «зеленої» трансформації Польщі є участь у ініціативі Європейської Комісії EU «Battery Alliance», спрямованій на розвиток виробництва акумуляторних батарей у межах ЄС. [3; 41, 74].

Словаччина формує систему інституційної підтримки «зеленої» економіки через поєднання державного регулювання, фінансових механізмів та програм стимулювання екологічно орієнтованих інвестицій. На перехід до «зеленої» економіки спрямовується в середньому від 400 до 500 мільйонів євро на рік, переважно за рахунок європейських фондів та національних програм відновлення [91]. Значна увага приділяється фінансуванню проєктів, пов'язаних із розвитком відновлюваної енергетики, упровадженням принципів циркулярної економіки та переходом до низькоемісійних видів транспорту. Паралельно державні програми орієнтовані на підтримку інноваційної діяльності, технологічної модернізації та формування передумов для довгострокового сталого економічного зростання. Участь Словаччини у фінансових механізмах Європейського інвестиційного банку створює додаткові можливості для залучення ресурсів до енергетичної модернізації, технологічного оновлення та реалізації інноваційних проєктів як національних підприємств, так і компаній інших держав ЄС [6, 26, 27, 41, 74, 92].

Японія належить до країн, які демонструють особливо високі результати у сфері «зелених» інновацій. Серед досліджуваних держав вона є єдиною, для якої середнє значення індексу «зелених» інновацій перевищує 1. Значна частина – 2/3 промислового виробництва країни припадає на екологічно орієнтовані галузі, тоді як у більшості інших держав цей показник перебуває в межах 20–40 %. Японія також характеризується найвищим рівнем поширення «зелених» інновацій серед провідних галузей обробної промисловості. Її лідерство у сфері екологічно орієнтованого виробництва має довготривалий характер і простежується ще з 1990-х років. Одним із чинників такого результату дослідники вважають особливості японської патентної системи та сформовану в країні культуру патентування, яка істотно впливає на інноваційну активність і результативність підприємств. У межах стратегії «Зеленої трансформації»

Японія витрачає на перехід до «зеленої» економіки понад 100 мільярдів дол. США щороку [70]

В табл. 1.4. узагальнено міжнародний досвід стратегічного розвитку «зеленої» економіки, що включає виокремлення основних напрямів політики «зеленої» економіки, інструменти державної підтримки, фінансове забезпечення переходу, основні результати, а саме економічний та екологічний ефект.

Аналізуючи моделі переходу до «зеленої» економіки у зарубіжних країнах відзначимо, що в Україні, навпаки відзначається значний рівень антропогенного навантаження та висока ресурсо- й енергоємність економіки. За наведеними у дослідженнях оцінками, інтенсивність впливу господарської діяльності на природне середовище в Україні у 4–5 разів перевищує відповідні показники багатьох країн світу [2].

Наразі вітчизняна економічна модель продовжує характеризуватися значною матеріало- та енергоємністю, залежністю від імпортних ресурсів і, як результат, недостатньою конкурентоспроможністю. Водночас військова агресія російської федерації проти України стала додатковим чинником загострення еколого-економічних дисбалансів, спричинивши масштабні руйнування інфраструктури, деградацію природних ресурсів і екосистем, забруднення довкілля та зростання екологічних і ресурсних ризиків, що актуалізує необхідність переходу до «зеленої» економіки.

Таблиця 1.4.

Порівняльна характеристика моделей переходу до «зеленої» економіки у зарубіжних країнах

Країна	Основні напрями політики «зеленої» економіки	Інструменти державної підтримки	Фінансове забезпечення переходу	Основні результати / ефекти
Німеччина	Екологізація економіки; підвищення ресурсоефективності; розвиток біоекономіки; декарбонізація; скорочення викидів парникових газів	Екологічна податкова реформа; Національна програма ефективного використання ресурсів; Національна дослідницька стратегія у сфері біоекономіки; система торгівлі квотами на викиди; Кліматичний та трансформаційний фонд	Понад 20 млрд євро щорічно надходжень від «зелених» податків; 40–60 млрд євро щорічно через Кліматичний та трансформаційний фонд	У 2008–2012 рр. підприємства скоротили річні викиди парникових газів на 57 млн т порівняно з 2005–2007 рр.; підвищення ефективності використання ресурсів
Італія	Сталий розвиток; екологічні інновації; енергоефективність; розвиток відновлюваної енергетики; «зелена» інфраструктура; поступовий перехід до кліматично нейтральної економіки	Національні та загальноєвропейські програми; фінансові стимули; нормативно-правове регулювання; взаємодія держави, бізнесу та науки; державна підтримка енергоефективності та ВДЕ	Близько 14,4 млрд євро на рік у межах Національного плану відновлення і стійкості (PNRR); додаткове фінансування зеленої енергетики; окремі програми підтримки ВДЕ	Скорочення викидів; раціоналізація використання енергоресурсів; підвищення енергоефективності; поширення екологічних технологій
Велика Британія	Низьковуглецевий розвиток; розвиток «зелених» технологій; екологізація системи поводження з відходами; формування ринку екологічно чистої продукції; реалізація політики Net Zero	Податок на захоронення та складування відходів; перерозподіл отриманих коштів на зниження соціальних відрахувань; державна політика підтримки низьковуглецевої економіки та «зелених» технологій	15–30 млрд фунтів стерлінгів щорічно на реалізацію політики Net Zero	Понад 105 млрд фунтів стерлінгів щорічного внеску «зеленої» економіки у ВВП; понад 1 млн «зелених» робочих місць
Франція	Сталий розвиток; захист клімату; екологізація економіки; модернізація енергетики; розвиток електромереж; відновлювана енергетика; енергоефективність будівель; екологізація транспорту та інфраструктури; раціональне використання територій	Програма «Grenelle Environnement»; державне фінансування «зелених» інвестицій; підтримка енергетичного сектору; інвестиції в модернізацію електростанцій та електромереж; підтримка ВДЕ; програми енергоефективності будівель та житла; фінансування екологічного транспорту	Близько 41 млрд євро на рік із державного бюджету на перехід до «зеленої економіки» та захист клімату; «зелені» інвестиції — 18,3 % вартості плану економічного стимулювання; загальні інвестиції всіх секторів у боротьбу зі зміною клімату — 102 млрд євро; енергетика — близько 21 млрд євро/рік; енергоефективність будівель — близько 42 млрд євро/рік; транспорт та інфраструктура — близько 42 млрд євро/рік	Формування комплексної національної системи сталого розвитку; модернізація енергетичної інфраструктури; розвиток ВДЕ; підвищення енергоефективності; посилення кліматичної політики та скорочення екологічного навантаження
Португалія	Скорочення викидів парникових газів; декарбонізація; підвищення енергоефективності; розвиток ВДЕ; підтримка екологічних інновацій; поширення екологічно сталих технологій у промисловості, сільському господарстві та інших секторах	Державне регулювання; фінансові стимули; національні фінансові інструменти; програми ЕС; Portugal 2030; Transição Verde; механізм EEA Grants; партнерство держави, бізнесу, науки та громадських організацій	1,5–2 млрд євро/рік на перехід до «зеленої економіки»; загальний бюджет плану на 2021–2026 рр. — 22,2 млрд євро, з яких 41,2 % (близько 9,1 млрд євро) спрямовано на кліматичний перехід і декарбонізацію; 23 млрд євро — фінансування партнерської угоди Portugal 2030 на 2021–2027 рр.; 35 млн	Посилення інституційної спроможності «зеленого» переходу; активізація інвестицій у екологічні проєкти; поширення сталих технологій і практик; розвиток партнерства між державою, бізнесом, наукою та громадськістю

			євро — на локальні екологічні проекти та біометанізацію до 2031 р.	
Румунія	Інтеграція положень Європейського зеленого курсу; трансформація енергетичного сектору; розвиток ВДЕ; декарбонізація енергетики; розвиток офшорної вітрової енергетики; модернізація газової інфраструктури	Удосконалення законодавчої та регуляторної бази; стимулювання інвестицій у газові ресурси Чорного моря; контракти на різниці; угоди щодо постачання електроенергії за «зеленим» тарифом; використання коштів Фонду відновлення та стійкості ЄС	1,5–3 млрд євро/рік на перехід до «зеленої економіки»; близько 37 % ресурсів Фонду відновлення та стійкості ЄС — понад 12–14 млрд євро — передбачено на природоохоронні та кліматичні заходи	Збільшення частки відновлюваної енергетики до 30,7 %; декарбонізація енергетичної системи; формування нормативного середовища для «зеленої» трансформації; розвиток офшорної вітроенергетики та модернізація газової інфраструктури
Польща	Декарбонізація економіки; підвищення енергоефективності; розвиток низьковуглецевої моделі; розширення використання ВДЕ; поступове скорочення залежності від вугілля; розвиток низько- та беземісійного транспорту; впровадження інноваційних технологій; розвиток виробництва акумуляторних батарей	Національний план з енергетики та клімату на 2021–2030 рр.; Енергетична політика Польщі до 2040 р.; Фонд відновлення; участь у EU Battery Alliance; адаптація національної політики до Європейського зеленого курсу; державне фінансування заходів декарбонізації та енергетичної трансформації	До 2030 р. на реалізацію заходів зеленого переходу передбачено близько 792 млрд злотих (≈200 млрд євро); у середньому — понад 130–160 млрд злотих (≈30–40 млрд євро) на рік	Скорочення викидів парникових газів; підвищення енергоефективності; збільшення частки ВДЕ; поступове зниження залежності від вугілля; формування низьковуглецевої енергетичної системи; розвиток низько- та беземісійного транспорту; створення потенціалу для виробництва акумуляторних батарей
Словаччина	Розвиток відновлюваної енергетики; циркулярна економіка; перехід до екологічного транспорту; технологічна модернізація; розвиток екологічних інновацій; забезпечення довгострокового сталого економічного зростання	Державне регулювання; національні програми відновлення; європейські фонди; фінансування проєктів ВДЕ, циркулярної економіки та низькоемісійного транспорту; програми підтримки інновацій і технологічної модернізації; участь у фінансових механізмах Європейського інвестиційного банку	У середньому 400–500 млн євро на рік спрямовується на перехід до «зеленої» економіки, переважно за рахунок європейських фондів та національних програм відновлення	Розширення використання ВДЕ; розвиток циркулярної економіки; скорочення емісійності транспортного сектору; технологічне оновлення підприємств; активізація інноваційної діяльності; формування передумов для сталого економічного зростання; додаткове залучення фінансових ресурсів через механізми ЄІБ
Японія	Розвиток «зелених» інновацій; екологізація промислового виробництва; технологічна модернізація; розвиток екологічно орієнтованих галузей; інноваційна трансформація економіки; реалізація стратегії «Зеленої трансформації»	Стратегія «Зеленої трансформації» (GX); підтримка «зелених» інновацій; розвиток патентної активності та технологічних розробок; державне стимулювання екологічно орієнтованого виробництва	Понад 100 млрд дол. США на рік спрямовується на перехід до «зеленої» економіки в межах стратегії «Зеленої трансформації»	Японія є єдиною серед досліджуваних країн із середнім індексом «зелених» інновацій понад 1; близько 2/3 промислового виробництва припадає на екологічно орієнтовані галузі; найвищий рівень поширення «зелених» інновацій серед провідних галузей обробної промисловості; стійке лідерство у «зеленому» виробництві з 1990-х років; висока інноваційна активність підприємств

Джерело: 2, 3, 6, 26, 27, 29, 35, 41, 43, 54, 55, 56, 61, 70, 72, 74, 77, 81, 91, 92, 94, 106, 109, 110, 111

Водночас Україна бере участь у міжнародних екологічних ініціативах. Зокрема, з 2003 по 2012 року Україна була членом Ради керуючих UNEP, а співробітництво у сфері екологічної безпеки здійснювалося також у межах ініціативи «Навколишнє середовище та безпека» [14]. Після інституційної реформи 2012 року цей орган було замінено Асамблеєю ООН з навколишнього середовища (UNEA), членами якої є всі держави-члени ООН. Отже, Україна бере активну участь у діяльності Програми ООН з навколишнього середовища (UNEP) та міжнародному співробітництві у сфері охорони довкілля. Це свідчить про наявність інституційних передумов для подальшого розвитку екологічної політики та поглиблення міжнародної співпраці у сфері «зеленої» трансформації та переходу на модель «зеленої» економіки.

Орієнтація на практику Європейського Союзу у сфері інституційного забезпечення становлення «зеленої» економіки є важливою передумовою для формування в Україні стратегічних пріоритетів та механізмів реалізації відповідної державної політики. Європейський досвід демонструє можливості формування комплексної системи державної політики та відповідних інституцій, спрямованих на екологізацію виробничих процесів, скорочення викидів парникових газів, підвищення ресурсоефективності та раціоналізацію природокористування. Важливе значення при цьому мають інтеграція екологічних вимог у систему публічного управління, стимулювання «зеленого» інвестування та впровадження екологічних технологій, а також формування інституційного середовища, сприятливого для розвитку екологічно відповідального підприємництва тощо.

Застосування та адаптація відповідних європейських підходів в Україні створює можливості для прискорення інституційних реформ і переходу до більш ресурсоефективної та екологічно орієнтованої моделі розвитку – «зеленої» економіки». Насамперед це стосується активізації інноваційної діяльності, підвищення енергоефективності, розширення використання відновлюваних джерел енергії та розвитку «зелених» секторів економіки. Удосконалення інституційної системи з урахуванням європейських принципів і стандартів

сприятиме гармонізації економічної та екологічної політики України, її залученню до глобальних процесів екологічної трансформації та формуванню стійкої моделі розвитку, здатної реагувати на сучасні кліматичні, ресурсні та соціально-економічні виклики.

Висновки до розділу I

За результатами дослідження теоретико-методологічних засад формування стратегії розвитку «зеленої» економіки, можна зробити наступні висновки:

1. Збереження традиційної моделі господарювання означає зростання матеріального добробуту, що супроводжується посиленням антропогенного навантаження та погіршенням стану довкілля. Відповідно і надалі створюватимуться додаткові екологічні ризики та обмежуватимуться можливості забезпечення сталого розвитку. Це зумовило необхідність здійснення наукового пошуку спрямованого на трансформацію існуючих економічних моделей, які поєднують економічне зростання, відновлення природного середовища та підвищення якості життя населення. Результатом стало формування та поширення концепції «зеленої» економіки, яка визначає нові орієнтири взаємодії економічних, соціальних та екологічних складових розвитку.

Хронологія етапів становлення концепції «зеленої» економіки засвідчує її трансформацію спершу як допомоги економіці в реалізації екологічної політики (в 1989 році), згодом як ініціативи зі стимулювання для антикризової політики (в 2008 році) та зрештою визначення значного потенціалу «зеленої» економіки (в 2010 році).

Наразі у дослідників відсутній єдиний підхід до визначення сутності поняття «зелена» економіка, яке трактують по-різному. В роботі представлено поняття «зелена» економіка, які наводяться в аналітичних документах міжнародних установ та організацій, а також ті, які є авторськими трактуваннями науковців, які займаються дослідженням цього питання. На основі опрацювання існуючих визначень виокремлено спільні та відмінні риси у трактуванні «зелена»

економіка, а також акцентовано увагу на ключових характеристиках «зеленої» економіки.

Вищевказане дало змогу запропонувати власне визначення поняття «зелена» економіка, яку доцільно розглядати як систему соціально-економічних відносин, що охоплює процеси виробництва, розподілу, обміну та споживання і ґрунтується на принципах екологічної відповідальності, спрямована на відновлення природного капіталу, формування замкнених матеріально-енергетичних циклів, створення довгострокової екологічної та економічної цінності, забезпечення гомеостазису соціо-еколого-економічної системи шляхом підтримання динамічної рівноваги між господарською діяльністю, природним середовищем і суспільними потребами, а також підвищення її стійкості до глобальних екологічних, економічних і технологічних викликів.

Запропоноване визначення повністю відповідає сучасним концепціям сталого розвитку, резильєнтності (адаптивності) та циркулярної економіки та передбачає нові концептуальні характеристики, а саме: гомеостазис соціо-еколого-економічної системи; відновлення природного капіталу, а не лише його збереження; замкнені матеріально-енергетичні цикли (циркулярність); довгострокову екологічну та економічну цінність; резильєнтність до глобальних викликів.

2. Оскільки досягнення довгострокового економічного зростання без урахування еколого-економічних засад є неможливим, то саме збалансованість економічних, соціальних та екологічних процесів забезпечують гармонізацію взаємодії економіки, суспільства та природного середовища й створюють передумови для збереження гомеостазису еколого-економічної системи.

Теоретичною основою еколого-економічних засад формування стратегії розвитку «зеленої» економіки є визнання нерозривного взаємозв'язку між економічними процесами та природним середовищем, необхідністю забезпечення збалансованого використання природного капіталу, а також узгодження економічних, екологічних і соціальних інтересів суспільства. В роботі представлено концептуальне підґрунтя формування стратегії розвитку

«зеленої» економіки, яке базується на кількох фундаментальних положеннях: взаємозалежності всіх компонентів природного середовища; неможливості безмежного задоволення людських потреб в умовах обмеженості природних ресурсів; неможливості необмеженого розширення господарської діяльності в межах екологічних меж планети; необхідності відтворення природного капіталу та підтримання динамічної рівноваги між економічним розвитком і функціонуванням екосистем.

Представлено структуровану матрицю стратегічних цілей (підцілей, характеристики та прикладів) спрямованих на екологізацію та розвиток природоохоронної складової галузях економіки. Доведено, що структурна перебудова економіки, що супроводжується розширенням «зелених» секторів і скороченням частки екологічно забруднюючих виробництв, сприяє створенню нових «зелених» робочих місць, підвищенню рівня добробуту населення, збільшенню обсягів виробництва й споживання екологічно чистої продукції. У результаті це забезпечує зменшення негативного впливу на довкілля, підвищення ефективності використання природних ресурсів та зміцнення екологічної безпеки.

Здійснено класифікацію принципів, що формують основу еколого-економічних засад формування стратегії розвитку «зеленої» економіки за такими установами: «The New Economics Foundation», Європейське агентство з навколишнього середовища, ООН. З урахуванням представлених принципів визначено чотири напрями економічного впливу еколого-економічних засад: input effects, efficiency effect, stimulus effects, innovation effects.

«Зелена» економіка забезпечує напрям трансформації традиційної моделі господарювання системним поєднанням економічного зростання, екологічної стійкості і соціального прогресу, що проявляється у впливі еколого-економічних засад на забезпечення сталого розвитку економіки. Встановлено, що еколого-економічні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки передбачають системне поєднання ресурсоефективності, технологічної модернізації, «зеленого» інвестування, екологізації державної політики,

розвитку циркулярного виробництва, стимулювання інновацій та «зеленого» відновлення та екологічної реконструкції. Їх реалізація створює передумови для переходу від ресурсо- та природоємної моделі господарювання до еколого-економічно збалансованої системи, у якій економічне зростання забезпечується з урахуванням відновленого природного капіталу та з урахуванням довгострокових цілей сталого розвитку.

3. У межах європейського підходу до формування довгострокової траєкторії переходу до «зеленої» економіки така модель розглядається як інтегрована система взаємодії трьох взаємопов'язаних компонентів: екосистеми, суспільства та економіки. Жодна держава чи міжнародна організація не спроможна самотійно забезпечити масштабну трансформацію глобальної економічної, екологічної та соціальної системи. Але це можливо за узгоджених дій держав, органів публічної влади, міжнародних інституцій, громадянського суспільства та бізнесу.

Країни Європейського Союзу використовують широкий спектр економічних інструментів для стимулювання реалізації «зеленої» економіки, серед яких енергетичне оподаткування, податкові преференції для сектору відновлюваної енергетики, державна підтримка інвестицій у чисті технології та інші механізми. Довгострокове стратегічне бачення Європейської Комісії - лідерство на шляху до кліматичної нейтральності, тобто створення економіки з нульовим рівнем викидів парникових газів.

В роботі проаналізовано досвід окремих країн (Німеччина, Італія, Велика Британія, Франція, Португалія, Румунія, Польща, Словаччина, Японія) у формуванні «зеленої» економіки. Встановлено, що в країнах ЄС реалізація визначених Європейською Комісією довгострокових кліматичних орієнтирів відбувається через адаптацію відповідних інструментів до національних умов держав-членів. Визначено, що країни демонструють різні моделі переходу до «зеленої» економіки, зокрема Німеччина робить акцент на екологічному оподаткуванні, ресурсоефективності та декарбонізації, Італія — на інституційній взаємодії, інвестиціях, енергоефективності та екологічних інноваціях; Велика

Британія — на низьковуглецевому розвитку, економічних стимулах та політиці Net Zero. Франція - на масштабному державному фінансуванні кліматичних заходів, модернізації енергетичної та транспортної інфраструктури й підвищення енергоефективності. Португалія - на поєднанні державного регулювання, фінансових стимулів, ресурсів ЄС та широкого партнерства між державою, бізнесом, науковими установами і громадськістю. Румунія - на трансформації енергетичного сектору, розвитку відновлюваної енергетики та декарбонізації, використовуючи значний потенціал європейських фінансових інструментів, Польща — на декарбонізації та енергетичній трансформації; Словаччина — на екологічних інвестиціях, циркулярній економіці та технологічній модернізації; Японія — на зелених інноваціях та технологічному лідерстві.

Здійснено узагальнення міжнародного досвіду стратегічного розвитку «зеленої» економіки вказаних країн, що включає виокремлення основних напрямів політики «зеленої» економіки, інструменти державної підтримки, фінансове забезпечення переходу, основні результати, а саме економічний та екологічний ефект.

Орієнтація на практику Європейського Союзу у сфері інституційного забезпечення становлення «зеленої» економіки є важливою передумовою для формування в Україні стратегічних пріоритетів та механізмів реалізації відповідної державної політики.

РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПЕРЕДУМОВ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

2.1. Методичні засади оцінювання розвитку «зеленої» економіки на глобальному та національному рівнях

Концепції «зеленої» економіки та/або «зеленого» зростання сформували сучасний напрям трансформації економічних систем, орієнтований на забезпечення довгострокового добробуту суспільства, скорочення соціально-економічної нерівності, раціоналізацію використання природних ресурсів та інтеграцію екологічних імперативів у процеси економічного розвитку. Їх практична реалізація створює передумови для переходу до більш збалансованої моделі господарювання, що відповідає цілям сталого розвитку [12].

Важливим етапом інституційного становлення концепції «зеленої» економіки стала діяльність Програми ООН з навколишнього середовища (UNEP), якою у 2011 році в межах Глобального зеленого нового курсу було представлено проект «Назустріч «зеленій економіці». У межах цього проекту обґрунтовано необхідність системного спрямування інвестицій на екологічну модернізацію ключових секторів економіки. Зокрема, передбачалося щорічне вкладення близько 2 % світового ВВП (у вартісному еквіваленті приблизно 1,3 млрд. дол. США) упродовж 2012–2050 років у трансформацію таких сфер, як сільське господарство, житлово-комунальне господарство, енергетика, рибальство, лісове господарство, промисловість, туризм, транспорт, поводження з відходами, а також управління водними ресурсами. Такий підхід спрямований на підвищення ефективності використання ресурсів, зниження екологічного навантаження та формування передумов для стійкого економічного зростання [1].

Оцінювання масштабів і динаміки розвитку «зеленої» економіки є необхідною складовою обґрунтування ефективності екологічно-орієнтованих трансформацій в економіці. Сучасні наукові підходи до такого оцінювання

мають міждисциплінарний характер і передбачають комплексне врахування економічних, екологічних, соціальних та просторових параметрів. Водночас відмінності у рівнях розвитку країн, структурі їх економік, ресурсному потенціалі та інституційному середовищі зумовлюють необхідність розмежування методичних підходів до оцінювання «зеленої» економіки на глобальному та національному рівнях.

Існуючі методичні підходи до оцінювання розвитку «зеленої» економіки, дають змогу здійснювати порівняння на глобальному рівні між країнами та визначати динаміку екологізації економіки на національному рівні. Наявні підходи ґрунтуються на сукупності взаємопов'язаних показників, що характеризують ресурсну та енергетичну ефективність, рівень екологічного навантаження, розвиток відновлюваної енергетики, стан природного капіталу, соціальні результати «зелених» трансформацій, інвестиційну активність та інноваційний потенціал. У результаті визначається не тільки поточний рівень розвитку «зеленої» економіки, а й виявляються ключові тенденції, проблемні аспекти та потенційні напрями її подальшого розвитку.

Визначальним етапом побудови будь-якої методики оцінювання є формування системи індикаторів здатної адекватно відобразити ключові кількісні та якісні характеристики розвитку «зеленої» економіки. Саме склад і структура індикаторів значною мірою визначають об'єктивність отриманих результатів, їх аналітичну цінність, можливість виявлення тенденцій та здійснення порівнянь між країнами, регіонами і, навіть, часовими періодами.

Основні методичні принципи формування системи індикаторів оцінювання розвитку «зеленої» економіки представлено в таблиці 2.1.

Очевидно, що методичні засади оцінювання розвитку «зеленої» економіки мають ґрунтуватися на системному поєднанні міжнародних індикаторних підходів із національною статистичною базою. На глобальному рівні оцінювання повинно забезпечувати зіставність країн та визначення загальносвітових розвитку «зеленої» економіки, на національному рівні – відображати глибину структурних змін, результативність екологічної політики та відповідність

економічного розвитку принципам сталості. Саме таке поєднання забезпечує комплексність оцінювання та формує основу для подальшого визначення стратегічних пріоритетів та механізмів реалізації державної політики розвитку «зеленої» економіки.

Таблиця 2.1.

Основні методичні принципи формування системи індикаторів оцінювання розвитку «зеленої» економіки

№	Назва принципу	Зміст принципу
1	релевантність	відповідність показників змісту та цілям «зеленої» трансформації, а також їх здатність відображати суттєві зміни в економічній, екологічній і соціальній сферах;
2	статистична доступність	можливість систематичного отримання необхідної інформації з офіційних, відкритих та методологічно сумісних джерел, зокрема Держстату, Eurostat, OECD, UNEP, Світового банку та інших міжнародних і національних інформаційних систем;
3	динамічність	здатність показників відображати зміни досліджуваних процесів у часі, що забезпечує можливість визначення напрямів, темпів та стійкості «зеленої» трансформації;
4	порівнянність	уніфікованість підходів до формування та розрахунку показників, яка створює можливість коректного зіставлення результатів між країнами, регіонами та різними часовими періодами;
5	інтегрованість	забезпечення комплексного відображення взаємозв'язків між економічними результатами, станом довкілля, використанням природних ресурсів та соціальними наслідками переходу до «зеленої» моделі розвитку;
6	наукова верифікованість	методологічна обґрунтованість кожного показника, можливість перевірки його інформаційної бази, способу розрахунку та результатів застосування із використанням відповідних кількісних і статистичних методів.

Джерело: 1, 12.

Для комплексного оцінювання рівня розвитку «зеленої» економіки доцільно на рівні методичних засад визначити ключові напрями трансформації та розвитку «зеленої» економіки, що забезпечують її кількісну характеристику. З урахуванням міжнародних підходів та специфіки національного економічного середовища оцінювання розвитку «зеленої» економіки доцільно структурувати за п'ятьма взаємопов'язаними блоками (рис.2.1.).

Блок оцінювання	Об'єкт оцінювання	Предмет оцінювання	Основні індикатори	Зміст оцінювання
Блок №1 Енергетична ефективність та раціональне використання ресурсів	Енергетичне та ресурсне забезпечення економіки	Оцінювання ефективності використання ресурсів і зниження ресурсного навантаження	Частка відновлювальних джерел енергії (ВДЕ); енергоемність ВВП; ефективність використання водних і мінеральних ресурсів; повторне використання та утилізація відходів	Рівень переходу до ресурсоефективної та низьковуглецевої моделі економіки
Блок №2 Екологізація промисловості та технологічно-інноваційний розвиток	Виробнича діяльність, технології та інновації	Оцінювання екологічної модернізації економіки та зменшення негативного впливу виробництва	Викиди CO ₂ та забруднювальних речовин; «зелені» інвестиції; екологічно чисті технології; екологічні НДДКР	Ступінь технологічної та екологічної модернізації виробництва
Блок №3 Екологізація транспорту та розвиток сталої мобільності	Транспортна система та мобільність населення	Оцінювання екологічної ефективності транспортної системи та скорочення використання вичерпного палива	Частка електротранспорту; використання біопалива; транспортні викиди; транспортна інфраструктура; екологічний громадський транспорт	Рівень переходу до низьковуглецевої та екологічно безпечної мобільності
Блок №4 Стан довкілля та збереження природного капіталу	Природні ресурси, екосистеми та стан довкілля	Оцінювання екологічних результатів економічної діяльності та збереження природного капіталу	Якість повітря; забруднення води; природоохоронні території; поводження з відходами; відновлення екосистем і лісів	Екологічний стан території та здатність економіки зберігати й відновлювати природний капітал
Блок №5 Соціальна інклюзивність та якість життя населення	Населення та соціальні результати «зеленої» трансформації	Оцінювання соціальної результативності екологічної модернізації та доступності «зелених» благ	«Зелені» робочі місця; екологічна освіта; енергоефективність домогосподарств; водопостачання; санітарія; доступ до ВДЕ	Вплив «зеленої» трансформації на зайнятість, добробут, доступність послуг і якість життя

Рис. 2.1. П'ятиблокова структура охоплення основних компонентів оцінювання розвитку «зеленої» економіки

Джерело: 1, 12.

Вказані на рис.2.1. блоки оцінювання мають спільну методичну основу: кожен із них характеризує окремий вимір розвитку «зеленої» економіки, використовує систему взаємопов'язаних індикаторів і спрямований на визначення результативності переходу до ресурсоефективної, низьковуглецевої, екологічно безпечної та соціально інклюзивної моделі розвитку «зеленої» економіки.

Представлена п'ятиблокова структура забезпечує комплексне охоплення основних компонентів оцінювання розвитку «зеленої» економіки та може бути використана як методична основа для формування інтегральної системи оцінювання на глобальному та національному рівнях. На глобальному рівні вона створює можливості для порівняння країн за ключовими напрямками розвитку «зеленої» економіки та визначення міжнародних тенденцій. На національному рівні вона дозволить оцінювати динаміку еколого-економічних перетворень, визначати проблемні сфери та обґрунтовувати напрями розвитку «зеленої» економіки.

Важливе місце у формуванні підходів до оцінювання «зеленої» економіки належить міжнародним організаціям, які розробили та апробували власні системи показників для визначення масштабів і результативності трансформації економічних систем в частині оцінювання розвитку «зеленої» економіки. Зокрема, відповідні методичні засади запропоновані Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD), Програмою ООН з навколишнього середовища (UNEP), Європейською комісією, Європейським агентством з довкілля (EEA) та Глобальним інститутом зеленого зростання (GGGI). Застосування відповідних методичних засад створює основу для оцінювання динаміки розвитку «зеленої» економіки, здійснення міжнародних зіставлень та аналізу результативності відповідної державної політики [65].

Одним із найбільш систематизованих підходів є методика OECD «Green Growth Indicators», яка передбачає групування показників за чотирма взаємопов'язаними напрямками. Вони охоплюють процеси декарбонізації та ресурсоощадності, характеристики та стан природного капіталу, параметри

екологічної якості життя, а також політичні механізми та соціально-інноваційні чинники, що забезпечують перехід до «зеленої» економіки [42].

Методичний підхід UNEP, представлений у межах «Green Economy Progress Measurement Framework», орієнтований на комплексне визначення результатів переходу до «зеленої» моделі економічного розвитку через одночасне врахування економічних, соціальних та екологічних змін. Важливим інструментом оцінювання виступає інтегральний індекс GEP, за допомогою якого забезпечується моніторинг результативності «зелених» політик та виявлення напрямів прогресу або відставання за відповідними компонентами [97].

Підхід Європейської комісії до оцінювання «зеленої» економіки формується, зокрема, на основі положень «European Green Deal» та «Circular Economy Monitoring Framework». Його методична спрямованість передбачає відстеження процесів підвищення ресурсоефективності, розвитку циркулярних моделей виробництва і споживання, скорочення вуглецевої залежності економіки, наближення до кліматичної нейтральності та стимулювання екологічних інновацій. Така система показників дозволяє комплексно характеризувати структурні зміни в економіці та оцінювати їх відповідність стратегічним орієнтирам екологічно збалансованого розвитку [50].

В таблиці 2.2. представлено методичні засади оцінювання розвитку «зеленої» економіки на основі систематизації підходів на глобальному рівні.

Методичні засади оцінювання розвитку «зеленої» економіки на основі
систематизації підходів на глобальному рівні

Підхід	Інструментарій оцінювання	Зміст оцінювання
Green Growth Indicators	Система індикаторів «зеленого зростання»	ресурсоефективність, декарбонізація, природний капітал, екологічна якість життя, політичні інструменти
Green Economy Progress Measurement Framework	Інтегральний індекс GEP	економічні, екологічні та соціальні результати «зеленої» трансформації
Green Growth Index	Інтегральний індекс зеленого зростання	ресурсоефективність, природний капітал, соціальна інклюзивність, «зелені» економічні можливості
Circular Economy Monitoring Framework	Система секторальних індикаторів	ресурсоефективність, циркулярність, відходи, виробництво і споживання, кліматична нейтральність
Environmental monitoring	Еколого-інформаційна система показників	стан екосистем, природного капіталу, довкілля та результативність природоохоронних заходів
Індексно-інтегральний підхід	Нормалізація → вагування → агрегування	узагальнений рівень «зеленої» трансформації країн
Глобальний бенчмаркінг	Порівняння між країнами	позиція країни відносно інших країн та світових тенденцій

Джерело: 42, 50, 97

Порівняння вказаних підходів глобального рівня свідчить, що спільними методологічними засадами є необхідність одночасного врахування економічних, екологічних та соціальних результатів трансформації.

Сучасний розвиток методології оцінювання «зеленої» економіки характеризується поступовим переходом від використання переважно економічних та екологічних показників до формування комплексних індикаторних систем. У підходах, запропонованих OECD, UNEP, GGGI та Eurostat, дедалі більшого значення набувають характеристики інституційного середовища, якості управління, соціальної інклюзивності, інноваційної активності та суспільної поведінки. Така тенденція свідчить про необхідність розглядати «зелену» економіку не лише як явище, яке призводить до скорочення

негативного впливу економічної діяльності на довкілля, а як багатовимірну зміну економічної системи.

З методичної точки зору підхід OECD вирізняється орієнтацією на макроекономічне оцінювання та можливістю інтеграції індикаторів «зеленого зростання» до систем національної статистики. Його перевагою є збалансоване поєднання показників ресурсної ефективності, стану природного капіталу, екологічних результатів економічної діяльності та характеристик державної політики. Це створює передумови для використання відповідної системи як базової при проведенні міжнародних порівнянь і розробленні національних методик оцінювання.

Методологія UNEP має дещо інший акцент, оскільки значна увага приділяється соціальним наслідкам переходу до «зеленої» економіки, впливу екологічної трансформації на добробут населення та забезпеченню інклюзивності економічного розвитку. Такий підхід є особливо важливим для країн, у яких «зелений» перехід має здійснюватися одночасно з вирішенням проблем бідності, зайнятості та доступу населення до базових послуг. Натомість методичний інструментарій Європейської комісії, сформований, зокрема, у межах Circular Economy Monitoring Framework, орієнтований на детальне відстеження структурних змін у ресурсокористуванні, виробництві, споживанні, управлінні відходами та інших секторах економіки, що дає змогу оцінювати результативність політики «зеленого» переходу.

Підхід ЕЕА має виражену еколого-інформаційну спрямованість і передусім забезпечує систематичне спостереження за станом природних систем, екосистем та основних компонентів довкілля. Його застосування створює інформаційну основу для визначення екологічних наслідків господарської діяльності та оцінювання результативності природоохоронних заходів. Водночас методологія GGGI орієнтована на комплексне вимірювання прогресу «зеленого» зростання та поєднує характеристики ресурсоефективності, збереження природного капіталу, соціальної інклюзивності та створення «зелених» економічних

можливостей. Це забезпечує можливість проведення глобального бенчмаркінгу та визначення позицій окремих країн у процесах «зеленої» трансформації.

Зіставлення зазначених підходів дозволяє зробити висновок, що універсальної системи показників, яка однаково ефективно відображала б усі аспекти «зеленої» економіки на різних рівнях її функціонування, не сформовано. Відмінності у цілях оцінювання, наборі показників, рівні деталізації та доступності статистичних даних обумовлюють необхідність комбінування окремих методичних інструментів. Для глобального рівня пріоритетним є забезпечення стандартизованості показників та їх міжнародної порівнянності, тоді як на національному рівні важливими стають можливість деталізації індикаторів, врахування специфіки економічної структури та адаптація до національної системи статистичного обліку.

Водночас кожен підхід має власне функціональне призначення, відрізняється набором індикаторів, способом їх групування, масштабом охоплення та рівнем агрегування інформації. Це обумовлює доцільність адаптації міжнародного досвіду до завдань оцінювання «зеленої» економіки на національному рівні з урахуванням специфіки економічної структури, природно-ресурсного потенціалу та інституційного середовища конкретної країни.

В Україні методичні підходи до оцінювання екологічно орієнтованих трансформацій розвиваються з урахуванням національної статистичної бази, особливостей територіальної організації економіки та сучасних екологічних викликів.

В таблиці 2.3. представлено методичні засади оцінювання розвитку «зеленої» економіки на основі систематизації підходів на національному рівні.

Методичні засади оцінювання розвитку «зеленої» економіки на основі
систематизації підходів на національному рівні

Підхід	Інструментарій оцінювання	Зміст оцінювання
Material Flow Analysis (MFA)	Аналіз матеріальних потоків	ресурсоємність, матеріальна продуктивність, масштаби використання природних ресурсів
Life Cycle Assessment (LCA)	Оцінювання життєвого циклу	сукупний екологічний вплив продукції, послуг і технологій
Data Envelopment Analysis (DEA)	Аналіз ефективності	ефективність використання ресурсів для отримання економічних результатів при мінімізації екологічних втрат
Просторово-економетричний підхід	SAR, SEM, SAC	просторові взаємозв'язки, поширення екологічних інновацій, вплив сусідніх регіонів
Секторальний підхід	Система галузевих показників	енергетика, промисловість, транспорт, відходи, природний капітал, соціальна сфера
Моніторинговий підхід	Динаміка системи індикаторів	зміни рівня «зеленої» трансформації в часі та ефективність державної політики

Джерело: 13, 42, 50, 85, 97.

При оцінюванні розвитку «зеленої» економіки державними органами, зокрема, Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України використовується багаторівневий підхід до формування системи показників, у межах якого враховуються енергетичні, ресурсні, екологічні та соціальні параметри, що можуть бути використані для моніторингу процесів «зеленої» економіки [13].

Одним із найбільш результативних інструментів кількісного узагальнення показників є індексно-інтегральний підхід. Його методична логіка передбачає визначення набору індикаторів, приведення їх до зіставного масштабу за допомогою процедур нормалізації, встановлення вагових коефіцієнтів та подальше агрегування у зведений індекс. Ваги окремих показників можуть визначатися із застосуванням експертних процедур, ентропійного підходу або методу головних компонент. Завершальним етапом є статистична перевірка отриманого індексу та аналіз його стійкості до зміни вихідних параметрів [85]. Перевага індексно-інтегрального методу полягає у можливості трансформувати

значний масив різномірної інформації в узагальнену кількісну характеристику «зеленої» економіки. Такий інструментарій може застосовуватися як для міждержавного порівняння, так і для оцінювання відмінностей між регіонами однієї країни. Аналогічна логіка комплексного агрегування використовується і в підходах глобального рівня, що забезпечує можливість порівняння результатів розвитку «зеленої» економіки.

Водночас для національного рівня недостатньо обмежуватися лише розрахунком інтегрального показника. Важливим завданням є встановлення просторових взаємозв'язків між територіями та визначення впливу регіональних чинників на розвиток «зеленої» економіки та поширення «зелених» технологій і практик. У цьому контексті перспективним є підхід, що базується на просторово-економетричному моделюванні, зокрема: Spatial Autoregressive Model (SAR), Spatial Error Model (SEM) та Spatial Autocorrelation Combined Model (SAC). Застосування вказаних інструментів дозволяє враховувати просторову залежність між регіонами та досліджувати ефекти поширення екологічних інновацій, інвестицій, управлінських практик і результатів державної політики розвитку «зеленої» економіки. Застосування просторово-економетричних підходів дає можливість перейти від статичного визначення рівня «зеленої» економіки до аналізу механізмів її територіального поширення. Зокрема, за їх допомогою можна встановити, якою мірою економічні, інституційні та політичні характеристики однієї території впливають на динаміку сусідніх регіонів.

Кластерний підхід, що базується на основі інтегрального індексу «зеленої» трансформації розглядається як основоположний для виявлення просторової диференціації рівня екологізації економічного розвитку. Такий підхід дає змогу об'єднувати регіони за подібністю значень узагальнених показників і тим самим виявляти території з близькими характеристиками «зеленої» трансформації. Виявлені відмінності можуть бути зумовлені неоднаковим рівнем розвитку відповідної інфраструктури, доступністю та потенціалом відновлюваної енергетики, масштабами інноваційної діяльності, ресурсною забезпеченістю, а також рівнем екологічної культури населення [30]. Результати кластеризації

можуть використовуватися не лише для аналітичного порівняння територій, а й для диференціації інструментів державної та регіональної політики, визначення територій, які потребують першочергової підтримки, та формування адресних заходів стимулювання «зелених» інвестицій і низьковуглецевої модернізації.

Перспективним напрямом удосконалення методичних засад оцінювання розвитку «зеленої» економіки є підходи: Material Flow Analysis (MFA), Life Cycle Assessment (LCA) та Data Envelopment Analysis (DEA). Поєднання зазначених підходів дозволяє перейти від оцінювання окремих екологічних або економічних показників до комплексного дослідження взаємозв'язків між використанням ресурсів, виробничою діяльністю, споживанням та екологічними наслідками. Такий підхід є особливо актуальним для оцінювання ефективності «зеленої» економіки в рамках регіонів, оскільки враховує не лише кінцеві результати, а й ресурсні та технологічні передумови їх формування. Застосування підходу Material Flow Analysis (MFA) забезпечує кількісне дослідження переміщення матеріальних ресурсів між економічною системою та навколишнім середовищем. На цій основі можуть визначатися масштаби залучення первинної сировини, обсяги матеріального споживання, рівень матеріалоємності економіки та продуктивність використання ресурсів. Відповідно, MFA створює інформаційну основу для оцінювання того, наскільки економічна система здатна скорочувати ресурсне навантаження та переходити до більш ефективних моделей виробництва і споживання.

Підхід Life Cycle Assessment (LCA) доповнює ресурсний аналіз оцінюванням екологічного впливу продукції, послуг або технологій протягом усього їх життєвого циклу. Його застосування дозволяє враховувати сукупні екологічні наслідки, починаючи від видобування та використання ресурсів, продовжуючи виробництвом і транспортуванням та завершуючи споживанням, утилізацією або повторним використанням. Завдяки цьому LCA може бути використаний для визначення повного екологічного навантаження економічної діяльності та обґрунтування напрямів технологічної модернізації.

У свою чергу, підхід Data Envelopment Analysis (DEA) дає можливість визначити відносну ефективність регіонів, підприємств або інших об'єктів, які розглядаються як «одиниці прийняття рішень» (Decision Making Units – DMU). Особливістю цього підходу є можливість одночасного врахування декількох ресурсних входів та результативних виходів, у тому числі економічно бажаних результатів і небажаних наслідків господарської діяльності – викидів забруднювальних речовин, утворення відходів, надмірного ресурсоспоживання тощо. Це дозволяє оцінити, наскільки ефективно окремі регіони трансформують наявний ресурсний потенціал у економічні результати за одночасного мінімізації екологічного навантаження.

Отже, на національному рівні акцент оцінювання розвитку «зеленої» економіки зміщується на детальне вимірювання внутрішньої трансформації економіки, її секторів та регіонів. Використання підходів MFA, LCA та DEA у взаємопов'язаній системі формує багатовимірний методичний інструментарій оцінювання розвитку «зеленої» трансформації. MFA дозволяє охарактеризувати ресурсну основу економічних процесів, LCA – визначити сукупний екологічний вплив виробництва і споживання, а DEA – оцінити відносну ефективність використання ресурсів для досягнення економічних та екологічних результатів. Підходи із інтегральним індексуванням та кластерним аналізом розширюють можливості оцінювання розвитку «зеленої» економіки, забезпечуючи одночасно кількісне вимірювання, просторове групування територій та визначення резервів підвищення ефективності «зеленої» трансформації. Поєднання індикаторного аналізу, інтегрального оцінювання та просторово-економетричного моделювання формує комплексну методичну основу для дослідження розвитку «зеленої» економіки, яка одночасно забезпечує її кількісне вимірювання, міжнародну та міжрегіональну порівнянність, а також виявлення просторових закономірностей «зеленої» трансформації.

Отже, визначено, що підходи глобального рівня доцільно використовувати для визначення позиції України у світовому масштабі, а підходи національного

рівня — для виявлення територіальних відмінностей в розвитку «зеленої» економіки України.

2.2. Комплексне оцінювання сучасного стану розвитку «зеленої» економіки України на глобальному та національному рівнях

В умовах посилення глобальних інтеграційних процесів, загострення екологічних викликів спричинених військовою агресією та необхідністю забезпечити дотримання Цілей сталого розвитку особливої актуальності набуває комплексне оцінювання сучасного стану розвитку «зеленої» економіки. Для України цей напрям є особливо важливим з огляду на необхідність структурної трансформації національної економіки, підвищення ресурсоефективності, зниження антропогенного навантаження на довкілля та наближення вітчизняних соціально-економічних і екологічних стандартів до стандартів Європейського Союзу. У цьому контексті оцінювання рівня розвитку «зеленої» економіки доцільно здійснювати на двох взаємопов'язаних рівнях – глобальному та національному, що дає змогу визначити позиції України у світовому економічному просторі, виявити ключові тенденції та проблемні аспекти екологізації економіки.

Для комплексного оцінювання сучасного стану розвитку «зеленої» економіки на глобальному рівні використовується система міжнародних індексів та показників, які дають змогу здійснювати порівняльний аналіз країн за рівнем екологічної результативності, ресурсоефективності, низьковуглецевого розвитку та загальної екологізації економічних процесів [1]. Такими індексами є: Глобальний індекс «зеленої» економіки, Net Zero Economy Index, Індекс екологічної ефективності, Climate Change Performance Index.

1. Глобальний індекс «зеленої» економіки (GGEI) – це індекс, який дає змогу комплексно оцінити рівень розвитку «зеленої» економіки країн та використовується як основа для формування систем вимірювання їхньої екологічної та економічної сталості (табл.2.4.).

Таблиця 2.4.

Глобальний індекс «зеленої» економіки (GGEI) за 2025 та 2022 роки

Країна	2025		2022	
	Рейтинг	Результат*	Рейтинг	Результат*
Німеччина	1	71,14	5	0,741
Велика Британія	7	65,08	8	0,704
Італія	8	63,92	20	0,668
Словаччина	11	63,38	32	0,605
Польща	13	62,48	43	0,559
Франція	14	62,41	4	0,743
Португалія	18	61,65	10	0,701
Румунія	27	58,57	29	0,623
Україна	36	48,9	92	0,480

* Різні методології розрахунку

У таблиці 2.4. наведено дані порівняльного аналізу рейтингів та результатів дев'яти країн Європи за два часові періоди (2022 та 2025 роки). Суттєвий ріст демонструють: Польща, яка піднялася на 30 позицій (з 43-го на 13-те місце), Словаччина, яка покращила результат на 21 позицію (з 32-го на 11-те місце) та Італія, яка увійшла до ТОП-10, піднявшись на 12 позицій (з 20-го на 8-ме місце). Беззаперечним лідером є Німеччина, яка піднялася з 5-го місця і очолила рейтинг (1-ше місце у 2025 році). Разом з позитивними явищами відмітимо і негативні тенденції. Найбільший спад продемонструвала Франція, яка втратила 10 позицій (опустилася з 4-го на 14-те місце), а також Португалія, яка втратила 8 позицій (з 10-го на 18-те місце). Традиційну стабільність демонструють Велика Британія (+1 позиція) та Румунія (+2 позиції), які зберегли попередні показники. Що стосується України, то вона продемонструвала найбільший прогрес за вказаний період. Фактично відбувся вражаючий «стрибок» на +56 позицій (з 92-го місця у 2022 році до 36-го у 2025 році), що продемонстровано на рис. 2.2.

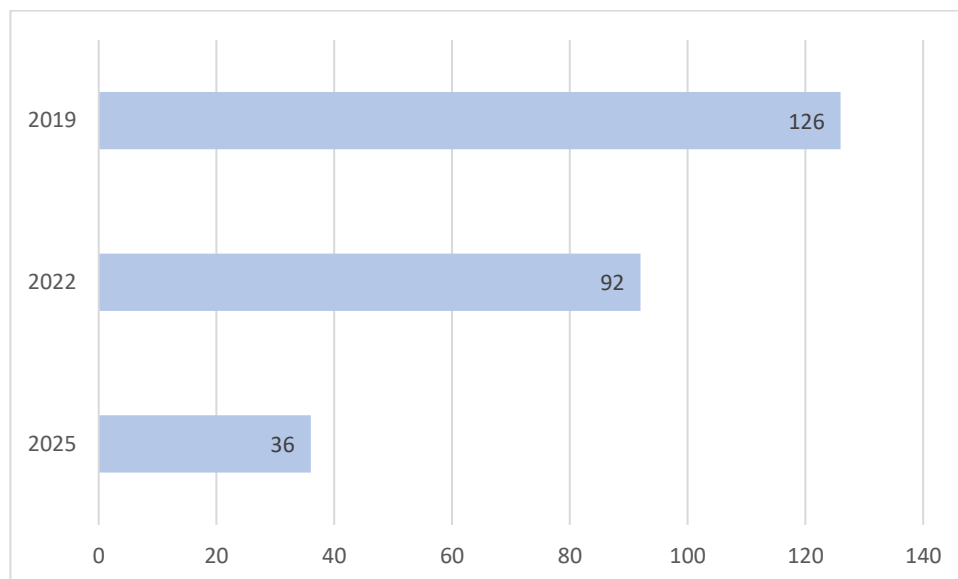

Рис. 2.2. Динаміка зміни рейтингового місця України у Глобальному індексі «зеленої» економіки протягом 2019, 2022 та 2025 роки

Джерело: 105.

Переміщення України з 126 на 36 місце в рейтингу Глобального індексу «зеленої» економіки (GGEI) характеризує позитивну динаміку екологізації економічного розвитку та посилення її орієнтації на принципи сталого господарювання протягом 2019-2025 років. Це свідчить про покращення результативності державної політики у сфері «зеленої» економіки, розвиток низьковуглецевих технологій, підвищення ресурсоефективності, активізацію «зелених» інвестицій та формування сприятливіших умов для екологічно орієнтованих інновацій. Відповідно, позитивна динаміка розглядається як свідчення прогресу країни у напрямі трансформації традиційної економічної моделі до більш екологічно відповідальної та сталої економіки

2. Net Zero Economy Index (попередня назва: Індекс низьковуглецевої економіки) – дозволяє оцінити поступ країн G20 у частині скорочення рівня інтенсивності викидів вуглецю [73]. Показник визначається як співвідношення обсягу викидів вуглецю до ВВП за відповідний рік (CO_2 у т/ВВП у млн. дол. США.), а на його результат впливають такі фактори, як енергоефективність, витрата пального, щільність населення, структура економіки в країні та стан кліматичної системи (табл. 2.5).

Net Zero Economy Index за 2024 та 2022 роки

Країна	2022		2024	
	вуглецева інтенсивність, tCO ₂ /\$м ВВП	зміна вуглецевої інтенсивності, %	вуглецева інтенсивність, tCO ₂ /\$м ВВП	зміна вуглецевої інтенсивності, %
Німеччина	123	–3,02%	101	–8,94%
Велика Британія	97	–3,29%	84	–3,69%
Італія	108	–2,75%	91	–8,07%
Словаччина*	н/д	н/д	н/д	н/д
Польща*	н/д	н/д	н/д	н/д
Франція	74	–4,22%	63	–7,00%
Португалія*	н/д	н/д	н/д	н/д
Румунія*	н/д	н/д	н/д	н/д
Україна*	н/д	н/д	н/д	н/д

Джерело: 79.

* країна не входить до G20

Для Словаччини, Польщі, Португалії, Румунії та України значень Net Zero Economy Index немає, оскільки показник охоплює виключно країни G20. Відповідно, в таблиці 2.5. безпосередньо представлені такі країни: Німеччина, Велика Британія, Італія та Франція.

За цим показником представлені у Net Zero Economy Index країни прискорили декарбонізацію у 2024 році порівняно з 2022 роком. Найбільше покращення спостерігалось в Німеччині: з –3,02% до –8,94%. В Італії — з –2,75% до –8,07%, у Франції — з –4,22% до –7,00% [107]. Водночас загальносвітова декарбонізація сповільнилася: з –2,49% у 2022 році до лише –1,02% у 2023 році. За даними PwC зазначається, що у 2024 році найнижчим темпом скорочення вуглецевої інтенсивності є рівень 1,02% і цей показник є найнижчим за останнє десятиліття [107]

3. Індекс екологічної ефективності (Environmental Performance Index, EPI) — комплексний показник, що характеризує результативність екологічної політики держави та її здатність забезпечувати належний стан навколишнього природного середовища. Індекс розраховується один раз на два роки за 24

показниками ефективності по десятих категоріях, що охоплюють стан здоров'я, навколишнє середовище та життєздатність екосистеми. Ці показники дають змогу оцінити, наскільки країни досягли встановлених цілей екологічної політики (табл. 2.6). [10].

Таблиця 2.6.

Environmental Performance Index за 2024 та 2022 роки

Країна	2022		2024	
	Місце в рейтингу	Значення	Місце в рейтингу	Значення
Німеччина	13	62,4	3	74,5
Велика Британія	2	77,7	5	72,6
Італія	23	57,7	29	60,3
Словаччина	18	60,0	18	65,1
Польща	46	50,6	20	64,2
Франція	12	62,5	12	67,0
Португалія	48	50,4	26	61,9
Румунія	30	56,0	33	57,3
Україна	52	49,6	41	54,6

Джерело: 79

За цим порівнянням найбільше зростання показника Environmental Performance Index серед вказаних країн спостерігається у Польщі (+13,6), Німеччини (+12,1) та Португалії (+11,5). Натомість Велика Британія має зниження (-5,1) з 77,7 до 72,6. (рис. 2.3).

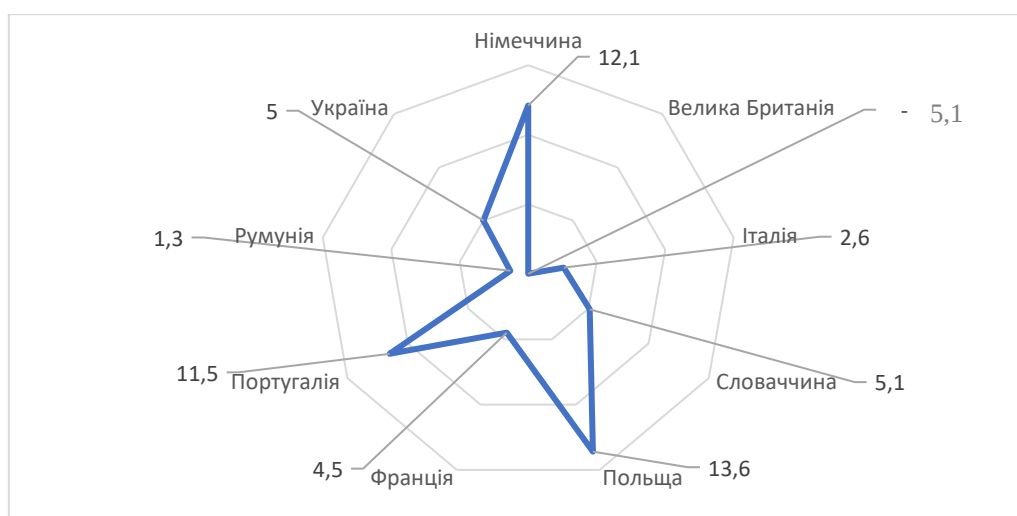

Рис. 2.3. Зміна Environmental Performance Index у 2024 році

Джерело: 104

Україна покращила значення показника Environmental Performance Index (+5,0) перемістившись з 52 місця в рейтингу на 41. Це свідчить про позитивну динаміку екологічної ефективності України, що відображає покращення результативності природоохоронної політики, стану довкілля, раціональності використання природних ресурсів та спроможності держави забезпечувати екологічно орієнтований і сталий розвиток. У контексті становлення «зеленої» економіки переміщення в рейтингу з 52 місця на 41 є позитивною тенденцією, оскільки характеризує посилення екологічної складової соціально-економічного розвитку та наближення України до більш сталих моделей господарювання.

4. Climate Change Performance Index (CCPI) – показник, який є інструментом моніторингу для відстеження ефективності країн у сфері пом'якшення наслідків зміни клімату. Climate Change Performance Index публікується щороку й оцінює країни за чотирма складовими: викиди парникових газів (40%), відновлювана енергетика (20%), використання енергії (20%) та кліматична політика (20%). Climate Change Performance Index відображає кліматичну політику та дозволяє порівнювати зусилля та прогрес окремих країн у сфері боротьби зі зміною клімату [104] (табл. 2.7).

Таблиця 2.7.

Climate Change Performance Index за 2025 та 2022 роки

Країна	2022		2025	
	Місце в рейтингу	Значення	Місце в рейтингу	Значення
Німеччина	13	63,53	16	64,91
Велика Британія	7	73,09	6	69,29
Італія	30	55,39	43	49,81
Словаччина	40	50,67	46	48,44
Польща	52	40,63	47	47,86
Франція	17	61,01	25	59,18
Португалія	16	61,11	15	66,59
Румунія	36	52,43	32	56,45
Україна*	20	60,40	-	-

Джерело: 79

* у 2025 році Україна не увійшла в рейтинг

Аналізуючи таблицю 2.7. відмітимо позитивні тренди, зокрема: Польща продемонструвала найбільший прогрес за балами (+7,23 бали, з 40,63 до 47,86), що дозволило їй піднятися на 5 позицій (з 52 на 47 місце); показники Румунії також показують суттєве покращення (+4,02 бали), що забезпечило підняття на 4 позиції (із 36 на 32 місце); Португалія зміцнила свої позиції і перемістилась з 16 на 15 місце, покращивши показник на 5,48 бали.

В той же час окремі країни продемонстрували негативний тренд, зокрема: Італія зазнала найбільшого падіння (-5,58) втративши 13 позицій у рейтингу (з 30 місця у 2022 році на 43 місце у 2025 році); Франція також суттєво втратила позиції (-1,83 бали) та перемістилась з 17 на 25 місце; Словаччина також погіршила свої показники (-2,23 бали) та опустилася з 40 на 46 місце.

Що стосується України, то у 2022 році Україна займала високе 20-те місце з балом 60,40. Цей показник був вищим за середній серед аналізованих країн і навіть перевищував значення таких країн, як Італія (30 місце з показником 55,39), Румунія (36 місце з показником 52,43), Словаччина (40 місце з показником 50,67) та Польща (52 місце з показником 40,63). Таке значення у 2022 році свідчив про значний потенціал. Однак, у 2025 році Україна не увійшла до рейтингу Climate Change Performance Index, що унеможливорює розрахунок прямих змін. Причиною цьому є повномасштабна російська агресія. Офіційний сайт Climate Change Performance Index прямо зазначає: «Через триваючу російську агресію проти України, країна не оцінювалася в CCPI з видання 2023 року» [103].

Застосування зазначених індексів, зокрема Глобальний індекс «зеленої» економіки (GGEI), Net Zero Economy Index (Індекс низьковуглецевої економіки), Environmental Performance Index, Climate Change Performance Index у сукупності формують основу для комплексного оцінювання розвитку «зеленої» економіки України, оскільки дозволяють розглядати цей процес не лише крізь призму окремих екологічних показників, а як багатовимірну характеристику взаємозв'язку економічної діяльності, використання ресурсів, рівня вуглецевої інтенсивності, екологічної політики та стану екосистем.

На глобальному рівні результати такого оцінювання дають можливість визначити місце України серед інших держав, тоді як на національному рівні – виявити внутрішні тенденції, проблеми та потенційні напрями подальшої екологізації економіки. Разом з тим відзначаємо, що війна РФ проти України суттєво порушила можливість коректного зіставлення українських даних з показниками інших країн. Зокрема, при розрахунку Climate Change Performance Index окремо зазначається значний вплив війни на українські викиди: воєнні дії, використання військової техніки, пожежі та атаки на енергетичну інфраструктуру стали джерелами значних додаткових викидів. За різними оцінками за останні чотири роки війна спричинила додаткових викидів на понад 300 млн. тонн. CO₂-еквіваленту [103]. Війна докорінно змінила структуру та характер енергетичного споживання, викидів і функціонування енергетичної інфраструктури України, що ускладнює застосування стандартних розрахунків.

Для комплексного оцінювання сучасного стану розвитку «зеленої» економіки на національному рівні використовується система індексів та показників, які дають змогу здійснювати порівняльний аналіз в динаміці. Такими індексами та показниками є: ресурсоємність ВВП, частка відновлюваних джерел енергії у кінцевому енергоспоживанні, обсяг «зелених» інвестицій, обсяг інвестицій у відновлювальні джерела енергії.

1. Ресурсоємність згідно «Методичних рекомендацій щодо розрахунку показників ресурсоємності валового внутрішнього продукту на рівні національної економіки за основними групами ресурсів, продуктивності праці на рівні національної економіки, регіональному рівні та за видами економічної діяльності і коефіцієнта віддачі основних засобів на рівні національної економіки та за видами економічної діяльності» – це узагальнюючий показник ефективності використання ресурсів, який визначається відношенням обсягу використаних ресурсів (у натуральному або грошовому еквіваленті) до обсягу виробленої за певний час продукції (у натуральному або грошовому еквіваленті) [19].

Узагальнення показників ресурсоемності ВВП дає змогу оцінити рівень ефективності використання природних ресурсів, екологічність та потенційну конкурентоспроможність національної економіки, а також визначити ступінь її наближення до «зеленої» економіки. Система таких показників охоплює енергоемність, матеріалоемність, вуглецеємність, водоемність та відходоемність ВВП, кожен з яких характеризує окремий аспект ресурсного навантаження економічної діяльності. Для їх визначення використовуються статистичні дані щодо обсягів споживання ресурсів, утворення забруднювальних речовин та відповідних екологічних навантажень за певний період (табл. 2.8).

Аналіз зазначених показників дає можливість оцінити ресурсоефективність та екологічну результативність економіки, визначити масштаби її впливу на довкілля, а також простежити зміни у напрямі екологізації господарської діяльності. Зниження ресурсоемності ВВП, за інших рівних умов, свідчить про більш раціональне використання природних ресурсів, скорочення екологічного навантаження та позитивну динаміку переходу до моделі «зеленої» економіки. Водночас підвищення відповідних показників може вказувати на збереження високої ресурсної та екологічної залежності економічного розвитку.

Таблиця 2.8.

Ресурсоемність ВВП (співвідношення спожитих фізичних обсягів природних ресурсів, утворених відходів та викидів забруднюючих речовин до обсягу ВВП), % до рівня 2015 року

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ресурсоемність ВВП:								
Енергоемність ВВП	100,0	102,3	94,7	95,2	88,5	88,9	- ¹	- ¹
Матеріалоемність ВВП	100,0	100,0	98,2	97,2	100,4	99,9	108,2	- ¹
Вуглецевоюємність ВВП	100,0	105,8	85,1	83,8	77,9	72,8	72,2	- ¹
Водоемність ВВП	100,0	98,2	91,7	95,1	91,6	94,2	77,3	60,1
Відходоемність ВВП	100,0	92,5	111,6	103,9	126,1	137,3	141,6	- ¹

¹ Розрахунок показника буде поновлено після завершення встановленого Законом України "Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни" терміну для подання статистичної та фінансової звітності.

Джерело: 5

В таблиці 2.8. подано дані, які відображають динаміку ресурсоємності ВВП у базисних індексах, де 2015 рік прийнято за базовий (100,0%). Порівняння показників ресурсоємності ВВП за часовим діапазоном дозволяє визначити відмінності у рівнях ресурсоефективності, екологічності та «зеленості» економік в конкретний період часу, оцінити прогрес у скороченні ресурсного навантаження та сформулювати підґрунтя для визначення напрямів подальшої «зеленої» трансформації національної економіки (рис.2.4.)

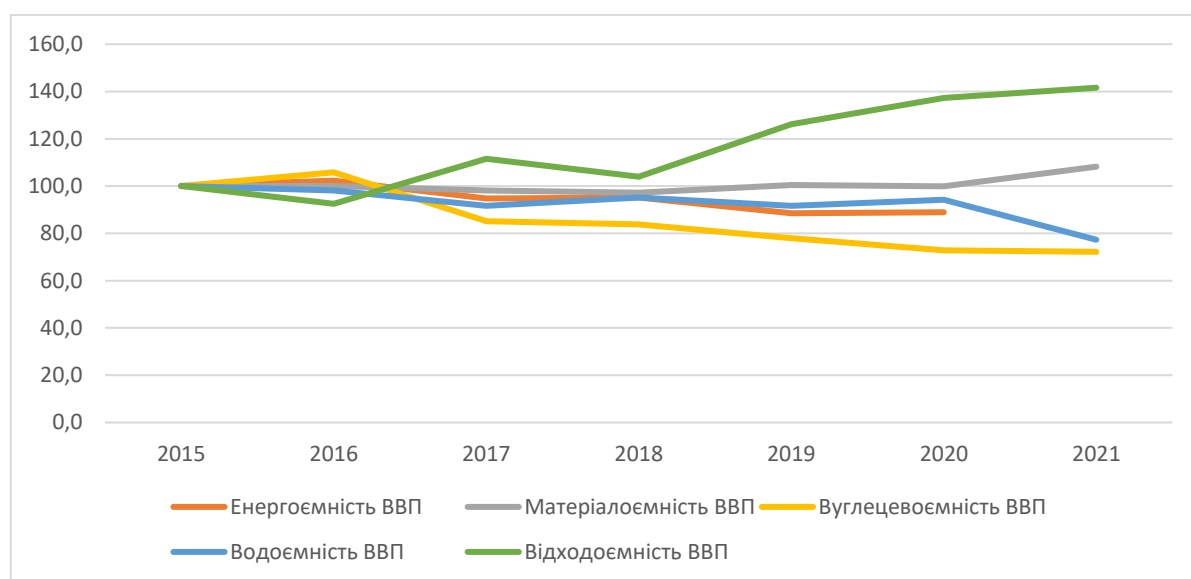

Рис. 2.4. Динаміка складових показника «ресурсоємність ВВП», 2015-2021, %

Джерело: побудовано автором за 5.

Вуглецевоємність ВВП демонструє найсильнішу позитивну динаміку. За винятком незначного сплеску у 2016 році (105,8%), спостерігається стійке скорочення викидів CO₂ на одиницю згенерованого ВВП. Це свідчить про поступову декарбонізацію економіки, модернізацію енергоємних галузей та збільшення частки «чистіших» технологій.

Показник В ВВП суттєво знизився, особливо у 2021 році (скорочення на 16,9 % порівняно з 2020 роком). Це вказує на оптимізацію водокористування та впровадження оборотного водопостачання в промисловості й агросекторі.

Показник - Енергоємність ВВП знижувався помірними темпами. Незважаючи на зростання у 2016 році, за 5 років енергоємність скоротилася до 88,9%, що свідчить про поступове підвищення енергоефективності.

Найбільш критичний і проблемний показник - Відходоємність ВВП. Після 2016 року спостерігається стрімке й безперервне зростання накопичення відходів на одиницю ВВП (із 92,5% у 2016 р. до 141,6% у 2021 р.). Це вказує на відсутність дієвих механізмів циркулярної економіки, низький рівень переробки та утилізації відходів у промисловості й побуті.

До 2020 року показник Матеріалоємність ВВП залишався відносно стабільним на рівні близькому до базисного (97,2% – 100,4%). Однак у 2021 році відбувся різкий стрибок до 108,2%, що свідчить про зростання сировинної залежності економіки та зниження ефективності використання первинних матеріалів, що є негативним свідченням для «зеленої» економіки.

2. Частка відновлюваних джерел енергії у кінцевому енергоспоживанні, є важливим показником, який відображає інтеграцію принципів «зеленої» економіки та розвитку відновлюваних джерел енергії. За офіційними розрахунками на основі даних Державної служби статистики та правил Директиви ЄС 2009/28/ЄС (з урахуванням нормалізації ГЕС і ВЕС, теплових насосів тощо) динаміка загальної частки відновлюваних джерел енергії

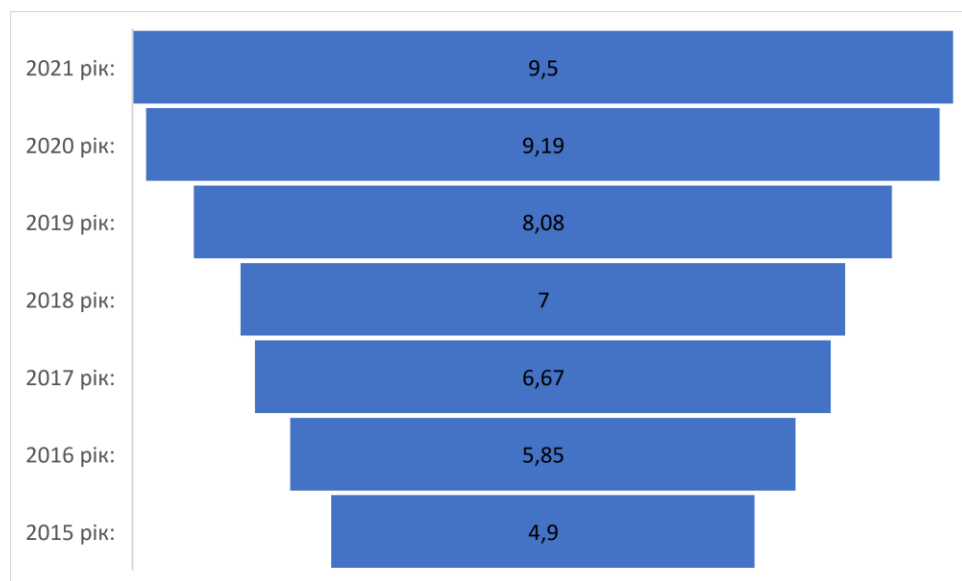

Рис.2.5. Динаміка загальної частки відновлюваних джерел енергії, 2015-2021, %
Джерело: 113

За досліджуваний період частка відновлюваних джерел енергії у кінцевому енергоспоживанні зросла з 4,9% до 9,5%, фактично частка «зеленої» енергії майже подвоїлася. Дані рис. 2.5. показують успішний та поступовий процес декарбонізації енергетичного сектору. Попри те, що цільовий орієнтир 12,6% частки відновлюваних джерел енергії у кінцевому енергоспоживанні визначений в Енергетичній стратегії України на період до 2030 року [7] на 2020 рік не був повністю досягнутий, загальний тренд залишався чітко орієнтованим на перехід на «зелену» економіку та євроінтеграційні екологічні стандарти.

3. «Зелені» інвестиції - це інвестиції, кінцевим результатом яких є зменшення викидів парникових газів та забруднюючих речовин у повітря, без істотного скорочення рівня виробництва та споживання неенергетичних товарів обсяг «зелених» інвестицій [53]. В національних статистичних базах даних відсутній показник, який відображає конкретний обсяг «зелених» інвестицій, натомість оцінювання розвитку «зеленої» економіки за інвестиційним спрямуванням найкраще визначати через «капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища». В таблиці 2.9. узагальнено інформацію Державної служби статистики України за 2015-2023 роки.

Таблиця 2.9.

Обсяг капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища («зелені» інвестиції) за 2015-2023 роки, млн. грн.

рік	Обсяг, млн. грн.	Абсолютний приріст, млн. грн.	Відносний приріст, %
2015	7 675,6	—	—
2016	13 390,5	+5 714,9	+74,46
2017	11 025,6	-2 364,9	-17,66
2018	10 074,3	-951,3	-8,63
2019	16 255,7	+6 181,4	+61,36
2020	13 239,6	-3 016,1	-18,55
2021	14 114,0	+874,4	+6,60
2022	6 446,0	-7 668,0	-54,33
2023	8 284,0	+1 838,0	+28,51

Джерело: 108

Аналіз динаміки обсягу капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища («зелених» інвестицій) за період 2015–2023 років свідчить про хвилеподібний характер зі значною амплітудою коливань: максимальними та мінімальними значеннями. Найвищі темпи приросту обсягу капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища («зелених» інвестицій) зафіксовано у 2016 році +74,46% (або на 5 714,9 млн. грн.) та 2019 році +61,36% (або на 6 181,4 млн. грн.). У 2022 році відбулося різке скорочення обсягу капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища («зелених» інвестицій) на 54,33%, що було спричинено військовою агресією російської федерації проти України. До того спад обсягів капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища («зелених» інвестицій) відбувся у 2020 році на -18,55%. З 2023 року намітилася позитивна динаміка та приріст обсягу капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища («зелених» інвестицій) склав +28,51%.

4. Інвестиції у відновлювальні джерела енергії - це вкладення капіталу в розробку, будівництво, модернізацію та експлуатацію об'єктів енергетики, що використовують невичерпні природні ресурси (сонце, вітер, воду, біомасу, геотермальну енергію). Вони є ключовим рушієм «зеленої» економіки, оскільки забезпечують перехід від ресурсозатратної вуглецевої моделі до сталого розвитку.

В таблиці 2.10. узагальнено інформацію про обсяги інвестицій у відновлювальні джерела енергії за 2018-2024 роки.

Обсяг інвестицій у відновлювальні джерела енергії
за 2018-2024 роки, млрд дол. США.

рік	Обсяг, млрд дол. США.	Абсолютний приріст, млрд дол. США.	Відносний приріст, %
2018	0,8	-	-
2019	3,4	+2,60	+325,00
2020	3,7	+0,30	+8,82
2021	1,1	-2,60	-70,27
2022	0,5	-0,60	-54,55
2023	0,15	-0,35	-70,00
2024	0,22	+0,07	+46,67

Джерело: 49, 88, 98, 99

Аналітичний огляд динаміки обсягу інвестицій у відновлювальні джерела енергії за 2018–2024 роки демонструє траєкторію з вираженим приростом у 2019–2020 роках, після чого відбулося тривале й глибоке падіння (2021, 2022 та 2023 роки) з першими ознаками незначного відновлення наприкінці 2024 року. За досліджуваний період спостерігався рекордний стрибок обсягу інвестицій у відновлювальні джерела енергії, де приріст склав +2,60 млрд. дол. США, що відповідає збільшенню на +325,00% порівняно з 2018 роком. У 2020 році обсяг інвестицій у відновлювальні джерела енергії досяг свого абсолютного максимуму за увесь період — 3,70 млрд. дол. США. після чого розпочався період спаду. Починаючи з 2024 року зафіксовано перелом негативної динаміки обсягу інвестицій у відновлювальні джерела енергії: приріст становив +0,07 млрд. дол. США, що відповідає зростанню на +46,67% порівняно з 2023 роком.

Отже, проведений аналіз динаміки зазначених показників (ресурсоємність ВВП, частка відновлюваних джерел енергії у кінцевому енергоспоживанні, обсяг «зелених» інвестицій, обсяг інвестицій у відновлювальні джерела енергії) засвідчив, що найбільш суттєве їх погіршення припало на період повномасштабної військової агресії російської федерації проти України. Зниження обсягів інвестицій у природоохоронні заходи, відновлювану енергетику та інші напрями «зеленої» трансформації зумовлено руйнуванням

виробничої, енергетичної та екологічної інфраструктури, зростання інвестиційних ризиків, обмеження фінансових ресурсів і переорієнтацією державних та приватних видатків на забезпечення обороноздатності й подолання безпосередніх наслідків війни.

Водночас саме ці тенденції засвідчують критичну важливість активізації «зелених» інвестицій для подальшого економічного відновлення України. Комплексне оцінювання сучасного стану розвитку «зеленої» економіки України на глобальному та національному рівнях визначають передумови формування стійкої, енергонезалежної та конкурентоспроможної економіки в умовах повоєнної відбудови.

2.3. Інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління розвитком «зеленої» економіки

Формування моделі сталого економічного розвитку потребує наявності надійної системи інформаційно-аналітичного забезпечення, яка дає змогу об'єктивно оцінювати результати розвитку «зеленої» економіки на глобальному та національному рівнях, здійснювати порівняння між країнами та визначати ефективність реалізованих заходів. Важливе значення при цьому мають уніфіковані показники за допомогою яких можна відстежувати динаміку ресурсоефективності, рівень екологічного навантаження, масштаби декарбонізації та інші параметри розвитку «зеленої» економіки. Одночасно результативність відповідних стратегічних рішень залежить від сформованості інституцій управління, здатних координувати міжнародну взаємодію та забезпечувати виконання взятих екологічних зобов'язань.

Водночас сучасний розвиток «зеленої» економіки супроводжується низкою системних проблем, які ускладнюють формування єдиного інформаційного та управлінського простору. До основних із них доцільно віднести:

- відсутність уніфікованого глобального підходу до формування політики «зеленої» трансформації. Різні країни та транснаціональні корпорації можуть реалізовувати політику, орієнтовану передусім на захист власних економічних

інтересів у сфері видобутку, виробництва та реалізації енергоресурсів. Така ситуація ускладнює формування узгоджених міжнародних стратегій і зіставлення результатів їх реалізації;

- недостатню методологічну та інформаційну забезпеченість оцінювання розвитку «зеленої» економіки. Обмеженість достовірних даних про стан природного капіталу, використання ресурсів і рівень екологічного навантаження ускладнює проведення комплексного аналізу. Додатковими чинниками є недостатній рівень державної підтримки «зелених» ініціатив та слабкість інституційної бази розвитку «зеленої» економіки, зокрема у сфері відновлювальних джерел енергії;

- високу інерційність виробничої системи світової економіки. Значна частина виробничих потужностей характеризується технологічною застарілістю та високою ресурсо- й енергоємністю, а їх швидке виведення з експлуатації потребує значних фінансових ресурсів. Це стримує масштабування нових низьковуглецевих технологій та створення сучасних «чистих» виробництв [11].

З огляду на зазначені проблеми доцільним є проведення SWOT-аналізу концепції «зеленої» економіки, результати якого представлено в табл. 2.11. Такий підхід дозволяє систематизувати внутрішні переваги й обмеження відповідної моделі, а також визначити зовнішні можливості та потенційні загрози, які необхідно враховувати під час стратегічного планування.

Результати SWOT-аналізу свідчать, що розвиток «зеленої» економіки супроводжується значною кількістю ризиків та організаційно-економічних викликів. Водночас наявні можливості створюють достатні передумови для реалізації цієї моделі за умови формування належного інформаційного, інституційного та аналітичного підґрунтя для прийняття стратегічних рішень.

Таблиця 2.11.

SWOT-аналіз концепції «зеленої» економіки

Сильні сторони «зеленої» економіки:	Можливості «зеленої» економіки:
• Покращення економічних, екологічних і соціальних результатів розвитку. • Формування ефективної співпраці між державою, бізнесом, громадським сектором та іншими стейкхолдерами. • Використання успішного зарубіжного досвіду для вдосконалення національних механізмів реалізації «зеленої» трансформації. • Залучення широкого кола зацікавлених сторін до розроблення та реалізації заходів у сфері «зеленої» економіки. • Поширення принципів «зеленої» економіки на міжнародному рівні та посилення їх ролі у формуванні глобальних стратегій сталого розвитку.	• Формування сприятливих передумов для досягнення довгострокових економічних, екологічних і соціальних цілей. • Створення «зелених» робочих місць. • Стимулювання розроблення та впровадження нових технологій та продуктів, орієнтованих на ресурсозбереження та зниження екологічного навантаження. • Підвищення ефективності використання природних ресурсів, розвиток відновлюваної енергетики та зменшення залежності від імпортних енергоресурсів. • Зменшення соціально-економічної нерівності. • Посилення здатності суспільства адаптуватися до внутрішніх соціально-економічних, екологічних та ресурсних викликів і ефективно протидіяти потенційним загрозам.
Слабкі сторони «зеленої» економіки:	Загрози для розвитку «зеленої» економіки:
• Обмежена увага органів влади до системного впровадження принципів «зеленої» економіки та недостатня послідовність відповідної політики. • Не сформовано єдиного узгодженого бачення змісту, принципів і механізмів переходу до «зеленої» економіки. • Обмеженість фінансових, технологічних, інституційних та кадрових ресурсів для реалізації заходів трансформації до «зеленої» економіки. • Невизначеність потенційних фінансових результатів та економічних переваг від інвестування у «зелені» технології. • Недооціненість ризиків від традиційних, ресурсомістких і екологічно шкідливих видів діяльності, потенційних фінансових втрат, регуляторних ризиків та конкурентних обмежень у процесі трансформації до «зеленої» економіки.	• Дефіцит фінансових ресурсів, що призводить до стримування реалізації «зелених» проєктів, технологічної модернізації та розвитку відповідної інфраструктури. • Перехід до ресурсоефективного та екологічно відповідального виробництва і споживання може супроводжуватися значними економічними, організаційними та соціальними витратами. • Конфлікт економічних інтересів традиційних секторів — посилення екологічних вимог і структурна перебудова економіки можуть негативно впливати на суб'єктів підприємництва, діяльність яких пов'язана з «традиційною» економікою, створюючи ризики скорочення їхньої ринкової частки, доходів, зайнятості тощо.

Передусім необхідно забезпечити такі умови:

- національні стратегії, програми та нормативно-правові акти повинні містити чітке та однозначне трактування принципів «зеленої» економіки, узгоджене з міжнародними стандартами та методологіями оцінювання;
- стратегічні цілі, кількісні орієнтири, етапи їх досягнення та механізми реалізації міжнародних зобов'язань, що дозволить забезпечити системний моніторинг результативності політики розвитку «зеленої» економіки;
- узгоджену систему моніторингу розвитку «зеленої» економіки, яка забезпечуватиме регулярне отримання зіставної інформації та оцінювання прогресу країни;
- стратегія переходу до «зеленої» економіки має узгоджуватися із завданнями підвищення добробуту населення та забезпечення соціальної справедливості. Екологічна модернізація повинна супроводжуватися оцінюванням її соціально-економічних наслідків, що особливо важливо для недопущення поглиблення нерівності;
- створення сприятливого інституційного, фінансового та інформаційного середовища, що передбачає проведення відповідних структурних реформ.

Такі реформи доцільно орієнтувати на розширення державного фінансування та інвестицій у «зелені» проекти, розвиток системи екологічного оподаткування та інших ринкових механізмів внутрішнього врахування негативних зовнішніх ефектів, поступове припинення державної підтримки екологічно шкідливих видів виробництва, а також посилення нормативно-правових вимог у сфері охорони довкілля.

Особливого значення у цьому контексті набуває інформаційно-аналітична складова стратегічного управління, оскільки саме вона забезпечує формування доказової бази для визначення пріоритетів розвитку «зеленої» економіки. Систематичний збір і аналіз даних про використання природних ресурсів, рівень викидів, енергоефективність, інвестиції у відновлювану енергетику, екологічні витрати та соціальні результати дозволяє не лише оцінювати поточний стан «зеленої» економіки, а й прогнозувати перспективні тенденції, своєчасно

виявляти ризики та коригувати стратегічні управлінські рішення. Саме тому якісне інформаційно-аналітичне забезпечення слід розглядати як одну з ключових передумов результативного переходу до моделі «зеленої» економіки.

У сучасних умовах інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління розвитком «зеленої» економіки забезпечує системне врахування взаємозв'язків між економічною ефективністю, екологічною стійкістю та соціальною відповідальністю. «Зелена» економіка формується як інтегрована модель розвитку, у межах якої екологічні та соціальні фактори мають бути включені до процесів стратегічного планування, оцінювання результативності та прийняття управлінських рішень. Відповідно, інформаційно-аналітичні інструменти дозволяють не лише фіксувати поточний стан економічних і екологічних процесів, а й виявляти тенденції, ризики та потенційні можливості розвитку «зеленої» економіки.

Важливим напрямом інформаційно-аналітичне забезпечення на думку В.В. Пшебильського є ідентифікація та аналітична оцінка екстерналій (зовнішніх впливів), які виникають у процесі виробництва та споживання. Екстерналії мають двоїстий характер, оскільки можуть формувати як позитивні ефекти для економічної системи, так і додаткові соціально-екологічні витрати. Позитивні екстерналії пов'язані, зокрема, із впровадженням технологічних інновацій, розвитком відновлюваної енергетики, підвищенням ресурсоефективності та якості життя населення. Інвестиції у чисті технології сприяють не лише скороченню негативного впливу на довкілля, а й створенню нових ринків, розвитку інноваційної діяльності та формуванню додаткових джерел економічного зростання [22].

Натомість негативні екстерналії, серед яких забруднення довкілля, виснаження та деградація природних ресурсів, надмірне ресурсоспоживання і соціальна нерівність, формують довгострокові ризики для економічної системи, які не завжди знаходять відображення у традиційних фінансових показниках. Саме тому їх своєчасне виявлення, вимірювання та прогнозування має бути складовою інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління

розвитку «зеленої» економіки. Врахування таких ефектів дає можливість більш обґрунтовано визначати пріоритети державної політики, оцінювати ефективність реалізації «зелених» стратегій та прогнозувати наслідки управлінських рішень.

У цьому контексті особливого значення набуває формування системи показників та аналітичних інструментів моніторингу розвитку «зеленої» економіки, які дозволяють інтегрувати екологічні, економічні та соціальні дані. Зокрема, інформація про ресурсоемність виробництва, рівень викидів, обсяги використання відновлюваних джерел енергії, природоохоронні витрати та інвестиції, ефективність використання ресурсів, стан природного середовища та соціальні наслідки економічної діяльності створює інформаційну основу для оцінювання результативності стратегічних рішень. На цій основі формується можливість не лише оцінити фактичний рівень розвитку «зеленої» економіки, а й визначити напрями її подальшого розвитку.

Важливу роль у коригуванні поведінки суб'єктів підприємництва відіграють економічні та регуляторні механізми, зокрема екологічне оподаткування, системи торгівлі квотами на викиди, механізми внутрішнього ціноутворення на вуглецеві викиди та інші інструменти екологічної політики. Інформаційно-аналітичне забезпечення дозволяє оцінювати результативність їх застосування, визначати вплив регуляторних заходів на інвестиційну активність і поведінку підприємств, а також своєчасно коригувати стратегічні пріоритети відповідно до зміни зовнішнього середовища. Запровадження таких механізмів у країнах Європейського Союзу сприяло переорієнтації капіталу у більш екологічно стійкі сфери та створенню нових ринкових можливостей [15].

Окремим елементом інформаційно-аналітичного забезпечення є оцінювання корпоративної соціальної відповідальності та сталості діяльності суб'єктів підприємництва. Дотримання екологічних стандартів, упровадження принципів відповідального ведення бізнесу та орієнтація на довгострокову стійкість формують додаткову інформаційну основу для прийняття інвестиційних і управлінських рішень. Для підприємств це сприяє зниженню

регуляторних та екологічних ризиків, підвищенню репутаційного капіталу та зміцненню конкурентних позицій.

У довгостроковій перспективі зовнішні впливи на економіку доцільно розглядати не лише як джерело екологічних та економічних ризиків, а й як інформаційні сигнали для стратегічного управління структурними змінами. Їх своєчасне виявлення, кількісна оцінка та моніторинг дають змогу визначати напрями трансформації економічних моделей, оцінювати ефективність управлінських рішень і формувати нові підходи до забезпечення конкурентоспроможності, засновані на екологічній ефективності, ресурсозбереженні та соціальній відповідальності. У цьому контексті інформаційно-аналітичне забезпечення виступає основою для інтеграції екологічних факторів у систему стратегічного планування та прийняття управлінських рішень.

Важливу роль у цьому процесі відіграють регуляторні механізми, результативність яких значною мірою визначається якістю інформації, що використовується для їх формування та оцінювання. Ці механізми дають змогу трансформувати негативні зовнішні впливи у фактори, які безпосередньо враховуються суб'єктами підприємництва під час формування інвестиційних, виробничих та стратегічних рішень. Зокрема, цільове екологічне оподаткування дозволяє враховувати економічну вартість забруднення та створювати фінансові стимули для скорочення викидів і раціоналізації використання ресурсів. Водночас механізми торгівлі квотами на викиди формують ринкові стимули для адаптації підприємств до екологічних вимог та пошуку економічно ефективних способів скорочення негативного впливу на довкілля.

Інформаційно-аналітичний компонент таких механізмів передбачає формування достовірної системи даних про обсяги викидів, ресурсоспоживання, екологічні витрати, результати природоохоронної діяльності та ефективність реалізації «зелених» заходів. Саме на основі такої інформації можуть визначатися пріоритети державної екологічної політики, здійснюватися

порівняльна оцінка діяльності підприємств і галузей та формуватися обґрунтовані прогнози щодо розвитку «зеленої» економіки.

Важливим інструментом стратегічного управління є також стандартизація та встановлення екологічних нормативів, які стимулюють суб'єктів господарювання до модернізації технологічних процесів і впровадження чистих технологій. Водночас регуляторні вимоги до розкриття екологічної інформації та нефінансової звітності поступово змінюють підходи до оцінювання інвестиційної привабливості підприємств. Підвищення прозорості екологічних показників створює інформаційну основу для прийняття інвесторами більш обґрунтованих рішень та сприяє перерозподілу капіталу на користь суб'єктів підприємництва з вищим рівнем екологічної відповідальності [8].

Таким чином, зазначені механізми виконують не лише функцію обмеження негативного впливу господарської діяльності на довкілля, а й створюють інформаційні та економічні передумови для формування нових ринкових можливостей. Їх застосування стимулює підприємства до інтеграції принципів сталого розвитку у бізнес-моделі, підвищення ресурсоефективності, впровадження екологічних інновацій та формування довгострокової конкурентоспроможності (рис. 2.6.).

Функціональна результативність регуляторного механізму зниження негативного впливу економічної діяльності на довкілля значною мірою залежить від якості його інформаційно-аналітичного забезпечення. Насамперед це стосується здатності системи управління своєчасно виявляти зовнішні впливи, оцінювати їх економічні наслідки, здійснювати моніторинг результативності регуляторних заходів та забезпечувати відповідною інформацією органи державного управління, підприємства, інвесторів та інших зацікавлених суб'єктів.

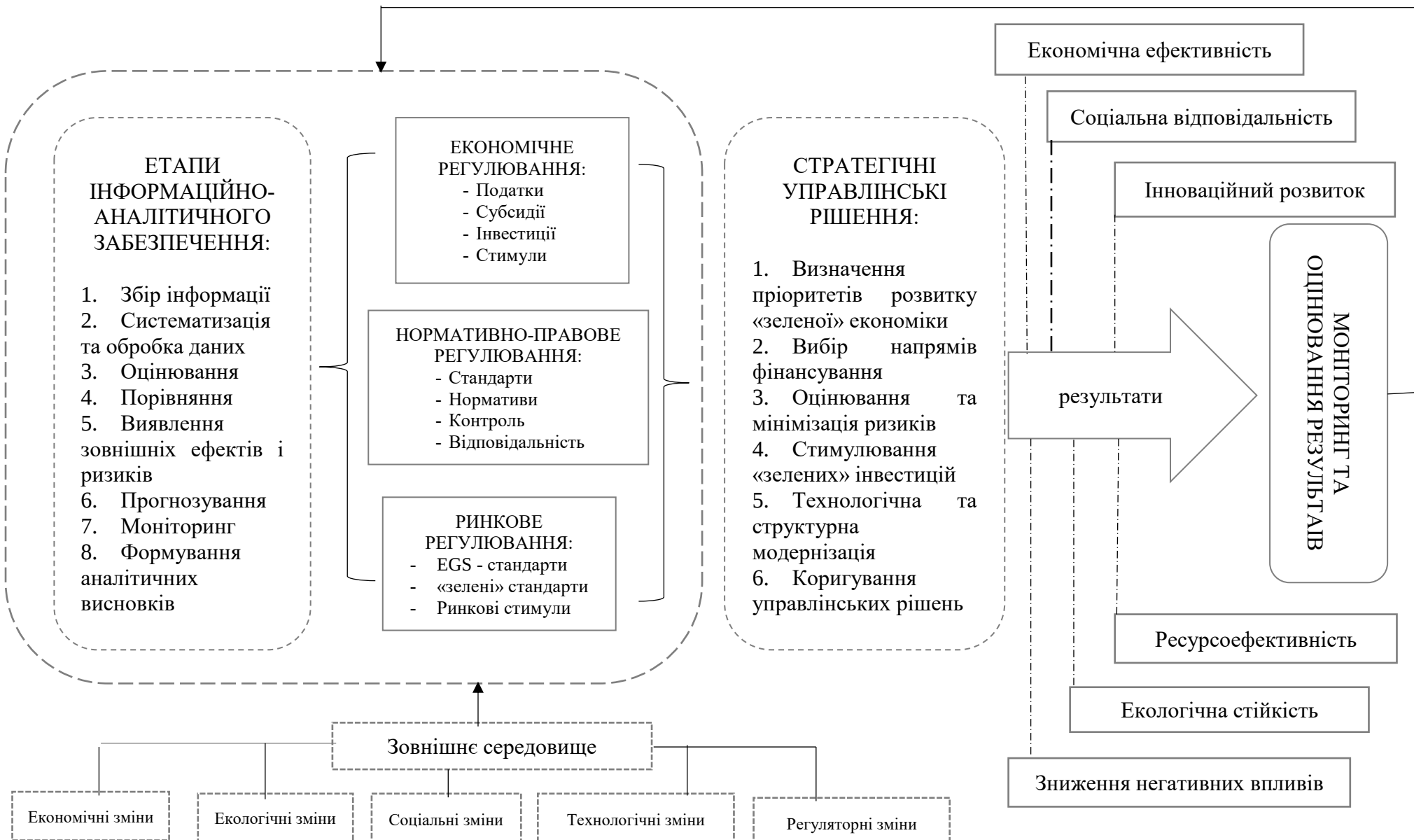

Рис.2.6. Інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління розвитком «зеленої» економіки

Джерело:

Економічне регулювання створює стимули для здійснення екологічних інвестицій, однак його результативність залежить від обґрунтованості податкової, інвестиційної та субсидійної політики, що, у свою чергу, потребує належного інформаційного супроводу. Нормативно-правове регулювання встановлює обов'язкові екологічні вимоги, проте ефективність їх реалізації визначається можливостями моніторингу, контролю та застосування відповідальності на основі достовірних даних. Ринкові механізми сприяють поширенню екологічних стандартів і добровільних ініціатив, водночас результативність ESG-інструментів безпосередньо пов'язана з прозорістю, повнотою та достовірністю екологічної звітності.

Таким чином, інформаційно-аналітичне забезпечення виступає необхідною передумовою стратегічного управління розвитком «зеленої» економіки, оскільки забезпечує отримання, систематизацію, оцінювання та інтерпретацію інформації про економічні, екологічні й соціальні процеси. Його використання дає змогу своєчасно виявляти негативні зовнішні впливи, оцінювати ефективність «зелених» інвестицій та регуляторних інструментів, визначати ризики й перспективи розвитку «зеленої» економіки, а також формувати обґрунтовані стратегічні рішення. У результаті інформаційно-аналітична система стає не лише інструментом моніторингу, а механізмом забезпечення переходу від реагування на екологічні проблеми до проактивного управління «зеленою» економікою.

Отже, інформаційно-аналітичне забезпечення є інтегруючою складовою стратегічного управління розвитком «зеленої» економіки, оскільки забезпечує інформаційну основу для узгодження економічних, екологічних та соціальних цілей. Комплексне поєднання економічних, нормативно-правових та ринкових механізмів, підкріплене системою моніторингу, оцінювання, прогнозування та аналітичної підтримки, створює умови для підвищення ефективності «зеленої» трансформації. Водночас така система має характеризуватися адаптивністю, що дозволить своєчасно реагувати на зміни економічного, екологічного, технологічного та регуляторного середовища й забезпечувати обґрунтованість стратегічних управлінських рішень.

Успішна інтеграція принципів «зеленої» економіки в систему державного управління потребує комплексного інформаційно-аналітичного підходу, який передбачає узгоджене використання інституційних і ринкових інструментів та відповідного інформаційного супроводу процесів прийняття стратегічних рішень. Ефективність окремих інструментів є обмеженою без належної системи збору, оброблення, аналізу та інтерпретації інформації про економічні, екологічні й соціальні процеси. Інституційне регулювання формує нормативно-правові засади та визначає загальні параметри функціонування економіки, проте його результативність значною мірою залежить від наявності достовірної інформації для моніторингу дотримання встановлених вимог та оцінювання їх наслідків. Водночас ринкові механізми створюють економічні стимули для сталого розвитку, однак їх ефективність також потребує інформаційної прозорості та регуляторного контролю, що забезпечує врахування екологічних і соціальних аспектів господарської діяльності.

Поєднання інституційних і ринкових механізмів на основі належного інформаційно-аналітичного забезпечення дозволяє підвищити обґрунтованість стратегічних управлінських рішень, своєчасно виявляти негативні тенденції, оцінювати ризики та визначати перспективні напрями розвитку «зеленої» економіки. При цьому аналітична система має забезпечувати комплексне врахування соціо-еколого-економічних факторів, що створює передумови для збалансованого розвитку як окремих підприємств, так і національної економіки загалом.

Таким чином, «зелена» економіка, заснована на принципах соціальної відповідальності, може розглядатися як один із ключових напрямів трансформації сучасної економічної системи, оскільки передбачає узгодження цілей економічної ефективності, екологічної стійкості та соціального розвитку. Її стратегічне управління потребує створення механізмів інформаційного виявлення, оцінювання та врахування зовнішніх ефектів у процесі прийняття управлінських рішень. Це, своєю чергою, передбачає поєднання регуляторних і

ринкових інструментів із системами моніторингу, прогнозування та аналітичної оцінки їх результативності.

Ефективне управління зовнішніми впливами є необхідною умовою формування довгострокових економічних стратегій, орієнтованих на врахування соціально-екологічних ризиків та можливостей. У цьому контексті визначення та систематичне оцінювання детермінант розвитку «зеленої» економіки формує інформаційну основу для розроблення державної політики, визначення пріоритетних напрямів фінансування та формування відповідних економічних стимулів. Практика розвитку сучасних економічних систем підтверджує необхідність узгодження господарських процесів із принципами сталого розвитку, що потребує постійного моніторингу результатів та коригування стратегічних орієнтирів відповідно до змін зовнішнього середовища.

Відповідно, збалансоване поєднання державного регулювання, ринкових механізмів, корпоративної соціальної відповідальності та інформаційно-аналітичних інструментів є важливою передумовою формування ефективної системи стратегічного управління розвитком «зеленої» економіки. Така система має забезпечувати не лише інформаційне супроводження поточних управлінських процесів, а й формування аналітичної бази для стратегічного прогнозування, оцінювання альтернатив розвитку та визначення довгострокових пріоритетів.

При цьому довгострокова результативність «зеленої» економіки значною мірою залежить від здатності інформаційно-аналітичної системи своєчасно фіксувати зміни у структурі виробництва, споживання, інвестицій та фінансування, визначати їхній вплив на екологічну стійкість і забезпечувати відповідною інформацією органи державного управління, бізнес та інвесторів. Отже, інформаційно-аналітичне забезпечення виступає не допоміжним, а системоутворюючим елементом стратегічного управління розвитком «зеленою» економікою, створюючи підґрунтя для прийняття обґрунтованих, адаптивних і довгостроково орієнтованих управлінських рішень.

Висновки до розділу II

За результатами аналізу сучасного стану та передумов розвитку «зеленої» економіки в Україні, можна зробити наступні висновки:

1. В роботі розкрито методичні засади оцінювання розвитку «зеленої» економіки на глобальному та національному рівнях, що обґрунтовано існуючими методичними підходами. За своєю суттю оцінювання масштабів і динаміки розвитку «зеленої» економіки є необхідною складовою обґрунтування ефективності екологічно-орієнтованих трансформацій в економіці, що дає змогу здійснювати порівняння на глобальному рівні між країнами та визначати динаміку екологізації економіки на національному рівні.

Представлено основні методичні принципи формування системи індикаторів оцінювання розвитку «зеленої» економіки та на рівні методичних засад визначено ключові напрями трансформації та розвитку «зеленої» економіки.

Визначено п'ятиблокову структуру охоплення основних компонентів оцінювання розвитку «зеленої» економіки, яка передбачає: Енергетичну ефективність та раціональне використання ресурсів, Екологізацію промисловості та технологічно-інноваційний розвиток, Екологізацію транспорту та розвиток сталої мобільності, Стан довкілля та збереження природного капіталу, Соціальну інклюзивність та якість життя населення. Представлена п'ятиблокова структура забезпечує комплексне охоплення основних компонентів оцінювання розвитку «зеленої» економіки та може бути використана як методична основа для формування інтегральної системи оцінювання на глобальному та національному рівнях. На глобальному рівні вона створює можливості для порівняння країн за ключовими напрямками розвитку «зеленої» економіки та визначення міжнародних тенденцій. На національному рівні вона дозволить оцінювати динаміку еколого-економічних перетворень, визначати проблемні сфери та обґрунтовувати напрями розвитку «зеленої» економіки.

Розкрито підходи до оцінювання «зеленої» економіки що базуються на методичних засадах запропонованих на глобальному рівні: Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD) - Green Growth Indicators, Програмою ООН з навколишнього середовища (UNEP) - Green Economy Progress Measurement Framework, Європейською комісією - Circular Economy Monitoring Framework, Європейським агентством з довкілля (EEA), Глобальним інститутом зеленого зростання (GGGI).

Представлено методичні засади оцінювання розвитку «зеленої» економіки на основі систематизації підходів на національному рівні: індексно-інтегральний підхід, просторово-економетричне моделювання, кластерний підхід, Material Flow Analysis (MFA), Life Cycle Assessment (LCA) та Data Envelopment Analysis (DEA).

2. Здійснено оцінювання рівня розвитку «зеленої» економіки з урахуванням двох взаємопов'язаних рівнів – глобального та національного, що дало змогу визначити позиції України у світовому економічному просторі, а також виявити ключові тенденції та проблемні аспекти екологізації економіки.

Для комплексного оцінювання сучасного стану розвитку «зеленої» економіки на глобальному рівні досліджено: Глобальний індекс «зеленої» економіки, здійснено порівняльний аналіз рейтингів та результатів дев'яти країн Європи за два часові періоди (2022 та 2025 роки); оцінено поступ країн G20 у частині скорочення рівня інтенсивності викидів вуглецю за індексом Net Zero Economy Index (попередня назва: Індекс низьковуглецевої економіки); результативність екологічної політики держави та її здатність забезпечувати належний стан навколишнього природного середовища проаналізовано за Індексом екологічної ефективності (Environmental Performance Index, EPI); здійснено відстеження ефективності країн у сфері пом'якшення наслідків зміни клімату за Climate Change Performance Index (CCPI). Застосування зазначених індексів у сукупності формують основу для комплексного оцінювання розвитку «зеленої» економіки України, оскільки дозволяють розглядати цей процес не лише крізь призму окремих екологічних показників, а як багатовимірну

характеристику взаємозв'язку економічної діяльності, використання ресурсів, рівня вуглецевої інтенсивності, екологічної політики та стану екосистем.

Для комплексного оцінювання сучасного стану розвитку «зеленої» економіки на національному рівні використовується система індексів та показників, які дають змогу здійснювати порівняльний аналіз в динаміці. Такими індексами та показниками є: ресурсоємність ВВП, частка відновлюваних джерел енергії у кінцевому енергоспоживанні, обсяг «зелених» інвестицій, обсяг інвестицій у відновлювальні джерела енергії. Проведений аналіз динаміки зазначених показників (ресурсоємність ВВП, частка відновлюваних джерел енергії у кінцевому енергоспоживанні, обсяг «зелених» інвестицій, обсяг інвестицій у відновлювальні джерела енергії) засвідчив, що найбільш суттєве їх погіршення припало на період повномасштабної військової агресії російської федерації проти України. Зниження обсягів інвестицій у природоохоронні заходи, відновлювану енергетику та інші напрями «зеленої» трансформації зумовлено руйнуванням виробничої, енергетичної та екологічної інфраструктури, зростання інвестиційних ризиків, обмеження фінансових ресурсів і переорієнтацією державних та приватних видатків на забезпечення обороноздатності й подолання безпосередніх наслідків війни.

На глобальному рівні результати здійсненого оцінювання дають можливість визначити місце України серед інших держав, тоді як на національному рівні – виявити внутрішні тенденції, проблеми та потенційні напрями подальшої екологізації економіки.

3. Ключовою передумовою результативного переходу до моделі «зеленої» економіки є якісне інформаційно-аналітичне забезпечення. Особливого значення у цьому контексті набуває інформаційно-аналітична складова стратегічного управління, оскільки саме вона забезпечує формування доказової бази для визначення пріоритетів розвитку «зеленої» економіки. Результативність відповідних стратегічних рішень залежить від сформованості інституцій управління, здатних координувати міжнародну взаємодію та забезпечувати виконання взятих екологічних зобов'язань. З метою систематизації внутрішніх

переваг й обмежень відповідної моделі, а також визначення зовнішніх можливостей та потенційних загроз, які необхідно враховувати під час стратегічного планування проведено SWOT-аналіз концепції «зеленої» економіки.

В роботі представлено інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління розвитком «зеленої» економіки, що забезпечує інформаційну основу для узгодження економічних, екологічних та соціальних цілей. Комплексне поєднання економічних, нормативно-правових та ринкових механізмів, підкріплене системою моніторингу, оцінювання, прогнозування та аналітичної підтримки, створює умови для підвищення ефективності «зеленої» трансформації.

Встановлено, що інформаційно-аналітичне забезпечення виступає не допоміжним, а системоутворюючим елементом стратегічного управління розвитком «зеленою» економікою, створюючи підґрунтя для прийняття обґрунтованих, адаптивних і довгостроково орієнтованих управлінських рішень.

РОЗДІЛ III. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

3.1. Концептуальні засади та стратегічні пріоритети розвитку «зеленої» економіки України

У сучасних умовах формування інституційних передумов гармонізації економічної та екологічної політики України з підходами Європейського Союзу особливого значення набуває визначення концептуальних засад і стратегічних пріоритетів розвитку «зеленої» економіки України. Додатково зауважимо, що особливої актуальності це питання набуває в контексті повоєнного відновлення, яке має передбачати не лише відбудову зруйнованої інфраструктури, а й структурну трансформацію національної економіки на принципах ресурсоефективності, екологічної безпеки, низьковуглецевого розвитку та сталого використання природного потенціалу. Враховуючи масштабні руйнування виробничої, енергетичної, транспортної та соціальної інфраструктури, а також значні екологічні збитки, спричинені війною, архіважливим є формування цілісної державної політики, у межах якої екологічна складова має бути інтегрована до стратегічних документів і програм економічного відновлення та розвитку України. Відповідно, одним із ключових стратегічних пріоритетів має стати створення дієвої системи державного регулювання, здатної забезпечити узгодження економічних, екологічних та соціальних цілей відповідно до принципів «зеленої» економіки.

Гармонізація державної політики України з положеннями Європейського зеленого курсу є важливою складовою формування концептуальних засад розвитку «зеленої» економіки. Відповідні процеси набули системного характеру після ухвалення Пакету ініціатив Європейського зеленого курсу наприкінці 2019 року [44]. У цьому контексті ключовим завданням є не механічне перенесення європейських підходів, а їх адаптація до соціально-економічних умов України,

особливостей воєнного та повоєнного періодів, структури національної економіки та наявного ресурсного потенціалу.

Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС структуровано за 7 розділами та 24 напрямками, для кожного з яких визначено комплекс заходів, відповідні строки їх реалізації та зобов'язання сторін [21]. Зазначені напрями формують інституційне підґрунтя для подальшої економічної інтеграції України до європейського простору та водночас створюють передумови для екологічної модернізації національної економіки. Аналіз виконання передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС положень представлено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Моніторинг реалізації плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між
Україною та ЄС, %*

Напрямки	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
<i>Загальний прогрес</i>	100	96	96	86	92	84	69	78	43	90	87
Юстиція, свобода, безпека, права людини	100	100	98	95	76	5775	82	-	-	-	67
Фінансовий сектор	-	-		100	100	79	100	100		100	100
Технічні бар'єри у торгівлі	-	-	100	88	93	-	81	-	25	-	-
Державні закупівлі	-	-	100	100	100	100	89	100	78	-	-
Підприємництво	-	-	100	93	100	100	68	-	-	-	-
Політичний діалог, національна безпека та оборона	-	93	97	80	75	100	0	-	-	-	-
Громадське здоров'я	-	100	92	93	-	-	71	-	-	-	100
Оподаткування	-		100	67		92	50	67	-	-	-
Енергетика	-	100		92	90	72	68	96	71	-	-
Гуманітарна політика	-	100	100	100	-	96	88	63	100	-	-
Сільське господарство	-	-	-	-	100	94	69	75	-	-	-
Освіта, навчання та молодь	-	-	100	100	88	100	100	100	-	-	100
Фінансове співробітництво та боротьба з шахрайством	-	-	-	-	-	100	0	-	-	-	-
Інтелектуальна власність	-	-	-	-	-	-	-	-	-	98	-
Захист прав споживачів	-	-	100	84	-	100	0	-	-	-	-
Наука, технології та інновації, космос	-	100	100	86	82	90	63	50	50	48	50
Статистика та обмін інформацією	100	100	100	100	100	100	---	100	-	-	-
Транспорт, транспортна інфраструктура,	-	68	88	59	68	68	92	60	35	71	100

поштові та кур'єрські послуги											
Соціальна політика та трудові відносини	-	100	100	89	70	100	-	93	100	-	84
Управління державними фінансами	-	100	100	-	-	63	100	-	-	-	-
Навколишнє природне середовище та цивільний захист	-	-	88	99	73	76	86	57	100	0	100
Митні питання	-		100	100	95	-	100	-	-	-	-
Енергоефективність та ЖКГ	-	100	96	80	91	100	76	56	-	-	-
Санітарні та фітосанітарні заходи	-	-	100	100	95	92	54	78	-	-	-

**Вказано % виконаних зобов'язань*

Джерело: 21

Аналіз таблиці 3.1. засвідчує, що станом за 2022 рік Україна мала сформувати необхідні передумови для поглиблення інтеграційних процесів із ЄС. Водночас часткова реалізація передбачених заходів не забезпечила досягнення очікуваних результатів у повному обсязі [21].

Набуття Україною у 2022 р. статусу держави-кандидата на вступ до Європейського Союзу стало важливим етапом поглиблення європейської інтеграції та розширення можливостей для реалізації стратегічних пріоритетів розвитку «зеленої» економіки. Нові формати співпраці, започатковані в умовах воєнного стану, доповнюють механізми, сформовані в межах Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, та спрямовані на забезпечення стійкості вітчизняної економіки. Водночас нові механізми співробітництва не передбачають перегляду чинної Угоди про асоціацію, яка продовжує відігравати центральну роль у процесі європейської інтеграції України.

Особливого значення у цьому контексті набуває повоєнне відновлення України, яке доцільно розглядати не лише як відбудову пошкоджених та зруйнованих об'єктів, а як можливість структурної трансформації національної економіки на принципах сталості, ресурсоефективності, декарбонізації та екологічної безпеки. Такий підхід відповідає концептуальним засадам «зеленої» економіки та передбачає формування нової моделі інфраструктури й господарської діяльності, здатної протистояти сучасним і потенційним ризикам. Відповідно, стратегічним орієнтиром відновлення має стати принцип

«відбудувати краще, ніж було», із одночасним підвищенням енергоефективності, технологічності, цифровізації та екологічності економічної системи.

Важливе значення у реалізації стратегічних пріоритетів розвитку «зеленої» економіки України належить публічному управлінню та державному регулюванню, оскільки саме вони створюють інституційні умови для практичного впровадження принципів «зеленої» економіки. Ефективна система державного управління має забезпечувати координацію екологічної, економічної, енергетичної, інвестиційної, транспортної та цифрової політики, формуючи цілісне середовище для «зеленої» економіки. За умови належного інституційного забезпечення може бути сформована система управління, яка одночасно враховуватиме національні інтереси України та забезпечуватиме поступове наближення вітчизняних практик до кліматичних і екологічних стандартів Європейського Союзу. Особливо це стосується залучення та спрямування інвестицій у логістичну, цифрову, транспортну, енергетичну та іншу критично важливу інфраструктуру, яка має відновлюватися з урахуванням вимог ресурсоефективності, декарбонізації, кліматичної адаптації та екологічної безпеки [46].

Важливим орієнтиром для визначення пріоритетів повоєнної відбудови стало Комюніке Європейської Комісії від 18 травня 2022 р. щодо допомоги та реконструкції України, яким запропоновано чотири стратегічні напрями реконструкції економіки України [45], представлені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

Стратегічні напрями реконструкції економіки України

Напря́м	Ме́та
Повоєнна відбудова	Комплексне відновлення країни, включаючи критичну інфраструктуру, житловий фонд, заклади охорони здоров'я та освіти, із одночасним посиленням цифрової й енергетичної стійкості відповідно до сучасних європейських стандартів і політик.
Інституційна модернізація	Подальше оновлення системи державного управління та зміцнення інституційної спроможності національних, регіональних і місцевих органів влади з метою забезпечення ефективного врядування, верховенства права та належної адміністративної підтримки.
Європейська інтеграція	Реалізація комплексу структурних і регуляторних перетворень, спрямованих на поглиблення економічної та суспільної інтеграції

	України з Європейським Союзом відповідно до стратегічного курсу європейської інтеграції.
«Зелена» та цифрова трансформація	Сприяння відновленню економіки й суспільства через розвиток конкурентоспроможної та інклюзивної економіки, підтримку сталого торговельного співробітництва і приватного сектору, а також прискорення «зеленої» та цифрової трансформації країни.

Джерело: побудовано автором за даними 45

Їх зміст дає підстави розглядати відновлення України як комплексний процес, що має поєднувати економічну реконструкцію, модернізацію інфраструктури, підвищення стійкості держави та поглиблення європейської інтеграції.

Визначені стратегічні напрями стратегічні напрями реконструкції економіки України засвідчують необхідність системного узгодження державної політики України з європейськими підходами до «зеленої» та цифрової трансформації. Для розвитку «зеленої» економіки це означає необхідність інтеграції екологічних та кліматичних критеріїв у процеси стратегічного планування, інвестиційної діяльності, інфраструктурної відбудови та модернізації виробничого сектору. Водночас важливим стратегічним пріоритетом є формування стійкої економічної системи, здатної забезпечувати безперервність функціонування критично важливих секторів навіть за умов кризових явищ, воєнних загроз та інших дестабілізуючих факторів.

Розглядаючи концептуальні засади та стратегічні пріоритети розвитку «зеленої» економіки України, доцільно звернутися до ключових положень Європейської зеленої угоди (European Green Deal) [44], яка визначає захист довкілля та протидію зміні клімату одними з центральних пріоритетів політики ЄС. Її положення формують стратегічний орієнтир для трансформації економічних систем держав-членів і країн-кандидатів у напрямі ресурсоефективності, декарбонізації, екологічної безпеки та сталого розвитку.

Відповідно до визначених європейських підходів, стратегічний розвиток «зеленої» економіки України має ґрунтуватися на формуванні низьковуглецевої, енергоефективної та ресурсозберігаючої економіки, розвитку природоорієнтованих рішень, поширенні чистих технологій, підвищенні

ефективності виробництва та забезпеченні відповідального споживання. Важливого значення при цьому набувають принципи інноваційності, партнерства, спільної відповідальності, солідарності, адаптивності та взаємозалежності, інтеграція яких створює основу для збалансованого економічного, екологічного та соціального розвитку.

Практичне формування таких засад в Україні супроводжується поступовим удосконаленням нормативно-правового забезпечення екологічної та енергетичної політики. Зокрема, було прийнято цілий ряд важливих законодавчих актів, серед яких: Закон України «Про управління відходами» [9], Закон України «Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією» [114], Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря» [115], Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля» [116], а також Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 року» [20]. Сукупність зазначених нормативних актів засвідчує поступове наближення державної політики України до екологічних та енергетичних пріоритетів Європейського Союзу.

У контексті перебування України в статусі кандидата на вступ до ЄС, імплементація положень Європейського зеленого курсу набуває особливого стратегічного значення. Це зумовлює необхідність подальшого врахування концептуальних засад «зеленої» економіки у процесах державного регулювання, стратегічного планування та формування пріоритетів соціально-економічного розвитку України (рис.3.1.).

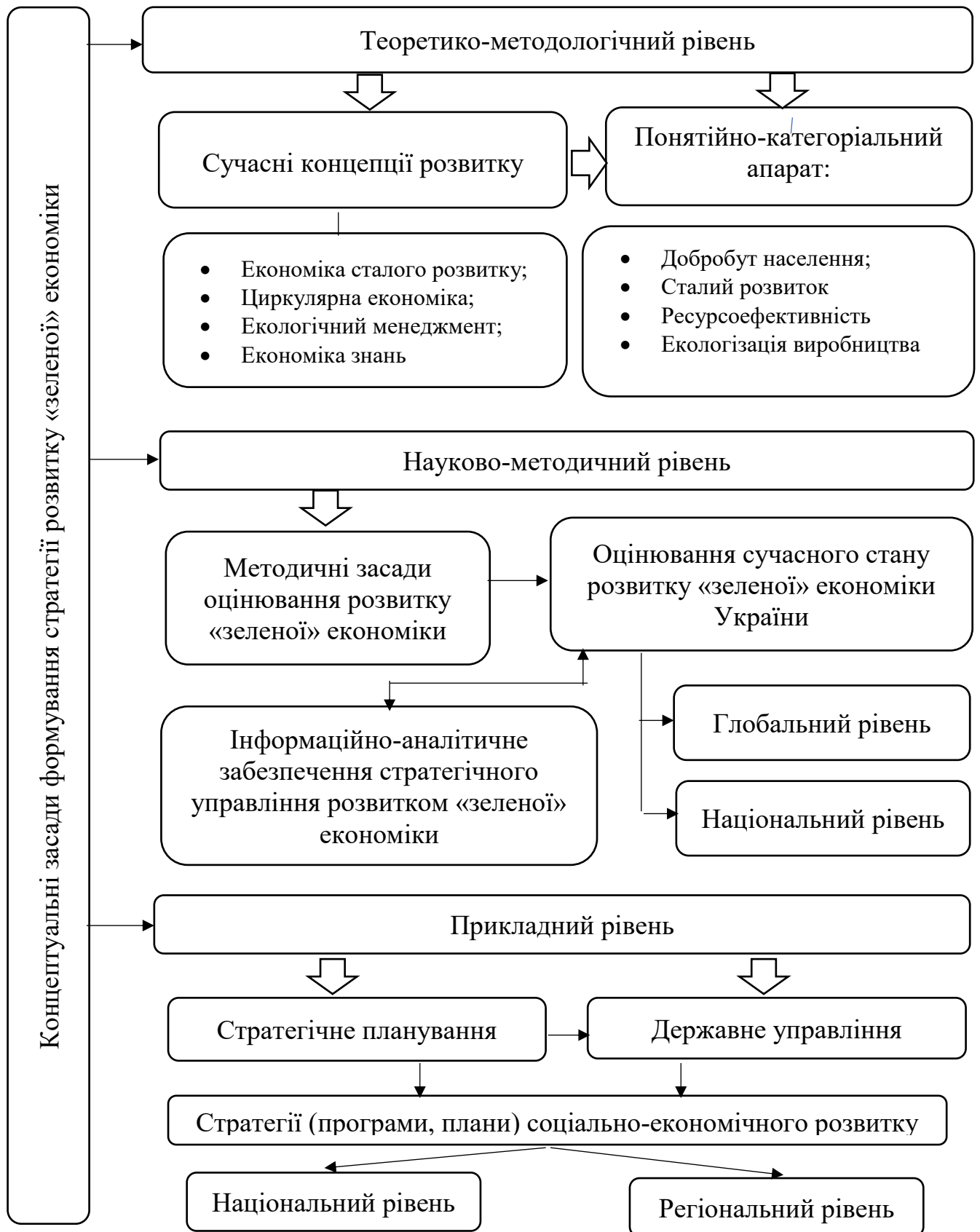

Рис. 3.1. Концептуальні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки

Представлені на рис. 3.1. концептуальні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки в Україні, які охоплюють взаємопов'язані теоретико-методологічний, науково-методичний та прикладний рівні. Теоретико-методологічний рівень базується на узагальненні сучасних концепцій сталого розвитку, «зеленої» економіки, циркулярної економіки, екологічного менеджменту та економіки знань. Науково-методичний рівень передбачає використання удосконаленого інструментарію оцінювання рівня розвитку «зеленої» економіки, її стратегічного потенціалу та моніторингу системи показників. Прикладний рівень орієнтований на впровадження результатів оцінювання у процеси стратегічного планування, державного управління та формування програм соціально-економічного розвитку на національному й регіональному рівнях.

Концептуальні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки в Україні визначають базові принципи, функціональні складові, суб'єктів та об'єкти державного регулювання, а також інституційне й зовнішнє середовище, у межах якого реалізуються стратегічні рішення. Їх практична імплементація передбачає формування узгодженої системи державного управління, орієнтованої на раціональне використання природних ресурсів, декарбонізацію економіки, підвищення енергоефективності, розвиток відновлюваної енергетики, екологічну безпеку та стимулювання «зелених» інвестицій.

Водночас визначені стратегічні пріоритети розвитку «зеленої» економіки України безпосередньо пов'язані з напрямками Плану післявоєнного відновлення та розвитку, зокрема з реформуванням державного екологічного управління; реалізацією політики пом'якшення клімату та адаптації; забезпеченням екологічної безпеки та ефективного управління відходами; сталим використанням природних ресурсів; збереженням природних екосистем і біологічного різноманіття; відновленням та розвитком природоохоронних територій [18]. Таким чином, зазначені напрями формують взаємопов'язану систему стратегічних орієнтирів, яка може бути використана як основа для

планування повоєнної відбудови України та її подальшого економічного розвитку відповідно до європейських екологічних стандартів.

Таким чином, концептуальні засади розвитку «зеленої» економіки України визначаються з урахуванням інтеграції економічних, екологічних та соціальних пріоритетів у систему державного стратегічного управління, тоді як її стратегічними пріоритетами є «зелена» модернізація виробництва, розвиток відновлюваної енергетики, підвищення енерго- та ресурсоемності економіки, екологічно орієнтована інфраструктурна відбудова, стимулювання «зелених» інвестицій та поступова гармонізація національної політики з європейськими екологічними стандартами. Реалізація концептуальних засад та стратегічних пріоритетів розвитку «зеленої» економіки України потребує узгоджених дій держави, бізнесу, міжнародних партнерів та громадянського суспільства, а також використання сучасних фінансових, інституційних, технологічних та управлінських інструментів. Саме поглиблення співпраці з ЄС та врахування європейських підходів до сталого і «зеленого» розвитку створюють для України можливість поєднати завдання повоєнного відновлення з довгостроковою трансформацією економічної моделі.

3.2. Організаційно-економічний механізм реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки

Поглиблення екологічної кризи та необхідність переходу до моделі сталого розвитку зумовлюють потребу в удосконаленні підходів до формування та реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки України. Досягнення цілей зеленої трансформації потребує не лише впровадження екологічних інновацій, а й створення ефективної системи взаємодії між органами державної влади, науковими установами, бізнесом та громадськістю. У цьому контексті виникає необхідність удосконалення організаційно-економічного механізму реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки, який має базуватися на екосистемному підході, принципах смарт-спеціалізації та ефективній комунікації між

ключовими учасниками. Відповідно, важливим є формування співпраці на базі громадської платформи як ключового елемента інноваційної інфраструктури, що забезпечує комунікаційні зв'язки між владою, наукою та бізнесом і створює організаційні передумови для ефективної трансформації екологічних знань у зелені інноваційні продукти з урахуванням відповідного досвіду країн Європейського Союзу.

Метою реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки є забезпечення збалансованого поєднання економічних, екологічних та соціальних цілей, що передбачає одночасне створення умов для економічного зростання, підвищення якості навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення суспільного добробуту. Досягнення зазначених цілей потребує формування дієвого організаційно-економічного механізму, спроможного забезпечити узгодження інтересів та координацію діяльності основних учасників. У цьому контексті організаційно-економічний механізм реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки доцільно розглядати як комплекс взаємопов'язаних організаційних, інституційних, економічних та інформаційно-комунікаційних інструментів, спрямованих на створення сприятливих умов для реалізації стратегічних пріоритетів зеленої трансформації, стимулювання екологічно орієнтованої інноваційної діяльності та залучення необхідних ресурсів. Концептуальну основу такого організаційно-економічного механізму становлять визначені стратегічні цілі та завдання, суб'єкти й об'єкти реалізації стратегії, принципи взаємодії учасників, інструменти державного регулювання та стимулювання, джерела ресурсного забезпечення, а також організаційні форми координації та комунікації.

Водночас ефективність реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки значною мірою залежить від спроможності забезпечити результативну взаємодію між органами державної влади та місцевого самоврядування, науковими й освітніми установами, бізнесом, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами. Саме така взаємодія створює передумови для обміну знаннями, акумулювання ресурсів, поширення інновацій та практичного

впровадження екологічних розробок. Формування інноваційної інфраструктури забезпечує не лише генерування екологічних знань, а й їх ефективне перетворення на конкретні технологічні, організаційні та продуктові рішення у сфері «зеленої» економіки.

З огляду на це, нами запропоновано формування співпраці на основі громадської платформи як ключового елемента інноваційної інфраструктури реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки. Громадська платформа розглядається як організаційно-комунікаційний простір, що об'єднує представників влади, науки, бізнесу та громадськості, забезпечуючи їх системну взаємодію на засадах екосистемного підходу та смарт-спеціалізації. Її функціонування спрямоване на формалізацію комунікаційних зв'язків між учасниками, узгодження стратегічних пріоритетів, визначення перспективних напрямів, обмін знаннями та технологіями, а також мобілізацію фінансових, інтелектуальних, організаційних та інших ресурсів.

Формування організаційно-економічного механізму розвитку «зеленої» економіки передбачає перехід від переважно фрагментарної взаємодії суб'єктів зеленої трансформації до системної співпраці, у межах якої наукові знання, технологічні розробки та екологічні ініціативи отримують можливість практичного застосування. Важливим результатом функціонування громадської платформи є трансформація екологічних знань у зелені інноваційні продукти, технології та управлінські рішення, орієнтовані на потреби економіки та суспільства. При цьому організаційні засади функціонування громадської платформи доцільно формувати з урахуванням позитивного досвіду країн Європейського Союзу у розвитку інноваційних екосистем, державно-приватного партнерства, територіальної спеціалізації та залучення стейкхолдерів.

Мотиваційна складова організаційно-економічного механізму реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки охоплює три взаємопов'язані виміри, про які ми згадували у попередніх розділах, які в даному контексті виступають групами стимулів:

1) економічні — зниження ресурсних та енергетичних витрат, підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, розширення доступу до інвестиційних і фінансових ресурсів, вихід на ринки екологічних товарів і послуг, розвиток зеленого підприємництва та створення нових економічних можливостей;

2) екологічні — скорочення негативного впливу господарської діяльності на довкілля, раціональне використання природних ресурсів, розвиток відновлюваної енергетики, впровадження ресурсоефективних і низьковуглецевих технологій, збереження та відновлення природного капіталу;

3) соціальні — підвищення якості життя населення, розвиток людського та інтелектуального потенціалу, залучення громадськості до прийняття рішень, формування культури сталого споживання і виробництва, посилення довіри та партнерства між владою, наукою, бізнесом і суспільством.

Таким чином, визначений організаційно-економічний механізм орієнтований не лише на стимулювання екологічно відповідальної поведінки суб'єктів економіки, а передусім на створення інституційно оформленої системи взаємодії, здатної забезпечити координацію учасників, концентрацію ресурсів та прискорення інноваційних процесів. Центральним елементом цього організаційно-економічного механізму, як ми уже зазначали, виступає громадська платформа, функціонування якої забезпечує зв'язок між державною політикою, наукою, підприємницькою активністю та суспільними потребами, що формує передумови для ефективної реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки.

Таким чином, реалізація стратегії розвитку «зеленої» економіки України має ґрунтуватися на екосистемному підході та смарт-спеціалізації, що враховує особливості соціально-економічного розвитку територій, галузеву специфіку та потреби основних учасників. Ефективність такої трансформації визначається не лише наявністю природних, фінансових і технологічних ресурсів, але й здатністю держави, бізнесу, наукових установ та громадськості до узгодженої взаємодії. При цьому характер і результативність відповідної взаємодії залежать

від особливостей інноваційного потенціалу територій, їх ресурсних можливостей, рівня технологічного розвитку, потреб бізнесу та суспільства, а також визначених пріоритетів смарт-спеціалізації.

На основі аналізу та узагальнення проблем реалізації державної політики у сфері розвитку «зеленої» економіки на глобальному та національному рівнях нами запропоновано зміни в організаційно-економічному механізмі реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки, який забезпечує системну координацію діяльності основних суб'єктів зеленої трансформації та створює умови для ефективного використання наявного інноваційного потенціалу.

Загалом, організаційно-економічний механізм реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки розглядається нами як система взаємопов'язаних організаційних, інституційних, економічних та інформаційно-комунікаційних засобів і форм взаємодії, спрямованих на узгодження інтересів держави, бізнесу, наукового середовища та громадянського суспільства, мобілізацію ресурсів і забезпечення досягнення економічних, екологічних та соціальних цілей зеленої трансформації. На відміну від традиційних підходів, ключовим елементом запропонованого механізму визначено громадську платформу, яка виступає складовою інноваційної інфраструктури та забезпечує інституційне оформлення комунікаційних зв'язків між владою, наукою та бізнесом.

Функціонування громадської платформи базується на екосистемному підході та принципах смарт-спеціалізації, що дає змогу об'єднати інтереси та ресурси різних учасників, забезпечити обмін знаннями, технологіями та практичним досвідом, визначити перспективні напрями зеленої трансформації та сформувати умови для реалізації спільних інноваційних проєктів. Особливого значення набуває використання можливостей міжнародного партнерства, зокрема через адаптацію відповідного досвіду країн Європейського Союзу щодо функціонування інноваційних екосистем, залучення стейкхолдерів та розвитку механізмів державно-приватної взаємодії.

Формування та функціонування запропонованого організаційно-економічного механізму передбачає визначення мети, стратегічних завдань,

функцій, принципів, суб'єктів та об'єктів механізму, системи організаційних і економічних інструментів, форм взаємодії та комунікації, ресурсного забезпечення, інформаційного супроводу, а також критеріїв оцінювання результативності його функціонування. Водночас громадська платформа забезпечує координацію зазначених елементів та сприяє трансформації екологічних знань і наукових розробок у зелені інноваційні продукти, технології та управлінські рішення.

Отже, запропонований механізм формує інституційне та організаційно-економічне підґрунтя для переходу від фрагментарної взаємодії окремих суб'єктів до системної партнерської моделі реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки, у якій громадська платформа забезпечує поєднання потенціалу влади, науки, бізнесу та громадськості, сприяє ефективному використанню ресурсів і прискорює перетворення екологічних знань на практичні результати зеленої трансформації України.

Основною метою організаційно-економічного механізму реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки є забезпечення системної та узгодженої взаємодії основних суб'єктів зеленої трансформації, ефективна мобілізація наявних ресурсів та інноваційного потенціалу, а також створення сприятливих організаційних, інституційних та економічних умов для досягнення економічних, екологічних і соціальних цілей сталого розвитку. Відповідно до визначеної мети основними стратегічними цілями функціонування запропонованого механізму є:

- формування ефективної системи взаємодії держави, бізнесу, науки та громадянського суспільства у процесі реалізації пріоритетів «зеленої» економіки;
- розвиток інноваційної інфраструктури зеленої трансформації, ключовим елементом якої виступає громадська платформа як простір комунікації, координації та партнерської взаємодії заінтересованих сторін;

- стимулювання раціонального використання природних, фінансових, технологічних та інтелектуальних ресурсів з урахуванням принципів сталого розвитку;
- підтримка розроблення та впровадження зелених інновацій, екологічно безпечних технологій, продуктів і послуг, орієнтованих на потреби суспільства та бізнесу;
- посилення інноваційної спроможності територій на основі принципів смарт-спеціалізації та врахування їх природно-ресурсного, науково-технологічного й соціально-економічного потенціалу;
- розвиток міжнародного партнерства та адаптація європейського досвіду щодо формування інноваційних екосистем, залучення стейкхолдерів та реалізації спільних проєктів у сфері зеленої трансформації.

Методологічне підґрунтя формування та реалізації організаційно-економічного механізму розвитку «зеленої» економіки визначено послідовним виконанням комплексу взаємопов'язаних завдань, спрямованих на забезпечення системності зеленої трансформації. До основних завдань належать:

- формування мотиваційних та економічних передумов для впровадження ресурсоефективних, екологічно безпечних та інноваційних технологій;
- забезпечення узгодженості державної політики у сфері економічного розвитку, охорони довкілля, інновацій, міжнародного співробітництва та сталого розвитку;
- створення інституційних умов для ефективної комунікації та партнерства між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, бізнесом, науковими установами та громадянськістю;
- розвиток громадської платформи як елемента інноваційної інфраструктури, що забезпечує координацію взаємодії учасників, обмін знаннями, технологіями та практичним досвідом;
- забезпечення дотримання екологічних нормативів, стандартів та принципів сталого розвитку під час реалізації економічних та інноваційних проєктів;

- використання інструментів міжнародного партнерства для залучення фінансових, технологічних, інформаційних та інтелектуальних ресурсів і трансферу найкращих європейських практик;
- узгодження державних, регіональних, суспільних та комерційних інтересів у процесі визначення та реалізації пріоритетів зеленої трансформації;
- формування умов для трансформації екологічних знань і наукових розробок у практичні зелені інноваційні продукти, технології та управлінські рішення.

До основних функцій організаційно-економічного механізму реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки доцільно віднести:

- координаційну функцію, спрямовану на узгодження дій держави, бізнесу, науки та громадськості у сфері зеленої трансформації;
- інституційну функцію, що передбачає формування відповідних організаційних умов та інституційного середовища для реалізації стратегії;
- інформаційно-комунікаційну функцію, яка забезпечує обмін інформацією, знаннями, технологіями та досвідом між учасниками механізму;
- інноваційну функцію, спрямовану на підтримку створення та впровадження зелених інновацій, технологій, продуктів і послуг;
- економічну функцію, пов'язану із застосуванням фінансових, інвестиційних, податкових та інших економічних інструментів стимулювання зеленої трансформації;
- ресурсну функцію, яка передбачає мобілізацію та раціональне використання фінансових, природних, технологічних, інформаційних і людських ресурсів;
- мотиваційну функцію, спрямовану на формування заінтересованості суб'єктів господарювання, наукових установ, органів влади та громадськості у реалізації принципів «зеленої» економіки;
- еколого-орієнтаційну функцію, що забезпечує врахування екологічних обмежень і вимог у процесі прийняття економічних та управлінських рішень;

- контрольну функцію, яка передбачає моніторинг дотримання встановлених екологічних вимог, результативності реалізації стратегічних заходів та досягнення визначених показників;

- інтеграційну функцію, що забезпечує поєднання наукового, інноваційного, підприємницького, управлінського та громадського потенціалу для реалізації спільних проєктів зеленої трансформації.

З огляду на те, що реалізація стратегії розвитку «зеленої» економіки передбачає взаємодію значної кількості різнорідних суб'єктів, у структурі запропонованого організаційно-економічного механізму доцільно виокремити керуючу та керовану підсистеми, а також організаційну та економічну підсистеми (рис. 3.2). Як ми уже неодноразово зазначали особливе місце у цій структурі посідає громадська платформа, яка виконує роль ключового комунікаційного та координаційного елемента інноваційної інфраструктури, забезпечуючи формалізацію взаємозв'язків між владою, науковим середовищем, бізнесом і громадськістю. Саме через її функціонування створюються передумови для застосування екосистемного підходу та принципів смарт-спеціалізації, консолідації ресурсів і компетентностей учасників та перетворення екологічних знань на конкретні результати зеленої трансформації. Її функціонування дає змогу перейти від переважно вертикальної моделі управління до партнерської моделі, заснованої на спільному визначенні пріоритетів, обміні знаннями та ресурсами, залученні стейкхолдерів до прийняття рішень і реалізації спільних ініціатив.

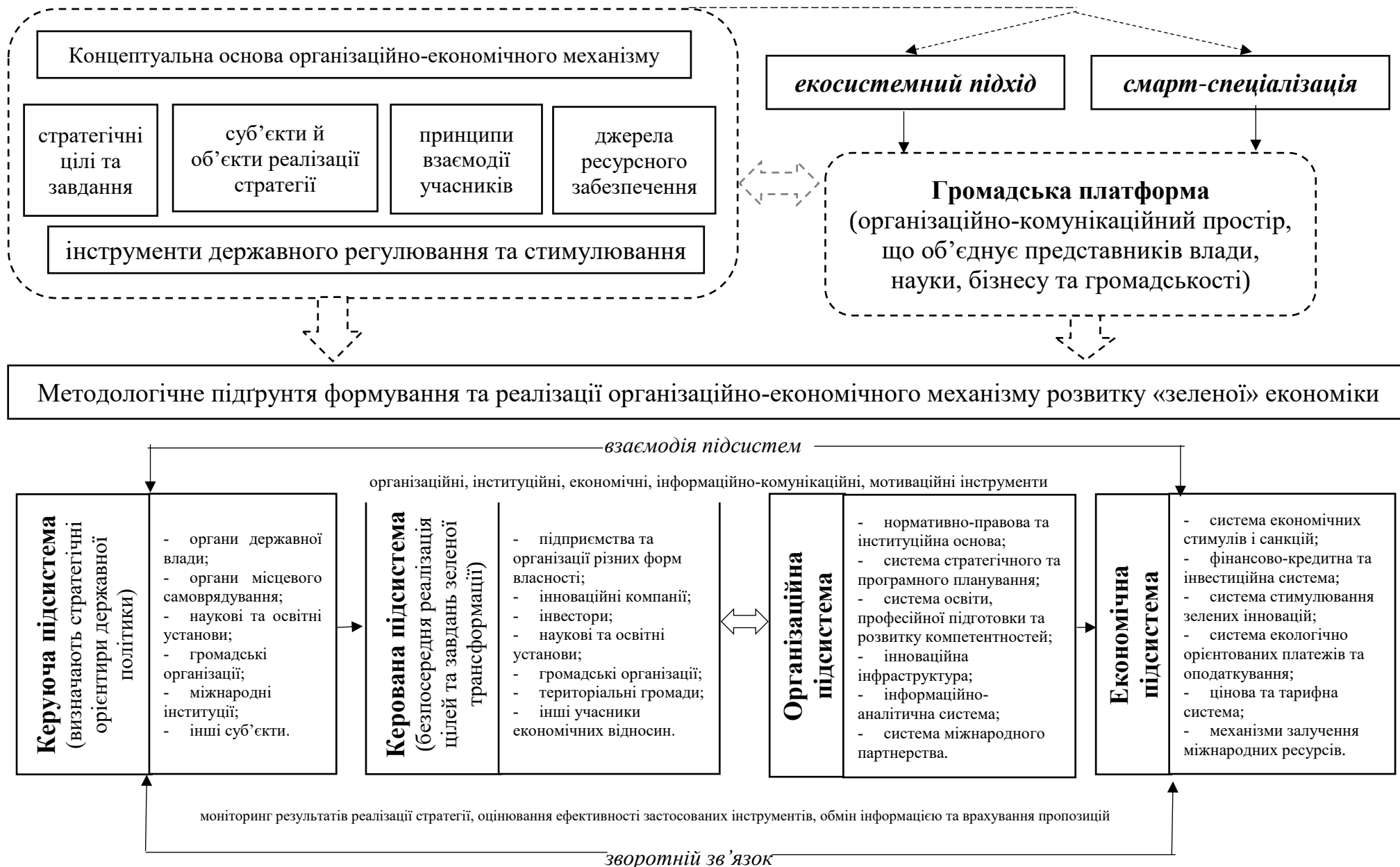

Рис. 3.2. Організаційно-економічний механізм розвитку «зеленої» економіки

Джерело: побудовано автором

Керуючу підсистему в організаційно-економічному механізмі реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки формують органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наукові та освітні установи, громадські організації, міжнародні інституції та інші суб'єкти, залучені до формування й реалізації політики зеленої трансформації. Органи виконавчої влади, в цій підсистемі визначають стратегічні орієнтири державної політики, формують нормативно-правове та інституційне середовище, координують реалізацію відповідних заходів і забезпечують їх ресурсну підтримку.

Керована підсистема представлена суб'єктами, діяльність яких безпосередньо пов'язана з реалізацією цілей і завдань зеленої трансформації. До них належать підприємства та організації різних форм власності, інноваційні компанії, інвестори, наукові та освітні установи, стартапи, громадські організації, територіальні громади та інші учасники економічних відносин. Важливу роль відіграють суб'єкти, здатні генерувати, впроваджувати та масштабувати зелені інновації, ресурсоефективні технології, екологічно безпечні продукти й послуги.

Організаційна підсистема механізму реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки охоплює сукупність інституційних, нормативно-правових, освітніх, інформаційно-аналітичних та комунікаційних елементів, взаємодія яких забезпечує організаційні передумови для реалізації визначених стратегічних завдань. До основних елементів організаційної підсистеми належать:

- нормативно-правова та інституційна основа, яка визначає правові засади реалізації державної політики у сфері зеленої економіки, охорони довкілля, ресурсоефективності, інноваційної діяльності та міжнародного партнерства, встановлює екологічні стандарти й нормативи, механізми відповідальності та вимоги до реалізації відповідних проєктів;

- система стратегічного та програмного планування, спрямована на узгодження загальнодержавних, регіональних і місцевих пріоритетів зеленої трансформації, визначення цільових показників, напрямів ресурсного забезпечення та механізмів реалізації відповідних стратегій і програм;

- система освіти, професійної підготовки та розвитку компетентностей, що передбачає інтеграцію принципів зеленої економіки в освітні програми, підвищення кваліфікації фахівців, розвиток екологічної та інноваційної культури, підтримку наукових досліджень і поширення знань у сфері сталого розвитку;

- інноваційна інфраструктура, важливим елементом якої є громадська платформа, що забезпечує комунікацію між владою, бізнесом, науковим середовищем та громадськістю, сприяє пошуку партнерів, формуванню спільних ініціатив і трансформації наукових розробок у практичні зелені інновації;

- інформаційно-аналітична система, яка передбачає збір та систематизацію інформації про стан зеленої трансформації, моніторинг відповідних показників, прогнозування тенденцій, проведення еколого-економічного аналізу, оцінювання інноваційного потенціалу територій та інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень;

- система міжнародного партнерства, орієнтована на залучення міжнародних організацій, інституцій Європейського Союзу, іноземних наукових і бізнесових структур до спільних проєктів, обміну технологіями та знаннями, залучення фінансових ресурсів і адаптації європейського досвіду зеленої трансформації.

Економічна підсистема організаційно-економічного механізму реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки охоплює сукупність фінансових, інвестиційних, податкових, кредитних, цінових та інших економічних інструментів, застосування яких спрямоване на стимулювання зеленої трансформації, активізацію інноваційної діяльності та раціональне використання ресурсів. До основних елементів економічної підсистеми належать:

- система економічних стимулів і санкцій, яка передбачає використання податкових пільг, преференцій, пільгового кредитування, компенсацій та інших стимулів для суб'єктів, що реалізують зелені проєкти, а також застосування економічної відповідальності за порушення екологічних вимог;

- фінансово-кредитна та інвестиційна система, що включає державне та міжнародне фінансування, гранти, субсидії, субвенції, зелені інвестиції, кредитні програми, механізми державно-приватного партнерства, страхування екологічних та інвестиційних ризиків;
- система стимулювання зелених інновацій, спрямована на підтримку досліджень і розробок, стартапів, технологічного оновлення підприємств, трансферу технологій та комерціалізації результатів наукової діяльності;
- система екологічно орієнтованих платежів та оподаткування, яка забезпечує економічне стимулювання раціонального використання природних ресурсів, скорочення негативного впливу на довкілля та фінансування природоохоронних заходів;
- цінова та тарифна система, у межах якої враховуються екологічні витрати, ресурсоефективність, рівень екологічної безпеки та інші фактори, пов'язані з переходом до моделі зеленої економіки;
- механізми залучення міжнародних ресурсів, спрямовані на використання можливостей міжнародного партнерства для залучення інвестицій, грантового фінансування, технологій та експертної підтримки реалізації зелених трансформаційних проєктів.

Як бачимо, організаційна та економічна підсистеми у взаємодії з керуючою і керованою підсистемами цілісну структуру організаційно-економічного механізму реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки.

Взаємодія вказаних підсистем здійснюється за допомогою організаційних, інституційних, економічних, інформаційно-комунікаційних та мотиваційних інструментів на всіх рівнях. Їх застосування спрямоване на координацію діяльності учасників, стимулювання інноваційної активності, мобілізацію ресурсів, формування сприятливого середовища для реалізації зелених проєктів та забезпечення досягнення визначених стратегічних цілей.

Зворотний зв'язок між підсистемами забезпечується через моніторинг результатів реалізації стратегії, оцінювання ефективності застосованих інструментів, обмін інформацією та врахування пропозицій заінтересованих

сторін. При цьому громадська платформа виконує функцію комунікаційного посередника, забезпечуючи постійний обмін інформацією між учасниками та оперативне коригування напрямів спільної діяльності відповідно до змін соціально-економічного середовища.

Таким чином, функціонування підсистем в рамках організаційно-економічного механізму реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки ґрунтується на взаємопов'язаних процесах стратегічного планування, координації, комунікації, мотивації, ресурсного забезпечення, моніторингу та контролю. Тим самим створюється організаційно-економічне підґрунтя для реалізації екосистемного підходу до зеленої трансформації та забезпечує залучення потенціалу різних категорій стейкхолдерів. Їх поєднання через громадську платформу забезпечує комунікаційне та інституційне узгодження діяльності влади, науки, бізнесу й громадськості, а застосування принципів екосистемного підходу та смарт-спеціалізації створює передумови для концентрації ресурсів на найбільш перспективних напрямках зеленої трансформації та перетворення наукових і екологічних знань на зелені інноваційні продукти, технології та управлінські рішення.

3.3. Удосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства задля розвитку «зеленої» економіки

«Зелений» орієнтир є ключовим у трансформації економічної, екологічної та соціальної політики Європейського Союзу, визначаючи стратегічні напрями його розвитку на найближчі десятиліття. Його реалізація формує нову модель міжнародної взаємодії, у межах якої питання декарбонізації, ресурсоефективності, кліматичної нейтральності та екологічних інновацій набувають визначального значення. Задекларована мета Європейського зеленого курсу передбачає скорочення чистих викидів парникових газів щонайменше на 55% до 2030 року порівняно з рівнем 1990 року та досягнення кліматичної нейтральності ЄС до 2050 року.

Досягнення визначених цілей потребує не лише внутрішніх структурних перетворень у країнах ЄС, а й активізації міжнародного партнерства, спрямованого на поширення екологічних технологій, залучення «зелених» інвестицій, обмін досвідом і знаннями, розвиток інноваційних екосистем та узгодження національних політик із міжнародними кліматичними й екологічними стандартами. У цьому контексті міжнародне партнерство виступає важливим механізмом формування сприятливих умов для переходу до моделі «зеленої» економіки.

Відповідно, Європейська зелена угода (European Green Deal) [52] може розглядатися не лише як комплексна стратегія «зеленого переходу» Європейського Союзу, а й як важливий орієнтир для вдосконалення державної політики у сфері міжнародної економічної та екологічної співпраці. Її положення створюють основу для поглиблення міждержавної взаємодії, розвитку спільних природоохоронних та інноваційних проєктів, мобілізації фінансових ресурсів і технологічного трансферу, що особливо важливо для країн, які здійснюють структурну перебудову економіки та прагнуть інтегруватися до європейського економічного простору.

Таким чином, удосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства задля розвитку «зеленої» економіки має передбачати системне узгодження національних пріоритетів із європейськими та глобальними цілями сталого розвитку, розширення міжнародної співпраці у сфері «зеленої» трансформації, активізацію залучення міжнародної фінансової та технічної допомоги, стимулювання трансферу екологічних технологій і формування інституційних механізмів реалізації спільних «зелених» ініціатив. Реалізація таких напрямів сприятиме посиленню конкурентоспроможності національної економіки, підвищенню її ресурсоефективності та формуванню передумов для переходу до екологічно збалансованої моделі економічного розвитку.

Комплекс взаємопов'язаних напрямів, які можуть бути використані як орієнтири для вдосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства задля розвитку «зеленої» економіки представлено на рис. .3.3.:

Рис. 3.3. Напрями удосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства задля розвитку «зеленої» економіки

Джерело: розроблено автором.

Розкриємо кожен з представлених напрямів вдосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства задля розвитку «зеленої» економіки:

1. Формування нормативно-правового підґрунтя «зеленої» трансформації шляхом гармонізації національного законодавства з європейськими та міжнародними екологічними стандартами, а також розвитку договірно-правових механізмів міжнародного співробітництва у сфері сталого розвитку.

2. Розвиток міжнародного співробітництва у сфері циркулярної економіки, спрямованого на поширення кращих практик ресурсоефективного виробництва, скорочення обсягів відходів, повторне використання ресурсів та зниження енергоємності економічних процесів.

3. Залучення міжнародних технологічних та інвестиційних ресурсів для модернізації промисловості шляхом реалізації спільних проєктів, трансферу екологічно безпечних технологій, упровадження енергоефективних виробничих рішень та скорочення промислових викидів.

4. Поглиблення міжнародного партнерства в енергетичній сфері через залучення іноземних інвестицій і технологій для розвитку відновлюваних джерел енергії, підвищення енергоефективності, поступового скорочення залежності від викопного палива та зменшення рівня парникових викидів.

5. Розширення міжнародної взаємодії у сфері екологізації транспорту, що передбачає обмін технологіями та досвідом щодо розвитку низьковуглецевого транспорту, оновлення екологічних стандартів, підвищення енергоефективності транспортної інфраструктури та скорочення викидів CO₂.

6. Залучення міжнародної фінансової та технічної допомоги для екологізації будівельного сектору, зокрема для впровадження енергоощадних стандартів, використання екологічно безпечних матеріалів, розвитку енергоефективної інфраструктури та інтеграції відновлюваних джерел енергії.

7. Розвиток міжнародного партнерства у сфері сталого сільського господарства шляхом поширення інноваційних практик землекористування, запобігання деградації ґрунтів, скорочення викидів парникових газів та стимулювання природного секвестрування вуглецю.

8. Посилення міжнародної соціальної складової «зеленої» трансформації через залучення ресурсів міжнародних організацій і партнерських держав для підтримки малого та середнього бізнесу, створення нових «зелених» робочих місць і захисту соціально вразливих груп населення від негативних наслідків структурних економічних змін.

9. Активізація міжнародної співпраці у сфері відновлення природних екосистем, передусім шляхом реалізації спільних природоохоронних проєктів, розширення лісових і зелених територій, відновлення деградованих екосистем та використання природних поглиначів вуглецю.

10. Удосконалення міжнародної взаємодії у сфері запобігання забрудненню довкілля, що передбачає координацію екологічної політики, обмін сучасними технологіями очищення та моніторингу, спільне реагування на транскордонні екологічні проблеми й підвищення стійкості природних систем до кліматичних змін.

11. Розвиток міжнародного освітнього та наукового партнерства у сфері «зеленої» економіки через академічну мобільність, реалізацію спільних освітніх програм, обмін знаннями та формування компетентностей, необхідних для переходу до екологічно відповідальної моделі господарювання.

12. Розширення міжнародної науково-інноваційної співпраці шляхом реалізації спільних дослідницьких проєктів, залучення іноземного фінансування, трансферу технологій та підтримки розроблення екологічно орієнтованих інновацій, здатних забезпечити сталий розвиток і підвищити конкурентоспроможність національної та європейської економік [52].

У сукупності зазначені напрями формують комплексну основу для вдосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства та забезпечення переходу України до моделі «зеленої» економіки, орієнтованої на раціональне використання природних ресурсів, декарбонізацію, підвищення енергоефективності та покращення якості життя населення. Враховуючи стратегічний курс України на європейську інтеграцію та поступову гармонізацію національного законодавства з нормами ЄС, принципи Європейського зеленого

курсу доцільно розглядати як важливий орієнтир формування державної політики повоєнного відновлення та розвитку міжнародного співробітництва у сфері «зеленої» трансформації.

У цьому контексті особливого значення набуває поглиблення партнерських відносин України з державами — членами ЄС, міжнародними організаціями, фінансовими установами, науковими та бізнесовими структурами. Така взаємодія має бути спрямована на залучення фінансових, технологічних та інституційних ресурсів для реалізації проєктів з енергоефективності, декарбонізації, розвитку відновлюваної енергетики, впровадження «чистих» технологій і принципів циркулярної економіки. Водночас державна політика у сфері міжнародного партнерства має забезпечувати узгодження національних пріоритетів відбудови з європейськими екологічними стандартами та цілями сталого розвитку.

Повоєнна відбудова України в контексті «зеленої» економіки є не лише інструментом відновлення зруйнованої інфраструктури та економічного потенціалу, а й важливим напрямом структурної модернізації держави. Її реалізація відповідає основним принципам Європейського зеленого курсу, зокрема орієнтирам щодо кліматичної нейтральності, ресурсоефективності, технологічної модернізації, конкурентоспроможності та забезпечення справедливого переходу. Активізація міжнародного партнерства у процесі зеленої відбудови сприятиме залученню передового європейського досвіду, сучасних технологій та інвестиційних ресурсів, що створює передумови для прискорення переходу України до екологічно орієнтованої моделі економічного розвитку.

Розбудова «зеленої» економіки потребує комплексної модернізації економічної, соціальної та інституційної сфер із урахуванням принципів кліматичної нейтральності, раціонального використання ресурсів, енергоефективності та дотримання високих екологічних стандартів. У цьому процесі міжнародне партнерство виступає одним із ключових інструментів державної політики, забезпечуючи координацію зусиль, обмін знаннями,

трансфер технологій, залучення фінансування та реалізацію спільних «зелених» проєктів.

Повоєнне відновлення створює для України унікальне стратегічне «вікно можливостей» не лише для відбудови зруйнованих об'єктів, а й для формування нової структури економіки на засадах сталості та екологічної відповідальності. Досягнення цієї мети є реалістичним за умови формування цілісної державної політики, яка поєднуватиме внутрішні механізми «зеленої» трансформації з ефективною міжнародною взаємодією та враховуватиме пріоритети Європейського зеленого курсу.

Попри триваючі воєнні дії, Україна вже здійснює планування та реалізацію заходів із післявоєнного відновлення, які охоплюють коротко-, середньо- та довгострокові перспективи. Удосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства має забезпечити системне залучення міжнародних ресурсів і компетенцій до цих процесів, а також узгодження економічних, соціальних та екологічних пріоритетів відбудови. Саме така модель може стати основою для прискорення «зеленої» трансформації України, посилення її економічної стійкості та поглиблення інтеграції до європейського економічного простору, що представлено на рис.3.4.

Рис. 3.4. Модель удосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства задля розвитку «зеленої» економіки

Складено автором на основі []

Для забезпечення сталого характеру відновлення України та посилення результативності державної політики у сфері міжнародного партнерства доцільно орієнтуватися на такі базові принципи «зеленої» реконструкції:

- орієнтація на системні та довгострокові рішення, які забезпечують економічне відновлення, підвищення стійкості держави та її сталий розвиток без погіршення стану довкілля;
- забезпечення прозорості, відкритості та залучення громадськості до формування й реалізації державної політики у сфері «зеленої» реконструкції, зокрема із залученням представників міжнародних партнерів та експертного середовища;

- впровадження найкращих доступних технологій, що відповідають сучасним міжнародним та європейським екологічним стандартам, шляхом розвитку міжнародного технологічного співробітництва та трансферу інновацій;
- розвиток сталих міст і регіонів на засадах просторової збалансованості, ресурсоефективності та використання міжнародного досвіду у сфері екологічно орієнтованого територіального розвитку;
- декарбонізація та децентралізація енергетичного сектору, що передбачає активізацію міжнародного партнерства у сфері розвитку відновлюваних джерел енергії, підвищення енергоефективності та зміцнення енергетичної незалежності держави;
- формування сталих агропродовольчих систем, орієнтованих на раціональне використання природних ресурсів, впровадження екологічно безпечних технологій, скорочення викидів та використання міжнародного досвіду сталого сільського господарства;
- збереження та відновлення природних екосистем як важливої передумови забезпечення екологічної, продовольчої та економічної безпеки, у тому числі шляхом реалізації спільних міжнародних природоохоронних проєктів [66].

Таким чином, «зелена» реконструкція України має розглядатися не лише як процес фізичного відновлення зруйнованої інфраструктури, а як довгострокова трансформація економічної та управлінської системи на принципах сталого розвитку, ресурсоефективності, декарбонізації та екологічної відповідальності. Важливою складовою цього процесу є вдосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства, спрямованої на залучення фінансових ресурсів, сучасних технологій, експертних компетенцій і управлінських практик міжнародних партнерів для прискорення «зеленої» трансформації національної економіки.

Для обґрунтування стратегічних пріоритетів розвитку «зеленої» економіки України та удосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства нами у другому розділі було застосовано інструментарій SWOT-аналізу. Його використання дало змогу систематизувати внутрішні сильні та

слабкі сторони формування «зеленої» економіки, а також визначити зовнішні можливості й загрози, які можуть впливати на ефективність міжнародної взаємодії та реалізацію визначених завдань. Результати дали можливість комплексно оцінити потенціал України для розвитку міжнародного партнерства у сфері «зеленої» економіки, визначити внутрішні інституційні обмеження та окреслити зовнішні можливості й ризики, які необхідно врахувати. Отримані результати свідчать про наявність в Україні необхідних передумов для переходу до моделі сталого економічного зростання, орієнтованої на інновації, ресурсоефективність, декарбонізацію та поступове наближення до європейських стандартів екологічної політики.

Отже, результати SWOT-аналізу проведеного у другому розділі, засвідчують, що вдосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства має ґрунтуватися на максимальному використанні наявного науково-технологічного, ресурсного та людського потенціалу України, одночасному подоланні інституційних і структурних обмежень та активізації взаємодії з міжнародними партнерами. Пріоритетними напрямками такої політики мають стати залучення «зелених» інвестицій, трансфер екологічних технологій, розвиток міжнародної науково-інноваційної співпраці, гармонізація екологічного законодавства з нормами ЄС та реалізація спільних проєктів у сфері енергетики, промисловості, транспорту, аграрного сектору й відновлення природних екосистем. Це дозволить використати міжнародне партнерство як дієвий інструмент прискорення «зеленої» трансформації та формування в Україні стійкої моделі економічного розвитку.

Спираючись на результати проведеного SWOT-аналізу, сформовано чотири групи стратегічних завдань щодо вдосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства задля розвитку «зеленої» економіки України. Їх визначення здійснено за «полями перетину» квадрантів SWOT-матриці: S–O (сильні сторони – можливості), S–T (сильні сторони – загрози), W–O (слабкі сторони – можливості), W–T (слабкі сторони – загрози), що представлено на рис. 3.5.

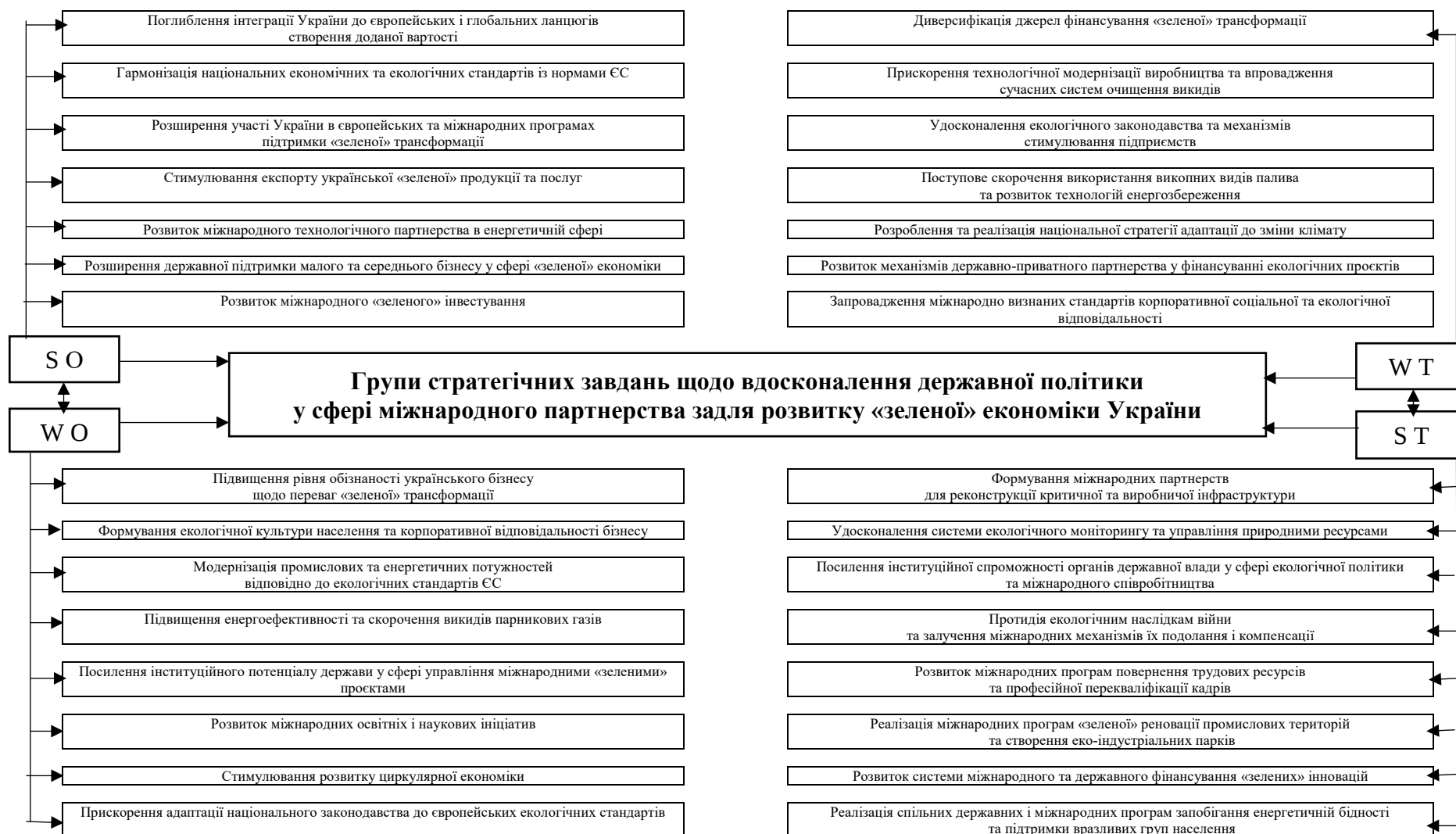

Рис. 3.5. Групування стратегічних завдань щодо вдосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства задля розвитку «зеленої» економіки України, сформованих на основі полів перетину SWOT-матриці

Джерело: укладено автором

Запропоновані завдання орієнтовані на максимальне використання внутрішнього потенціалу України та можливостей міжнародної співпраці, одночасне подолання внутрішніх інституційних і структурних обмежень, а також мінімізацію зовнішніх ризиків для трансформації до «зеленої» економіки.

Розкриємо більш детально завдання у координатах «сильні сторони – можливості», квадрант S–O:

1. Поглиблення інтеграції України до європейських і глобальних ланцюгів створення доданої вартості на основі розвитку екологічно орієнтованих виробництв, технологічної модернізації та дотримання міжнародних стандартів сталого розвитку.

2. Гармонізація національних економічних та екологічних стандартів із нормами ЄС як інструмент поглиблення міжнародної економічної співпраці, модернізації промисловості та стимулювання інноваційного розвитку.

3. Розширення участі України в європейських та міжнародних програмах підтримки «зеленої» трансформації, зокрема Green Deal, Horizon Europe, LIFE, з метою залучення фінансових ресурсів, технологій та експертної підтримки для реалізації проєктів у сферах відновлюваної енергетики, декарбонізації та циркулярної економіки.

4. Стимулювання експорту української «зеленої» продукції та послуг шляхом гармонізації систем сертифікації, технічного регулювання та екологічних стандартів із вимогами ЄС і розширення міжнародних торговельно-економічних зв'язків.

5. Розвиток міжнародного технологічного партнерства в енергетичній сфері для впровадження інноваційних рішень у галузі сонячної, вітрової та біоенергетики, підвищення енергоефективності й зміцнення енергетичної незалежності України.

6. Розширення державної підтримки малого та середнього бізнесу у сфері «зеленої» економіки із залученням міжнародних грантових програм, механізмів мікрофінансування та інструментів технічної допомоги.

7. Розвиток міжнародного «зеленого» інвестування через адаптацію національних механізмів до положень Таксономії ЄС, залучення іноземного капіталу та формування сприятливих умов для фінансування екологічно орієнтованих проєктів.

Розкриємо більш детально завдання у координатах «сильні сторони – загрози», квадрант S–T:

1. Формування міжнародних партнерств для «зеленої» реконструкції критичної та виробничої інфраструктури, зокрема шляхом залучення міжнародної фінансової, технічної та експертної допомоги.

2. Удосконалення системи екологічного моніторингу та управління природними ресурсами із використанням міжнародного досвіду, цифрових технологій та механізмів транскордонного інформаційного обміну.

3. Посилення інституційної спроможності органів державної влади у сфері екологічної політики та міжнародного співробітництва шляхом розвитку професійних компетентностей, міжнародного обміну досвідом і впровадження сучасних управлінських практик.

4. Протидія екологічним наслідкам війни та залучення міжнародних механізмів їх подолання і компенсації через реалізацію спільних екологічних програм, залучення міжнародних фондів та координацію діяльності з міжнародними організаціями.

5. Розвиток міжнародних програм повернення трудових ресурсів та професійної перекваліфікації кадрів з орієнтацією на формування компетентностей для роботи у «зелених» секторах економіки.

6. Реалізація міжнародних програм «зеленої» реновації промислових територій та створення еко-індустріальних парків на основі залучення іноземних інвесторів, технологічних партнерів і передового міжнародного досвіду.

7. Розвиток системи міжнародного та державного фінансування «зелених» інновацій із використанням державних гарантій, механізмів змішаного фінансування та партнерства з приватним і міжнародним капіталом.

8. Реалізація спільних державних і міжнародних програм запобігання енергетичній бідності та підтримки вразливих груп населення у процесі структурної трансформації економіки.

Розкриємо більш детально завдання у координатах «слабкі сторони – можливості», квадрант W–O:

1. Підвищення рівня обізнаності українського бізнесу щодо переваг «зеленої» трансформації шляхом реалізації державних та міжнародних освітніх програм, консультаційних проєктів і створення мережі інформаційно-консультаційної підтримки.

2. Формування екологічної культури населення та корпоративної відповідальності бізнесу на основі використання міжнародних практик, освітніх програм і стандартів відповідального ведення господарської діяльності.

3. Модернізація промислових та енергетичних потужностей відповідно до екологічних стандартів ЄС шляхом активізації міжнародного технологічного співробітництва, залучення іноземних інвестицій та фінансової підтримки.

4. Підвищення енергоефективності та скорочення викидів парникових газів через залучення міжнародних технологій, інвестиційних ресурсів та експертної допомоги для впровадження сучасних низьковуглецевих рішень.

5. Посилення інституційного потенціалу держави у сфері управління міжнародними «зеленими» проєктами шляхом удосконалення механізмів координації, моніторингу та контролю за використанням міжнародної фінансової й технічної допомоги.

6. Розвиток міжнародних освітніх і наукових ініціатив, спрямованих на популяризацію принципів «зеленої» економіки, підготовку висококваліфікованих кадрів та формування компетентностей для роботи у нових секторах економіки.

7. Стимулювання розвитку циркулярної економіки шляхом удосконалення нормативно-правової бази у сфері перероблення відходів, повторного використання ресурсів та запровадження європейських практик ресурсоефективного виробництва.

8. Прискорення адаптації національного законодавства до європейських екологічних стандартів як необхідної передумови поглиблення міжнародного партнерства, доступу до європейських фінансових інструментів та інтеграції України до європейського економічного простору.

Розкриємо більш детально завдання у координатах «слабкі сторони – загрози», квадрант W–T

1. Диверсифікація джерел фінансування «зеленої» трансформації шляхом активнішого залучення міжнародних фондів, «зелених» облігацій, пільгового кредитування та інших інструментів міжнародного фінансування.

2. Прискорення технологічної модернізації виробництва та впровадження сучасних систем очищення викидів із використанням міжнародного технологічного трансферу та фінансової підтримки.

3. Удосконалення екологічного законодавства та механізмів стимулювання підприємств із використанням кращих міжнародних практик, зокрема податкових пільг, субсидій та інших економічних інструментів підтримки «зеленої» трансформації.

4. Поступове скорочення використання викопних видів палива та розвиток технологій енергозбереження на основі міжнародного енергетичного партнерства, залучення інвестицій і впровадження сучасних низьковуглецевих технологій.

5. Розроблення та реалізація національної стратегії адаптації до зміни клімату із використанням міжнародного досвіду та залученням партнерської підтримки у сфері захисту водних ресурсів, сільського господарства та інших вразливих секторів.

6. Розвиток механізмів державно-приватного партнерства у фінансуванні екологічних проєктів із залученням міжнародних фінансових організацій, іноземних інвесторів та приватного капіталу.

7. Запровадження міжнародно визнаних стандартів корпоративної соціальної та екологічної відповідальності для великих підприємств як складової

державної політики «зеленої» трансформації та підвищення відповідності українського бізнесу європейським вимогам.

Сформовані за результатами SWOT-аналізу стратегічні завдання визначають пріоритетні напрями державної політики, орієнтовані на модернізацію виробничої та енергетичної інфраструктури, розвиток відновлюваної енергетики, стимулювання екологічних інновацій, підвищення ресурсоефективності та зміцнення стійкості природних екосистем. Водночас їх реалізація має передбачати активне залучення міжнародних партнерів до фінансування, технологічного забезпечення та експертного супроводу відповідних проєктів, що дозволить поєднати внутрішні ресурси України з можливостями міжнародної співпраці.

Особливого значення набуває забезпечення узгодженості державної політики повоєнного відновлення України з принципами Європейської зеленої угоди (European Green Deal), зокрема у частині декарбонізації економіки, підвищення енергоефективності, розвитку циркулярної економіки, впровадження екологічних інновацій та збереження біорізноманіття. Орієнтація на європейські стандарти та активізація взаємодії з інституціями ЄС створюють можливості для поглиблення інтеграції України до європейського економічного простору, розширення доступу до міжнародних фінансових інструментів і залучення сучасних «зелених» технологій.

Таким чином, «зелена» трансформація України розглядається як комплексний стратегічний процес, у межах якого міжнародне партнерство виступає одним із ключових інструментів державної політики. Його розвиток сприяє мобілізації фінансових, інвестиційних, технологічних та інтелектуальних ресурсів, необхідних для модернізації національної економіки, підвищення її енергетичної та екологічної стійкості. Одночасно поглиблення міжнародної взаємодії створює передумови для формування конкурентоспроможної та ресурсоефективної економіки, прискорення європейської інтеграції України та посилення її ролі у міжнародних процесах «зеленої» трансформації.

Висновки до розділу III

За результатами дослідження стратегічних пріоритетів та механізмів реалізації державної політики розвитку «зеленої» економіки в Україні, можна зробити наступні висновки:

1. Одним із ключових стратегічних пріоритетів у сучасних умовах формування інституційних передумов гармонізації економічної та екологічної політики України з підходами Європейського Союзу має стати створення дієвої системи державного регулювання, здатної забезпечити узгодження економічних, екологічних та соціальних цілей відповідно до принципів «зеленої» економіки.

Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС структуровано за 7 розділами та 24 напрямками, для кожного з яких визначено комплекс заходів, відповідні строки їх реалізації та зобов'язання сторін. В роботі проведено аналіз виконання положень передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Засвідчено, що станом за 2022 рік Україна мала сформувати необхідні передумови для поглиблення інтеграційних процесів із ЄС. Водночас часткова реалізація передбачених заходів не забезпечила досягнення очікуваних результатів у повному обсязі. Особливого значення у цьому контексті набуває повоєнне відновлення України, яке доцільно розглядати не лише як відбудову пошкоджених та зруйнованих об'єктів, а як можливість структурної трансформації національної економіки на принципах сталості, ресурсоефективності, декарбонізації та екологічної безпеки.

Представлено та розкрито чотири стратегічні напрями реконструкції економіки України: повоєнна відбудова, інституційна модернізація, європейська інтеграція, «зелена» та цифрова трансформація. Їх зміст дає підстави розглядати відновлення України як комплексний процес, що має поєднувати економічну реконструкцію, модернізацію інфраструктури, підвищення стійкості держави та поглиблення європейської інтеграції. Для розвитку «зеленої» економіки це означає необхідність інтеграції екологічних та кліматичних критеріїв у процеси стратегічного планування, інвестиційної діяльності, інфраструктурної відбудови та модернізації виробничого сектору.

Визначені стратегічні пріоритети розвитку «зеленої» економіки України безпосередньо пов'язані з напрямками Плану післявоєнного відновлення та розвитку, що зумовлює необхідність подальшого врахування концептуальних засад «зеленої» економіки у процесах державного регулювання, стратегічного планування та формування пріоритетів соціально-економічного розвитку України. Це дало змогу удосконалити концептуальні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки, з визначенням ієрархії взаємопов'язаних рівнів – теоретико-методологічного, науково-методичного, прикладного, реалізація яких формують взаємопов'язану систему стратегічних орієнтирів, яка може бути використана як основа для планування повоєнної відбудови України та її подальшого економічного розвитку відповідно до європейських екологічних стандартів.

2. Досягнення цілей зеленої трансформації потребує створення ефективної системи взаємодії між органами державної влади, науковими установами, бізнесом та громадськістю. Саме така взаємодія створює передумови для обміну знаннями, акумулювання ресурсів, поширення інновацій та практичного впровадження екологічних розробок. У цьому контексті виникла необхідність удосконалення організаційно-економічного механізму реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки. Ключовим елементом інноваційної інфраструктури реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки є громадська платформа, яка розглядається як організаційно-комунікаційний простір, що об'єднує представників влади, науки, бізнесу та громадськості, забезпечуючи їх системну взаємодію на засадах екосистемного підходу та смарт-спеціалізації. Її функціонування забезпечує зв'язок між державною політикою, наукою, підприємницькою активністю та суспільними потребами, що формує передумови для ефективної реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки.

Цілісну структуру організаційно-економічного механізму реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки формують керуюча, керована, організаційна та економічна підсистеми. Взаємодія вказаних підсистем здійснюється за допомогою організаційних, інституційних, економічних,

інформаційно-комунікаційних та мотиваційних інструментів на всіх рівнях. Зворотний зв'язок між підсистемами забезпечується через моніторинг результатів реалізації стратегії, оцінювання ефективності застосованих інструментів, обмін інформацією та врахування пропозицій заінтересованих сторін.

3. Досягнення визначених цілей потребує не лише внутрішніх структурних перетворень у країнах ЄС, а й активізації міжнародного партнерства. В роботі представлено комплекс взаємопов'язаних напрямів, які можуть бути використані як орієнтири для вдосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства задля розвитку «зеленої» економіки. Визначено, що зазначені напрями формують комплексну основу для вдосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства та забезпечення переходу України до моделі «зеленої» економіки, орієнтованої на раціональне використання природних ресурсів, декарбонізацію, підвищення енергоефективності та покращення якості життя населення.

До того ж повоєнне відновлення створює для України унікальне стратегічне «вікно можливостей» не лише для відбудови зруйнованих об'єктів, а й для формування нової структури економіки на засадах сталості та екологічної відповідальності.

Попри триваючі воєнні дії, Україна вже здійснює планування та реалізацію заходів із післявоєнного відновлення, які охоплюють коротко-, середньо- та довгострокові перспективи. В роботі представлено модель удосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства задля розвитку «зеленої» економіки, яка може стати основою для прискорення «зеленої» трансформації України, посилення її економічної стійкості та поглиблення інтеграції до європейського економічного простору.

Сформовано чотири групи стратегічних завдань щодо вдосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства задля розвитку «зеленої» економіки України. Їх визначення здійснено за «полями перетину» квадрантів SWOT-матриці, а їх реалізація має передбачати активне залучення міжнародних

партнерів до фінансування, технологічного забезпечення та експертного супроводу відповідних проєктів, що дозволить поєднати внутрішні ресурси України з можливостями міжнародної співпраці.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено узагальнення теоретичних засад та практичних рекомендацій щодо стратегії розвитку «зеленої» економіки в Україні, а також сформовано рекомендації щодо стратегічних пріоритетів та механізмів реалізації державної політики розвитку «зеленої» економіки. За результатами проведеного дослідження зроблено висновки, які розкривають мету дисертаційної роботи, що полягає у поглибленні теоретико-методологічних положень та розробленні практичних рекомендацій щодо формування і реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки як основи трансформації національної економічної системи на засадах сталого розвитку. Ключові висновки дисертаційної роботи полягають у наступному:

1. У роботі науково обґрунтовано необхідність переходу до моделі «зеленої» економіки як ключової складової забезпечення сталого розвитку України в умовах глобальних екологічних, економічних та соціальних викликів. Узагальнено теоретичні засади формування та розвитку «зеленої» економіки, визначено її місце в системі сталого розвитку, розкрито економічний зміст, принципи, функції та ключові характеристики. На основі систематизації сучасних наукових концепцій і міжнародного досвіду уточнено сутність поняття «зелена» економіка. Авторське трактування поняття «зелена» економіка передбачає наступне формулювання - система соціально-економічних відносин, що охоплює процеси виробництва, розподілу, обміну та споживання і ґрунтується на принципах екологічної відповідальності, спрямована на відновлення природного капіталу, формування замкнених матеріально-енергетичних циклів, створення довгострокової екологічної та економічної цінності, забезпечення гомеостазису соціо-еколого-економічної системи шляхом підтримання динамічної рівноваги між господарською діяльністю, природним середовищем і суспільними потребами, а також підвищення її стійкості до глобальних екологічних, економічних і технологічних викликів.

2. Досліджено еколого-економічні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки, визначено основні фактори, принципи та механізми її реалізації. Обґрунтовано, що ефективна стратегія розвитку «зеленої» економіки має базуватися на інтеграції екологічних, економічних та соціальних пріоритетів, забезпеченні ресурсної ефективності, розвитку екологічних інновацій, впровадженні принципів циркулярної економіки, вдосконаленні інституційного середовища тощо. В роботі представлено концептуальне підґрунтя формування стратегії розвитку «зеленої» економіки, яке базується на кількох фундаментальних положеннях: взаємозалежності всіх компонентів природного середовища; неможливості безмежного задоволення людських потреб в умовах обмеженості природних ресурсів; неможливості необмеженого розширення господарської діяльності в межах екологічних меж планети; необхідності відтворення природного капіталу та підтримання динамічної рівноваги між економічним розвитком і функціонуванням екосистем.

3. Здійснено узагальнення міжнародного досвіду стратегічного розвитку «зеленої» економіки окремих країн (Німеччина, Італія, Велика Британія, Франція, Португалія, Румунія, Польща, Словаччина, Японія), що включає виокремлення основних напрямів політики «зеленої» економіки, інструменти державної підтримки, фінансове забезпечення переходу, основні результати, а саме економічний та екологічний ефект. Встановлено, що жодна держава чи міжнародна організація не спроможна самотійно забезпечити масштабну трансформацію глобальної економічної, екологічної та соціальної системи. Але це можливо за узгоджених дій держав, органів публічної влади, міжнародних інституцій, громадянського суспільства та бізнесу.

4. Отримали подальший розвиток методичні підходи до оцінювання розвитку «зеленої» економіки. Запропоновано комплексний підхід до оцінювання рівня розвитку «зеленої» економіки та еколого-економічного потенціалу України, який передбачає використання системи взаємопов'язаних показників, що характеризують економічну, екологічну, енергетичну, ресурсну, інноваційну та соціальну складові розвитку. Це дозволяє здійснювати

комплексний моніторинг рівня розвитку «зеленої» економіки, визначати сильні та слабкі сторони її функціонування, оцінити стратегічний потенціал і формувати обґрунтовані управлінські рішення. На глобальному рівні представлена п'ятиблокова структура створює можливості для порівняння країн за ключовими напрямками розвитку «зеленої» економіки та визначення міжнародних тенденцій. На національному рівні вона дозволить оцінювати динаміку еколого-економічних перетворень, визначати проблемні сфери та обґрунтовувати напрями розвитку «зеленої» економіки.

5. У роботі розроблено науково-методичний підхід до формування системи показників оцінювання розвитку «зеленої» економіки, який забезпечує можливість комплексної оцінки стану її розвитку та порівняння отриманих результатів у динаміці. Досліджено Глобальний індекс «зеленої» економіки, здійснено порівняльний аналіз рейтингів та результатів дев'яти країн Європи за два часові періоди (2022 та 2025 роки); оцінено поступ країн G20 у частині скорочення рівня інтенсивності викидів вуглецю за індексом Net Zero Economy Index; проаналізовано Індекс екологічної ефективності (Environmental Performance Index, EPI); здійснено відстеження ефективності країн у сфері пом'якшення наслідків зміни клімату за Climate Change Performance Index (CCPI). Для вітчизняної економіки проаналізовано такі показники: ресурсоемність ВВП, частка відновлюваних джерел енергії у кінцевому енергоспоживанні, обсяг «зелених» інвестицій, обсяг інвестицій у відновлювальні джерела енергії. Проведене оцінювання сучасного рівня розвитку «зеленої» економіки та еколого-економічного потенціалу України дозволило виявити основні тенденції, проблеми та перспективи її розвитку, а також визначити ключові напрями підвищення ефективності державної екологічної та економічної політики.

6. Особливу увагу приділено формуванню інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки. Обґрунтовано необхідність створення сучасної інформаційно-аналітичної системи підтримки стратегічного управління, яка забезпечує збір, систематизацію, аналіз та моніторинг показників розвитку «зеленої» економіки, сприяє підвищенню

обґрунтованості управлінських рішень, своєчасному виявленню ризиків та коригуванню стратегічних пріоритетів відповідно до змін внутрішнього і зовнішнього середовища. Представлене інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління розвитком «зеленої» економіки забезпечує інформаційну основу для узгодження економічних, екологічних та соціальних цілей. Комплексне поєднання економічних, нормативно-правових та ринкових механізмів, підкріплене системою моніторингу, оцінювання, прогнозування та аналітичної підтримки, створює умови для підвищення ефективності «зеленої» трансформації.

7. Отримали подальший розвиток науково-методичні підходи до стратегічного управління розвитком «зеленої» економіки шляхом визначення концептуальних засад її формування, що ґрунтується на принципах сталого розвитку, ресурсоефективності, екологічної безпеки, низьковуглецевої трансформації, інноваційності, циркулярності та інституційної узгодженості. Обґрунтовано, що стратегія розвитку «зеленої» економіки повинна розглядатися як інтегрована система довгострокових цілей, стратегічних пріоритетів, механізмів реалізації та інструментів державного регулювання, спрямованих на забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку країни при збереженні природного капіталу та підвищенні якості життя населення. Представлено та розкрито чотири стратегічні напрями реконструкції економіки України: повоєнна відбудова, інституційна модернізація, європейська інтеграція, «зелена» та цифрова трансформація.

8. Розроблено концептуальні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки в Україні, які охоплюють взаємопов'язані теоретико-методологічний, науково-методичний та прикладний рівні. Теоретико-методологічний рівень базується на узагальненні сучасних концепцій сталого розвитку, «зеленої» економіки, циркулярної економіки, екологічного менеджменту та економіки знань. Науково-методичний рівень передбачає використання удосконаленого інструментарію оцінювання рівня розвитку «зеленої» економіки, її стратегічного потенціалу та моніторингу системи

показників. Прикладний рівень орієнтований на впровадження результатів оцінювання у процеси стратегічного планування, державного управління та формування програм соціально-економічного розвитку на національному й регіональному рівнях.

9. Обґрунтовано стратегічні пріоритети розвитку «зеленої» економіки України, серед яких визначено підвищення енергоефективності, розвиток відновлюваної енергетики, декарбонізацію виробництва, впровадження принципів циркулярної економіки, екологізацію промисловості та аграрного сектору, розвиток екологічного підприємництва, стимулювання «зелених» інновацій, удосконалення системи управління природними ресурсами, розвиток «зелених фінансів» та забезпечення екологічності територій. Визначені стратегічні пріоритети розвитку «зеленої» економіки України безпосередньо пов'язані з напрямками Плану післявоєнного відновлення та розвитку, що зумовлює необхідність подальшого врахування концептуальних засад «зеленої» економіки у процесах державного регулювання, стратегічного планування та формування пріоритетів соціально-економічного розвитку України. Доведено, що реалізація зазначених пріоритетів потребує комплексної державної політики, яка поєднує економічні, організаційні, правові, фінансові та інформаційні механізми підтримки.

10. Запропоновано комплексний механізм реалізації державної політики розвитку «зеленої» економіки, який включає удосконалення нормативно-правового забезпечення, економічне стимулювання суб'єктів підприємництва, розвиток системи екологічного оподаткування, застосування фінансових інструментів підтримки «зелених» проєктів, розвиток механізмів державно-приватного партнерства, впровадження екологічних стандартів та екологічних цифрових технологій. Обґрунтовано необхідність інтеграції екологічних критеріїв у систему державного стратегічного планування, бюджетної політики та механізмів оцінювання ефективності державного управління.

11. Розроблено організаційно-економічний механізм реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки, основу якого становить скоординована взаємодія

органів державної влади, місцевого самоврядування, бізнесу, науково-освітнього середовища, громадських організацій та міжнародних партнерів. Визначено, що ефективність реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки забезпечується поєднанням інституційного, фінансово-економічного, інформаційно-аналітичного, інноваційного та організаційного забезпечення, що сприяє підвищенню результативності екологічної модернізації економіки в умовах повоєнного відновлення та досягненню цілей сталого розвитку. Ключовим елементом інноваційної інфраструктури реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки є громадська платформа, яка розглядається як організаційно-комунікаційний простір, що об'єднує представників влади, науки, бізнесу та громадськості, забезпечуючи їх системну взаємодію на засадах екосистемного підходу та смарт-спеціалізації. Її функціонування забезпечує зв'язок між державною політикою, наукою, підприємницькою активністю та суспільними потребами, що формує передумови для ефективної реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки.

12. Отримали подальший розвиток підходи до формування системи міжнародного партнерства у сфері розвитку «зеленої» економіки. В роботі представлено комплекс взаємопов'язаних напрямів, які можуть бути використані як орієнтири для вдосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства задля розвитку «зеленої» економіки. Визначено, що зазначені напрями формують комплексну основу для вдосконалення державної політики у сфері міжнародного партнерства та забезпечення переходу України до моделі «зеленої» економіки, орієнтованої на раціональне використання природних ресурсів, декарбонізацію, підвищення енергоефективності та покращення якості життя населення. Доведено, що інтеграція України до європейського «зеленого» простору потребує гармонізації екологічного законодавства з нормами Європейського Союзу, активізації міжнародного науково-технічного співробітництва, розширення участі у міжнародних програмах фінансування екологічних проєктів, розвитку транскордонного співробітництва та впровадження кращих світових практик «зеленого» розвитку. Обґрунтовано, що

міжнародне партнерство є важливим чинником підвищення інвестиційної привабливості, прискорення технологічної модернізації та зміцнення конкурентоспроможності національної економіки.

Практична реалізація запропонованих концептуальних положень, стратегічних пріоритетів та організаційно-економічних механізмів сприятиме формуванню ефективної моделі державного управління розвитком «зеленої» економіки, підвищенню рівня екологічної безпеки, конкурентоспроможності економіки, ефективності використання природних ресурсів, активізації інноваційної діяльності та забезпеченню досягнення національних і міжнародних цілей сталого розвитку. Запропоновані рекомендації можуть бути використані при розробленні державної стратегії розвитку «зеленої» економіки, регіональних програм екологічної трансформації, планів післявоєнного відновлення України та механізмів інтеграції до Європейського зеленого курсу.

Отримані наукові результати та пропозиції щодо обґрунтування теоретико-методологічних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо формування і реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки підтверджують, що актуальність переходу до моделі «зеленої» економіки для України істотно посилюється наслідками повномасштабної війни, які супроводжуються значними екологічними втратами, руйнуванням виробничої та енергетичної інфраструктури, погіршенням стану природних екосистем і необхідністю післявоєнного відновлення на принципах сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васюков Д.О. Екологізація економіки і перехід до сталого розвитку. URL: [http://www.kdu.edu.ua/EKB_jurnal/2009_4\(8\)/PDF/7.PDF](http://www.kdu.edu.ua/EKB_jurnal/2009_4(8)/PDF/7.PDF)
2. Галушкіна Т.П., Жемба А.Й. Теоретико-методологічні засади природо-ресурсного менеджменту в Україні // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування: зб. наук. праць. Рівне, 2010. Ч. 2. С. 24–34.
3. Глущенко А.В. Особливості реалізації зеленого курсу в країнах ЄС на прикладі Румунії та Польщі: уроки для України. Економічний простір. 2024. № 192. С. 82–86.
4. Гура А.О., Гуцан Т.Г. Зелена економіка: сутність, чинники та перспективи розвитку в Україні. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди «Економіка». 2017. Вип. 17. С. 42–52.
5. Державна служба статистики. Ціль 12. Відповідальне споживання та виробництво. URL: <https://stat.gov.ua/uk/page-contents/tsil-12-vidpovidalne-spozhyvannya-ta-vyrobnnytstvo-0>
6. Дима В.В. Міжнародний досвід застосування стимулюючих механізмів розвитку «зеленої» економіки. Вчені записки ТНУ. 2019. № 30. С. 39–45.
7. Енергетична стратегія України на період до 2030 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002120-13#Text>
8. Живко М. Корпоративна соціальна відповідальність у контексті зеленої економіки. Економічний аналіз. 2024. № 34 (1). С. 292–304.
9. Закон України «Про управління відходами». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>
10. Зелені інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf

11. Зелений бізнес: життя заради майбутнього: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції / за ред. В.Д. Базилевича, Г.І. Купалової. К.: ДП «Прінт Сервіс», 2016. 260 с.
12. Кононенко О.Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку: навчально-методичний посібник. К.: ДП «Прінт сервіс», 2016. 109 с.
13. Методичні рекомендації для здійснення оцінки ризиків та вразливості соціально-економічних секторів та природних складових до зміни клімату. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України – офіційний сайт. URL: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/386nd1.pdf>
14. Назустріч «зеленій економіці». Шляхи до стійкого розвитку та викорінення бідності. Програма ООН з навколишнього середовища. Доклад ЮНЕП, 2011. 52 с.
15. Орлова Н.С. Зелена економіка в умовах сталого розвитку України. Менеджер. 2015. № 1. С. 45–50.
16. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
17. Патон Б.Є. Національна парадигма сталого розвитку України. Київ: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. 72 с.
18. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>
19. Про затвердження методичних рекомендацій щодо розрахунку показників ресурсоемності валового внутрішнього продукту на рівні національної економіки за основними групами ресурсів, продуктивності праці на рівні національної економіки, регіональному рівні та за видами економічної діяльності і коефіцієнта віддачі основних засобів на рівні національної економіки та за видами економічної діяльності. Наказ Мінекономрозвитку від 06.06.2019 № 965. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=a63ce9bf-5282-4fa0-984a-d3efa9253300&title=NakazMinekonomrozvitkuVid06-06-2019-965>

20. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 року. Кабінет Міністрів України. Розпорядження. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2023-%D1%80#Text>

21. Пульс Угоди. Моніторинг реалізації плану заходів з виконання Угоди. URL: <https://pulse.kmu.gov.ua/ua/description>

22. Пшебильський В.В. Зелена економіка на засадах соціальної відповідальності: екстерналії та детермінанти розвитку. Агросвіт. 2025. № 4. С. 175–180. DOI: 10.32702/2306-6792.2025.4.175

23. Рожко А.О. Сталий розвиток України в контексті використання відновлювальних та нетрадиційних джерел енергії. Міжнародна науково-практична конференція «Якість економічного розвитку: глобальні та локальні аспекти». 2007. 236 с. С. 146.

24. Розпорядження Кабінету Міністрів України про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/443-2021-%D1%80#Text>

25. Сич К., Бугайчук В., Грабчук І. Тенденції та перспективи розвитку зеленої економіки в Україні. Економіка та суспільство. 2021. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-30-48.

26. Скоробогатова Н.Є. Імплементация досвіду ЄС щодо переходу до міської зеленої економіки як модель післявоєнного відновлення українських міст. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2022. № 44. С. 96–102.

27. Скороход І.С., Горбач Л.М. Розвиток зеленої економіки в країнах Європейського Союзу. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2019. Т. 30. № 2. С. 17–21.

28. Старостіна А., Кравченко В.А. Сутність та практичне застосування методики конструювання категоріального апарату економічної науки (на прикладі понять «глобалізація» та «підприємницький ризик») // Вісник

Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2011. № 128. С. 5–10.

29. У Німеччині витратять мільярди на захист клімату. URL: <https://www.dw.com/uk/bagatomilardni-investicii-u-zahist-klimatu-ak-zelenim-u-nimeccini-vdalosa-cogo-dosagti/a-72018534>

30. Чала В., Глущенко А. Оцінка зеленої трансформації економіки України в умовах європейської інтеграції: методичний підхід та позиціонування серед країн ЄС. Економічний простір. 2024. № 195. С. 223–231.

31. Цимбалюк С.Я., Морозова І.В. Розвиток «зеленої» економіки в умовах глобалізації: проблеми, перспективи. 2020. URL: <https://api-ir.dpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3819726d-104b-4c38-8e86-8b9533fcf83f/content>

32. Шишпанова Н.О. Підходи країн ЄС до вирішення еколого-економічних проблем у контексті розвитку циркулярної економіки. Інноваційна економіка. 2023. № 1. С. 12–18.

33. Ю. Т. Боровик, Ю. В. Єлагін, О. М. Полякова. «Зелена економіка»: сутність, принципи, перспективи для України. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2020. DOI: 10.18664/338.47:338.45.v0i69.200551.

34. Agenda 21. Report of the United Nations Conference on Environment and Development Rio de Janeiro, 3–14 June. [Document A/CONF.151/26/REV.1(VOL.I)]. New York: United Nations, 1992. 492 p.

35. Agreement signed for the Green Transition programme in Portugal. URL: <https://eeagrants.org/en/fmo/news/agreement-signed-green-transition-programme-portugal>

36. Allen C., Clouth S. A guidebook to the Green Economy. Issue 1: Green Economy, Green Growth and Low-Carbon Development – history, definitions and a guide to recent publications. Division for Sustainable Development. New York: UNDESA, Division for Sustainable Development, 2012. 65 p.

37. A pathway to sustainable development: informal thematic debate of the 65th session of the United Nations General Assembly on green economy. 2 June 2011. New York: UN GA, 2011. 3 p.

38. Atkisson A. OECD Global Forum on Measuring Well-Being for Development and Policy Making. New Delhi, India, 20 October 2012.

39. Bassi A., Fulai S. Measuring Progress towards an Inclusive Green Economy. Kenya: United Nations Environment Programme, 2012. 32 p.

40. Benson E., Greenfield O. Surveying the green economy and green growth landscapes [Электронный ресурс]. URL: http://www.greenecomonycoalition.org/sites/greenecomonycoalition.org/files/GEC%20background%20paper_final.pdf

41. Bongardt A., Torres F. The European Green Deal: more than an exit strategy to the pandemic crisis, a building block of a sustainable European economic model. JCMS: Journal of Common Market Studies. 2022. № 60(1). P. 170–185.

42. Building Climate, Economic and Social Resilience. OECD. URL: <https://www.oecd.org/en/about/programmes/net-zero-building-climate-and-economic-resilience.html>

43. Carvalho A., Riquito M., Ferreira V. Sociotechnical imaginaries of energy transition: the case of the Portuguese roadmap for carbon neutrality 2050. Energy Reports. 2022. № 8. P. 2413–2423.

44. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal. COM (2019) 640 final. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf

45. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Ukraine relief and reconstruction. Brussels, 18.5.2022. COM(2022) 233 final. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2022-05/ukraine%20relief-reconstruction_en.pdf

46. Common Agricultural Policy. URL: <https://www.ers.usda.gov/topics/international-markets-u-s-trade/countries-regions/european-union/common-agricultural-policy/>
47. Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment. Stockholm, June 1972.
48. Earth Charter Declaration [Електронний ресурс]. URL: http://www.earthcharterinaction.org/invent/images/uploads/EC_TEXT_RUSSIAN_TRANSLATION.pdf
49. Electricity generation from renewable sources in Ukraine increased by 6.4% in 2024. ExPro Consulting. 2025. URL: <https://expro.com.ua/en/tidings/electricity-generation-from-renewable-sources-in-ukraine-in-2024-increased-by-64>
50. EEA. The European environment – state and outlook 2020. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019. 499 p.
51. EU Monitoring Framework for a Circular Economy. European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/newsroom/env/items/623933/en>
52. European Commission. The European Green Deal. 2019.
53. Eyraud L., Wane A., Zhang C., Clements B. Who's Going Green and Why? Trends and Determinants of Green Investment. IMF Working Paper, WP/11/296. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp11296.pdf>
54. Financing Romania's sustainable transition. URL: <https://www.e3g.org/news/financing-romania-s-sustainable-transition/>
55. France's Green Budget for 2026: A good start. URL: <https://www.climatebonds.net/news-events/blog/frances-green-budget-2026-good-start>
56. French policies to combat climate change. URL: <https://www.statistiques.developpement-durable.gouv.fr/edition-numerique/chiffres-cles-du-climat/en/21-french-policies-to-combat-climate>
57. From great recession to green transition. URL: <https://greeneconomytracker.org/country/portugal>

58. Framework Convention on Climate Change. DOC A/AC.237/18. New York: United Nations, 1992. 33 p.
59. General Information that can be used by the Ministers and Heads of Delegation for the dialogue on Green Economy: XVII Meeting of the Forum of Ministers of Environment of Latin America and the Caribbean. Panama City, Panama, 26–30 April 2010.
60. Global Green New Deal Policy Brief. Geneva: UNEP, Economics and Trade Branch, International Environment House, 2009. 16 p.
61. Going climate-neutral by 2050. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/92f6d5bc-76bc-11e9-9f05-01aa75ed71a1>
62. Green Economy and related concepts: An overview. Journal of Cleaner Production. 2016. DOI: 10.1016/j.jclepro.2016.08.024
63. Green Economy: A Transformation to Address Multiple Crises [Электронный ресурс]. URL: <http://www.unep.ch/etb/pdf/2009%20statement%20deliver%20as%20one/Interagency%20Joint%20Statement.%20E%20rev1.pdf>
64. Green Economy Initiative [Электронный ресурс]. URL: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/timber/meetings/07-unep-eaton.pdf>
65. Green Growth Indicators 2017. OECD, 2017. 160 p.
66. Green Post-War Reconstruction of Ukraine: Vision and Models. 2022. Summary Policy Brief. Resource & Analysis Center “Society and Environment”. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/09/green%20post-war-reconstruction-of-ukraine_n-1.pdf
67. Inclusive Green Growth: The Pathway to Sustainable Development. The World Bank. Washington, D.C., 2012. 171 p.
68. Implementation of Agenda 21, the Programme for the Further Implementation of Agenda 21 and the outcomes of the World Summit on Sustainable Development: resolution / adopted by the General Assembly [UN. General Assembly (64th sess.: 2009–2010)]. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/673835?ln=en>

69. International Energy Agency. URL: <https://www.weforum.org/organizations/international-energy-agency/>
70. Japan Green Transformation: a bold ambition to speed-up the transition in Asia. URL: <https://research-center.amundi.com/article/japan-green-transformation-bold-ambition-speed-transition-asia>
71. Johannesburg Declaration on Sustainable Development. Johannesburg, 4 September 2002 [Электронный ресурс]. URL: <http://www.unescap.org/esd/environment/rio20/pages/Downloadjohannesburgdeclaration.pdf>
72. Javed A., Rapposelli A., Khan F., Javed A. The impact of green technology innovation, environmental taxes, and renewable energy consumption on ecological footprint in Italy: fresh evidence from novel dynamic ARDL simulations. Technological Forecasting and Social Change. 2023. № 191. P. 1–15.
73. Loiseau E., Saikku L., Antikainen R. et al. Making growth count: driving local impact. URL: <https://www.pwc.co.uk/>
74. Menten M. Sustainable development economy and the development of green economy in the European Union. Energy, Sustainability & Society. 2023. № 13(1). P. 1–18.
75. Merino-Saum A., Clement J., Wyss R., Baldi M.G. Unpacking the Green Economy concept: A quantitative analysis of 140 definitions. Journal of Cleaner Production. 2020. DOI: 10.1016/j.jclepro.2019.118339
76. Miyan M.S., Cheong C.W.H., Sharif A. et al. A Systematic Review of Green Economy Research Over Three Decades: Mapping Evolution, Trends and Future Directions. Discover Sustainability. 2026. DOI: 10.1007/s43621-026-03961-9
77. MY CAR, MY HOME, MY JOB. How to reconcile climate policies with people's needs and how to generate consensus. URL: <https://eccoclimate.org/wp-content/uploads/2023/09/How-much-investment-is-needed-for-the-decarbonisation-of-the-italian-economy.pdf>
78. Net Zero Economy Index 2023. URL: <https://www.pwc.de/de/nachhaltigkeit/net-zero-economy-index-2023.pdf>

79. Net Zero Economy Index 2024. URL:
<https://www.pwc.com/hu/hu/kiadvanyok/assets/pdf/net-zero-economy-index-2024.pdf>;
<https://www.pwc.co.uk/sustainability-climate-change/pdf/net-zero-economy-index-2024.pdf>

80. Nusa Dua Declaration and Governing Council decisions adopted by the Governing Council/Global Ministerial Environment Forum at its eleventh special session. Bali, 24–26 February 2010. New York: UNEP, 2010. 20 p.

81. OECD Policy Coherence Scan of Portugal. URL:
https://www.oecd.org/en/publications/oecd-policy-coherence-scan-of-portugal_5f8b9473-en/full-report/introducing-portugal-s-institutional-mechanisms-for-policy-coherence-sustainable-development_ebbe4d7f.html

82. One Planet Living / BioRegional Development Group [Електронний pecypc]. URL: <http://www.bioregional.com/oneplanetliving/what-is-oneplanet-living/Default.aspx>

83. Pearce D. Blueprint 2: Greening the world economy. London: Earthscan Publications ltd, 1990. 232 p.

84. Pearce D. Blueprint 3: Measuring Sustainable Development. London: Taylor & Francis Inc., 1994. 224 p.

85. Pearce D., Markandya A., Barbier E. Blueprint for a Green Economy. London: Earthscan Publications ltd, 1989. 193 p.

86. Pearce D., Markandya A., Barbier E. Blueprint for a Green Economy. Routledge, 2013. 208 p.

87. Programme for the Further Implementation of Agenda 21: resolution / adopted by the General Assembly [UN. General Assembly (19th special sess.: 1997)]. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/244113?ln=en>

88. Renewable energy statistics 2024 / International Renewable Energy Agency. Abu Dhabi: IRENA, 2024. URL: https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2024/Jul/IRENA_Renewable_Energy_Statistics_2024.pdf

89. Report of the Asia and the Pacific Regional Preparatory Meeting on “Promoting productive capacity, employment and decent work in Asia and the Pacific: a regional approach to sustained, inclusive and equitable growth and achieving the MDGs” for the 2012 Annual Ministerial Review of the Economic and Social Council [Электронный ресурс]. URL:

<http://www.un.org/en/ecosoc/newfunct/amr2012japan.shtml>

90. Report of the United Nations Conference on Environment and Development (Rio de Janeiro, 3–14 June 1992) [Электронный ресурс]. URL: <http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-4.htm>

91. Romania's climate action strategy. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/772860/EPRS_BRI\(2025\)772860_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/772860/EPRS_BRI(2025)772860_EN.pdf)

92. Sedliačiková M., Melichová M., Schmidtová J., Kocianová A., Stasiak-Betlejewska R. Green growth and sustainable development in the wood-processing industry: evidence from Slovakia. Polish Journal of Management Studies. 2023. № 27. P. 328–342.

93. Ten 10 condition for a transition toward a green economy. ICC Paper [Document No. 213–18/7]. Paris: ICC, 2011. 7 p.

94. The effects of extreme weather conditions on workers' health and safety. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/767168/EPRS_BRI\(2024\)767168_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/767168/EPRS_BRI(2024)767168_EN.pdf)

95. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. New York: United Nations Environment Programme, 2011. 52 p.

96. Towards Green Growth. May 2011 [Электронный ресурс]. URL: <http://www.oecd.org/greengrowth/48224539.pdf>

97. UNEP. The Green Economy Progress Measurement Framework Application. 2nd ed. Nairobi: United Nations Environment Programme, 2021. 134 p.

98. Ukraine doubled its new solar power capacity in 2025. Ecopolitic. 2026. URL: <https://ecopolitic.com.ua/en/news/ukraine-doubled-its-new-solar-power-capacity-in-2025/>

99. Ukrainian businesses drove 850 MW of new solar capacity in 2024. PV Tech. 2025. URL: <https://www.pv-tech.org/ukrainian-businesses-drove-850mw-of-new-pv-capacity-in-2024/>
100. What is the CCPI? URL: <https://ccpi.org/ccpi-philosophy>
101. Well-being and the Environment / The New Economics Foundation. London, 2005. 12 p.
102. Working towards a Balanced and Inclusive Green Economy: A United Nations System-wide Perspective (Prepared by the Environment Management Group). Geneva: United Nations, 2011. 204 p.
103. [CCPI: Ukraine]. URL: <https://ccpi.org/country/ukr/>
104. [Environmental Performance Index]. URL: <https://epi.yale.edu/measure/2024/epi>
105. [Global Green Economy Index]. URL: <https://dualcitizeninc.com/global-green-economy-index/>
106. [Landscape of Climate Finance – France Edition 2025]. URL: <https://www.i4ce.org/en/publication/landscape-climate-finance-france-edition-2025/>
107. [Net Zero Economy Index]. URL: <https://www.pwc.co.uk/services/sustainability-climate-change/insights/net-zero-economy-index.html>
108. [Statistical data]. URL: <https://stat.gov.ua/uk/explorer?md5=441f49f78e9a47863578ddf501051e3a>
109. [Italy to spend billions more on green energy and defense, finance minister says]. URL: <https://www.eenews.net/articles/italy-to-spend-billions-more-on-green-energy-and-defense-finance-minister-says/>
110. [Net-zero to cost Britain more than £125bn this decade]. URL: <https://www.telegraph.co.uk/business/2026/03/11/net-zero-to-cost-britain-more-than-125bn-this-decade/>
111. [Energy security, jobs and investment boost through climate action]. URL: <https://www.gov.uk/government/news/energy-security-jobs-and-investment-boost-through-climate-action/>

112. [2050 long-term strategy]. URL: https://climate.ec.europa.eu/areas-action/climate-strategies-targets/2050-long-term-strategy_en
113. <https://saee.gov.ua/news/92-castka-cistoyi-energiyi-u-kincevomu-energospozivanni-ukrayini-u-2020-roci>
114. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2804-20#Text> Закон України «Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією»
115. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2393-20#Text> Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря»
116. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2973-20#Text> Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля»

ДОДАТКИ

26 основоположних принципів подальшого розвитку людства

У Декларації Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем навколишнього середовища], підписаної за результатами проведення у Стокгольмі з 5 по 16 червня 1972 р. конференції з проблем навколишнього середовища, було вперше визначено 26 принципів подальшого розвитку, до яких відносяться:

- свобода, рівність і сприятливі умови життя для людини в навколишньому середовищі;
- охорона природних ресурсів в інтересах теперішнього і майбутніх поколінь;
- підтримка, відновлення і поліпшення природних ресурсів землі;
- пріоритетність питань охорони природного середовища при плануванні економічного розвитку;
- обережне і максимально корисне використання непоновлювальних ресурсів Землі;
- скорочення парникових та інших шкідливих викидів;
- запобігання забрудненню морів;
- економічний і соціальний розвиток з метою поліпшення якості життя;
- фінансова і технічна допомога країнам, що розвиваються з метою подолання екологічних і стихійних лих;
- стабільність цін на сировинні ресурси у країнах, що розвиваються;
- встановлення міжнародних екологічних стандартів, які можуть бути дотримані країнами з різним рівнем економічного розвитку;
- надання (за необхідності) країнам фінансової та технічної допомоги на забезпечення доступності ресурсів і їх збереження;
- комплексне планування розвитку країн з метою забезпечення раціонального управління ресурсами;
- раціональне планування, спрямоване на досягнення балансу між потребами розвитку і захисту навколишнього середовища;
- планування урбанізації населених пунктів з метою уникнення негативного впливу на оточуюче середовище;
- контроль демографічної ситуації;
- планування, управління та регулювання якості природних ресурсів;
- використання надбань науки і техніки для запобігання і боротьби з екологічними ризиками та вирішення екологічних проблем;
- екологічна освіта та доступ населення до інформації;
- стимулювання наукових досліджень в екологічній сфері і на національному, і на міжнародному рівні – ненанесення екологічної шкоди іншим державам у процесі організації діяльності в межах власної юрисдикції країн;
- розвиток міжнародного права в контексті встановлення відповідальності й компенсації шкоди жертвам забруднення;
- узгодженість міжнародних і національних стандартів;
- міжнародне співробітництво в межах багато сторонніх і двосторонніх угод для ефективного контролю, запобігання, скорочення та усунення негативного впливу на навколишнє природне середовище;
- координаційна роль міжнародних організацій у галузі захисту і поліпшення стану навколишнього середовища;
- незастосування ядерної зброї та всіх інших засобів масового знищення.

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
"НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ"**

Україна, 03153, м.Київ, вул. Ушинського, 15

тел./факс: (044) 246 2446, (044) 246 2464

Internet: www.nam.kyiv.ua

E-mail: office@nam.kyiv.ua

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

**Перший проректор
ВНЗ «Національна академія управління»
доктор економічних наук, професор
Ірина ШТУЛЕР**

Штулер

м. п.
15 квітня 2026 року

АКТ

**про впровадження результатів наукового дослідження
Конобас Максим Петрович на тему
«Стратегія розвитку «зеленої» економіки в Україні»
у освітній процес ВНЗ «Національна академія управління»**

Комісія у складі: завідувача кафедри маркетингу, менеджменту та комерції д.е.н., професора М.М. Єрмошенка, завідувача кафедри економіки та фінансів д.е.н., доцента П.А. Овчара та завідувача кафедри соціально-гуманітарних к.е.н., доцента В.Р. Костюка - склали даний акт про те, що розроблені за результатами дисертаційної роботи Конобаса М.П. на тему: «Стратегія розвитку «зеленої» економіки в Україні» наукові висновки та пропозиції використовуються в освітньому процесі на денній та заочній формах здобуття освіти у ВНЗ «Національна академія управління» під час викладання навчальних дисциплін «Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації» та «Основи сталого розвитку». В якості рекомендованих джерел використовуються такі публікації автора:

1. Конобас М.П. Моделі інноваційного розвитку як основа забезпечення сталого соціально-економічного та еколого-економічного розвитку// Актуальні проблеми економіки. - 2026.- № 1 (295). - с.799-806 <https://eco-science.net/wp-content/uploads/2026/01/1.26.topic.Maxym-Konobas-799-806.pdf>

2. Овечкіна О.А., Конобас М.П. Еко-синергетична модель управління трудовим потенціалом підприємства в умовах непередбачуваних змін зовнішнього середовища //Актуальні проблеми економіки. - 2025.- № 5 (287). - с.456-467 <https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/05/5.25.topic.Olena-Ovechkina-Maxym-Konobas-456-467.pdf>

3. Конобас М.П. Формування зеленої економіки як основи сталого соціально-економічного розвитку// Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці: матеріали XIX-ої Міжнародної наукової Інтернет-конференції (Ukraine-Slovenska republika, 22-23 лютого 2024 року) / ВНЗ «Національна академія управління». - Київ: НАУ. - 2024. - 76 с. <https://eco-science.net/category/conference/>

4. Конобас М.П. Моделі управління в мовах розвитку «зеленої» економіки: еколого-економічний аспект // Актуальні проблеми економіки. – 2023. - №12. Том 2. (270/2). – с.288-294 https://eco-science.net/wp-content/uploads/2023/12/12-2.23_topic-Maxym-Konobas-288-294.pdf

5. Єрохін С.А., Соколова Н.М., Конобас М.П. Інноваційний розвиток та «зелена» економіка як ключові чинники конкурентоспроможності будівельної галузі України // Актуальні проблеми економіки. – 2023. - №3 (261). – с.87-94 https://eco-science.net/wp-content/uploads/2023/03/3.23_topic_Seghii-A.-Ierokhin-Natalija-M.-Sokolova-Maksym-P.-Konobas-87-94.pdf

6. Єрохін С.А., Конобас М.П. На шляху пошуку ефективної моделі інноваційного розвитку України // Проблеми економічного і духовного життя України в умовах російської агресії та означення головних шляхів їх вирішення. – К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2023.–с. 70-72 <https://nam.kyiv.ua/files/pdf/zbirnyk-konf-30032023.pdf>

Завідувач кафедри маркетингу,
менеджменту та комерції
доктор економічних наук, професор

Микола ЄРМОШЕНКО

Завідувач кафедри економіки та фінансів,
доктор економічних наук, доцент

Петро ОВЧАР

Завідувач кафедри соціально-
гуманітарних наук
кандидат економічних наук, доцент

Валентин КОСТЮК

Б-р М.Міхновського, 38, Київ, 01104
Тел.: (044) 495-56-06
E-mail: infodnd@ukr.net
<http://dndiime.org.ua>

38, M.Mihnovskogo Blvd., Kyiv, 01104
Tel.: (044) 495-56-06
E-mail: infodnd@ukr.net
<http://dndiime.org.ua>

20.02.2026 № 30/05.01-20-2

ДОВІДКА
про впровадження Державним науково-дослідним інститутом
інформатизації та моделювання економіки
наукових результатів та практичних рекомендацій
дисертаційної роботи Конобаса Максима Петровича
на тему «Стратегія розвитку «зеленої» економіки в Україні»

Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки (далі – Інститут) використовує наукові результати та практичні рекомендації, запропоновані в дисертації Конобаса М.П. Зокрема, у діяльності Інституту використано науково-методичні положення щодо формування інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки, спрямовані на підвищення ефективності процесів стратегічного планування, моніторингу та інформаційно-аналітичного супроводу державної економічної політики у сфері сталого розвитку.

Практичний інтерес становлять:

- рекомендації щодо створення сучасної інформаційно-аналітичної системи підтримки стратегічного управління розвитком «зеленої» економіки, яка забезпечує збір, накопичення, систематизацію, обробку, аналіз та моніторинг показників її розвитку, що сприяє підвищенню обґрунтованості управлінських рішень, своєчасному виявленню потенційних ризиків і можливостей, а також підвищенню ефективності реалізації державної економічної політики;

- науково-методичні положення щодо формування інтегрованого інформаційно-аналітичного середовища для забезпечення взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів підприємництва, наукових установ, громадських організацій та інших заінтересованих сторін у процесі реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки. Запропоновані автором підходи сприяють підвищенню якості інформаційного забезпечення, прозорості процесів стратегічного управління, координації дій основних учасників та своєчасному коригуванню стратегічних пріоритетів відповідно до змін внутрішнього і зовнішнього середовища.

Запропоновані науково-методичні розробки дозволили удосконалити інформаційно-аналітичне забезпечення процесів формування та реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки, розширити можливості застосування сучасних цифрових технологій у процесах стратегічного планування та моніторингу, підвищити ефективність інформаційної взаємодії між основними учасниками реалізації державної економічної політики, а також зміцнити методичне підґрунтя для прийняття управлінських рішень, спрямованих на забезпечення екологічно збалансованого та сталого розвитку України.

Довідка видана для подання за місцем вимоги.

В.о. директора
Державного науково-дослідного інституту
інформатизації та моделювання економіки

Ігор ГУЖВА

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

*Статті у наукових фахових виданнях України
та виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз*

1. Єротія С.А., Соколова Н.М., Конобас М.П. Інноваційний розвиток та «зелена» економіка як ключові чинники конкурентоспроможності будівельної галузі України // Актуальні проблеми економіки. – 2023. – №3 (261). – с.87-94 https://eco-science.net/wp-content/uploads/2023/03/3.23.topic_Seghii-A.-Ierokhin-Nataliia-M.-Sokolova-Maksym-P.-Konobas-87-94.pdf

Особистий внесок: обґрунтовано стратегічні напрями інтеграції принципів «зеленої» економіки та інноваційного розвитку для підвищення конкурентоспроможності будівельної галузі України.

2. Конобас М.П. Моделі управління в умовах розвитку «зеленої» економіки: еколого-економічний аспект // Актуальні проблеми економіки. – 2023. – №12. Том 2. (270/2). – с.288-294 <https://eco-science.net/wp-content/uploads/2023/12/12-2.23.topic-Maksym-Konobas-288-294.pdf>

3. Овечкіна О.А., Конобас М.П. Еко-синергетична модель управління трудовим потенціалом підприємства в умовах непередбачуваних змін зовнішнього середовища // Актуальні проблеми економіки. – 2025. – № 5 (287). – с.456-467 https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/05/5.25.topic_Olena-Ovechkina-Maksym-Konobas-456-467.pdf

Особистий внесок: обґрунтовано концептуальні засади застосування еко-синергетичного підходу до управління трудовим потенціалом як складової реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

4. Конобас М.П. Моделі інноваційного розвитку як основа забезпечення сталого соціально-економічного та еколого-економічного розвитку// Актуальні проблеми економіки. – 2026. – № 1 (295). – с.799-806 <https://eco-science.net/wp-content/uploads/2026/01/1.26.topic-Maksym-Konobas-799-806.pdf>

Публікації у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та семінарів

1. Єротія С.А., Конобас М.П. На шляху пошуку ефективної моделі інноваційного розвитку України // Проблеми економічного і духовного життя України в умовах російської агресії та означення головних шляхів їх вирішення. – К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2023. – с. 70-72

2. Конобас М.П. Формування зеленої економіки як основи сталого соціально-економічного розвитку// Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці: матеріали XIX-ої Міжнародної наукової Інтернет-конференції (Ukraine-Slovenska republika, 22-23 лютого 2024 року) / ВНЗ «Національна академія управління». – Київ: НАУ. – 2024. – 76 с.